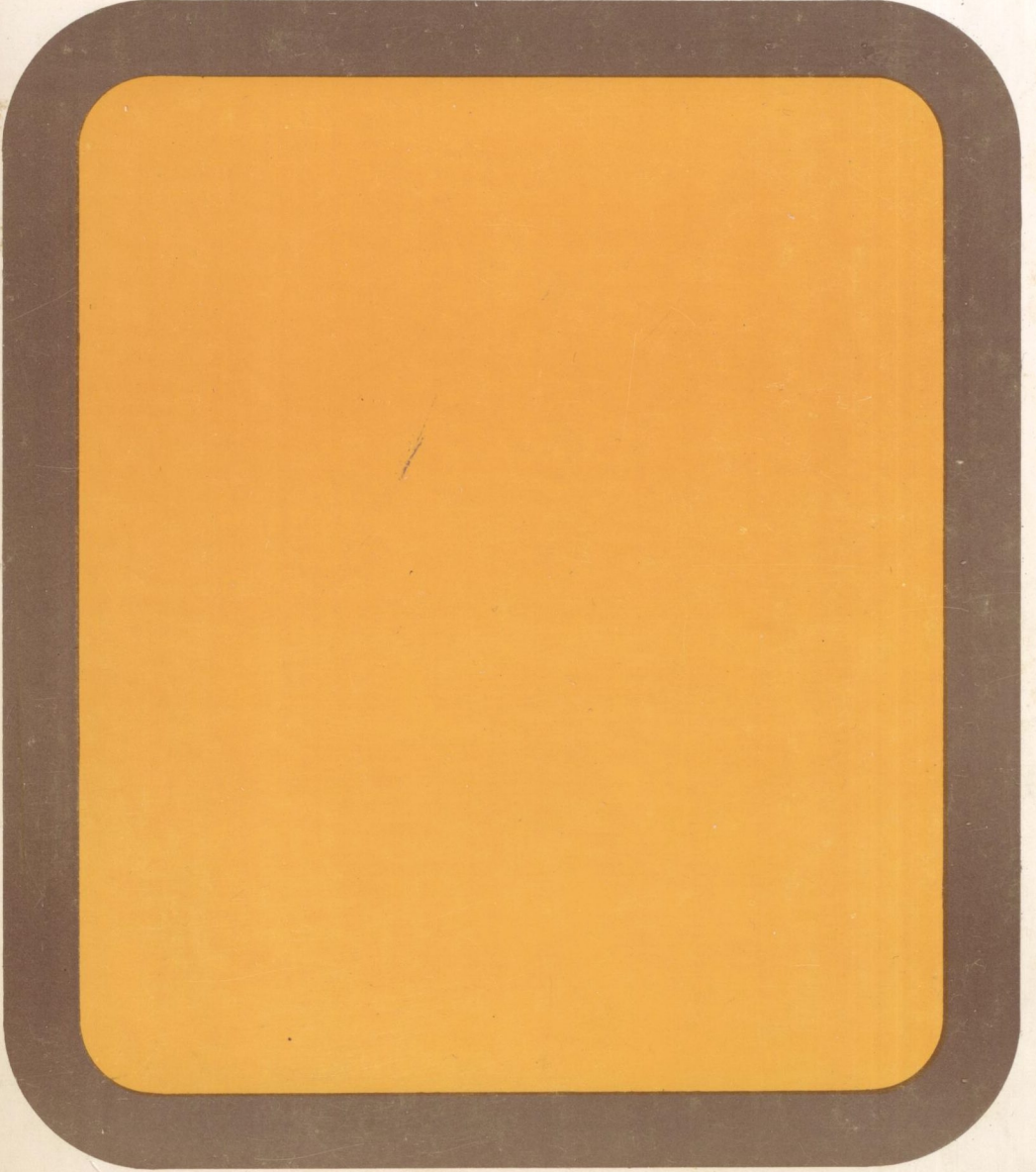

kamu oyu
alfred sauvy

Ö N S Ö Z

"Kamu oyu" sözü, öncelikle aklı, demokrasi ve liberalizm kavramlarını çağırır. Bazıları için, batı demokrasi rejimi ile özdeşlenir. Burada kamu oyu kavramı, otoriter ya da totaliter (sözgeçirmez, ya da mutlak) hükümetin karşıtıdır.

Demokrasilerde, devletler, hükümetler, eninde sonunda, sandık oylarına göre başa gelen kişilerce yönetilirler. Sandık oyu, seçilen kişilerin ve onların örgütleri siyasal partilerin, şu ya da bu nedenlerle, kamu oyunca tutulmuş olduklarını dile getirir.

Oysa, batılı demokrasileri yerleştirmek için, girilmiş bunca yıllık çabalara rağmen, demokrasinin temel direği sayılan kamu oyu'nun ne olduğu, ne türde çalıştığı, nasıl etkilendiği, hangi yönlerden önemli ya da önemsiz bulunduğu, bugün bile, araştırma, izlem, gözlem ve tartışma konusudur.

Ancak, kamu oyu sorununun tartışma götürmeyen bir yanı, bilgi, bilinçlenme, haber yayma ile sıkı ilişkileridir. Diğer yanı ile kamu oyu, etkilendiğinde, politikada, şu ya da bu yönlerdeki bir eylemin bir ülkede desteklenmesi ve yadsınması olaylarını yaratacak nitelikte bir silâhtir.

Seçim, siyasal tartışma, parlamenter demokrasi alanlarında sürekli gelişim içinde bulunan ülke ve devletler kadar hükümetlerde de, – özellikle son olaylar göz önüne alındığında – anlaşılmaktadır ki, millet kamu oyu kadar, dünya kamu oyu'nun da devamlı baskısı ve etkisi altındadırlar; ve onları sürekli olarak izlemek ve değerlendirmek zorunluğunda kalmaktadırlar.

Bu anlamı ile günümüzde, kamu oyu, yalnızca diğer ülkelerde değil, fakat aynı zamanda ve bir o kadar kendi ülkemizde de çok önemli, hafife alınmaması gereken bir konudur.

Kamu oyu'nun esaslarını, etkilenmesini, hatalarını, faydalı yönlerini anlatan bu eserin, yöneticilerimiz için, sosyal ya da politik açıdan, aydınlatıcı olacağı kanısındayız.

Dr. Süheyl GÜRBAŞKAN

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM 1 — Kamu Oyu Nedir ?	7
BÖLÜM 2 — His ve Us	13
BÖLÜM 3 — Görüş veya Kamu Oyunun Şekillenmesi : Bilgi ve Haberler	17
BÖLÜM 4 — Kamu Oyu Nasıl Bilinir ve Gelişmeleri Nasıl İzlenir ? . . .	24
BÖLÜM 5 — Evrensel Bir Mitos: "Dünün Tatlı Günleri" veya "Altın Çağ"	29
BÖLÜM 6 — Bolluk, Makineleşme, Bedavacılık	33
BÖLÜM 7 — İki Dünya Savaşı Arasındaki Büyük Kamu Oyu Cereyanları	38
BÖLÜM 8 — Savaştan Sonra Dünyada Büyük Kamu Oyu Akımları . .	44
BÖLÜM 9 — Teknokrasi, Menecerler, Tröstler	50
BÖLÜM 10 — Kamu Oyuna Dayanan Eylem, Propaganda	54
BÖLÜM 11 — Bilgi ve Demokrasi	59
BÖLÜM 12 — Toptan Bakış ve Sonuçlar	63

BÖLÖM 1.

KAMU OYU NEDİR ?

Bazı örneklere dayanarak, kamu oyu deyiminin anlamını saptamakta yarar vardır:

Tarihin kaydetmiş olduğu en yalın örnek, İngiltere'de, kamu oyunun 1935'te, Laval-Hoare'un, Habeşistan'ı faşist İtalya'ya hemen hemen tümüyle terkeden gerçekçi planı karşısında, 48 saat içinde uyanması olayıdır. Değişik ortamlardan yükselen sesler, bu kurbanın kesilmesine karşı gelmişler ve hükümeti, bu projeyi terketmeye zorlamışlardır.

Daha başka hallerde, kamu oyunun, bir katil davasıyla ilgili olarak, çoğu kez, bir beraat ya da af dilemek için kendini duyurduğu görülür.

Bir grev, - desteği olsun olmasın - kamu oyunun umursemazlığına karşı yerelabilir. Hükümet, sendikalar, teşebbüsler, kamu oyunu kaygı edinirler ve ona göre hareket ederler.

Bu şekilde kamu oyu, bir hakem, bir vicdan sesi, belki de bir mahkeme niteliğindedir. Hüküm verme hakkını haiz değildir, fakat korkular. Bir milletin salt içidir.

İsimsiz bir güç olan kamu oyu, çoğu kez, siyasal bir güçtür ve bu gücü hiç bir anayasa öngörmez.

1. Kamu Oyu Bir Dayanak Noktası Olmalıdır :

Bu esrarengiz güç nasıl şekil alır ve kaynakları nelerdir? Fikir birliği halinde, "kamu oyundan" söz edilmez. Kamu oyunun, zelzeleye, nikâh düşmeyenler arasında zinaya veya polyo hastalığına karşı gelmesini belirtmek, ilginç olmaz. *Gücün eyleme geçmesi için bir dayanak noktası, yani bir direniş konusunu bulması gereklidir.*

Kuşkusuz, her toplumda, geçilmez tabular, katı öğretiler bulunur ve bunlara "kamu oyu" denmesi için, ancak, dıştan yargılamak, yani bu tabunun aynı güçte kendini hissettirmediği bir ortamdan bakmak gerekir. Gerçekten kamu oyundan söz edilebilmesi için, etkin bir karşıkoyma eyleminin, en azından olağanlığı gereklidir.

Bu karşı koyma, bu direniş, çoğu kez, hükümet, parlamento veya resmî makamlarla olur. O zaman, en azından sözkonusu olan, ataletlerini yenmek, enerjilerini güdü-

lemek, onları, her yandan gelen istekleri işitmeye zorlamaktır. Bir görüş, yani fikir akımı, örneğin hükümetin, fazlasıyla gerçekçi yargılanan bir şekilde, bir yabancı güçle görüşmeler yapmasına karşı gelebilir.

Gene bazı, belirli bir dalın teknisyenleri, kendilerini toplumun arda kalan kısmından yalıttırır, yani "kamu"dan ayrılırlar. Ve bilimsel görüş birlikleri saptanmış olur, oysa bunun verileri yeterince yayılmamış olur.

Dietetik, yani besi uzmanı, olağanlık uzmanı, vb. (doktordan hiç sözetmeyelim) hemicinsleriyle konuşur o zaman ya da "görüşleri yanlış olanlar" meclisine hitap eder. Burada sadece, teknik veya bilgisizlik sözkonusu değildir. Arada bir, karşı koymanın, direnişin, sadece, hislerini konuşturmayan rasyonel gözlemciyle, kendilerini hislerine kaptırmış olduklarından, selim olarak yargılayabilmekten yoksun ve hatta kör olan diğer insanlar arasında yer alabilir.

Bu denli bir durumda sözkonusu olan, kamu oyunu eleştirmekten çok, ortak önyargıları, bilimsel nitelikte sorunlarla ilgili bilgi yetersizliklerini ortaya çıkartmak, bunları, her kişinin güncel yaşamını ilgilendiren yönleriyle belirtmektir.

Oysa bu yetersizlikler veya önyargılar, tüm önemlerini, belirledikleri tutumlardan alırlar. Bu konuyu yeniden ele alacağız.

2. Bu Bir Halk Oylaması Değildir :

Bilimselden çok siyasal olan sorunlar sözkonusu olduğunda, – ki esas konumuzda ağırlığı bu gibileri oldurmaktadır – *kamu oyu, belirli bir konudaki kişisel görüşler sonucu veya bunların çoğunluğu sonucu değildir mutlaka.* Bu denli bir görüş, İsviçre'de olduğu gibi, kısıtlı bir referandum ya da "Görüş iskandillemeleri" sayesinde alınır (Bak: Bölüm 4).

Hatta dört çeşit oy, yani görüş arasında ayırım yapmak da mümkündür :

- Açıkça dile gelen görüş, ki bazı çağrıldığı da olur bunun. Bu bir azınlık görüşü değilse de, en azından, kısıtlı kişilerin görüşüdür (Burjuvalar, basın, esnaf vs.);*
- Sözle dile gelen görüş, ki bu arada bir fısıltı gazetesi yordamıyla yayılır, örneğin *söylenti* cinsindedir;*
- Genel seçim, referandum veya zorunluksuz görüş iskandillemesi yoluyla kendini açıklayan görüş;*
- Referandum veya zorunlu görüş iskandillemesi.*

Çoğu kez tasarlanan kamu oyu, a) ve b) deki tanımlamalara uygundur. Bu tasarımıyla, halk oylamasından rahatça ayrılır. Bazı gruplar, bazı topluluklar (meslek grupları, ticaret odaları, sendikalar, çeşitli ortaklıklar ve birlikler vb.) az veya çok yaygın ifade güçleri olan kişilerce temsil edilirler. Bunlar, çoğu kez, kısıtlı gruplar ve hatta basit kişilerdir. Seslerini güçlü olarak duyurma olanağını haizdirler. Gazeteler ve bazı ülkelerde radyo yayın merkezleri gibi vasıtalar bunlar. Bu seslerin tümü, *aşağı yukarı tutarlı* oldukları takdirde, kamu oyunu oldururlar. Bu görüşümüzü açıklayalım :

3. Denge ve Kopma :

İfade edilen görüşler demedi türdeş değilse, açıkça, üç veya dört blok halinde kümeleşir. Ve o zaman, kamu oyundan sözetmek zorlaşır. Gerçi, çoğu kez, şu veya bu konuyla ilgili

olarak, "görüşlerde bölünme var" dendiği duyulur. Bu deyim özellikle, bölünmenin geleneksel klasik kurallara uymaması halinde geçerlidir. Aksine ayırım, açıkça, siyasal eğilimlere uygun olarak yer alıyorsa, gerçekten kamu oyunundan sözedilemez. Örneğin, öğretimin layık veya dinsel olması konusunda bir kamu oyunundan sözedilmesi, bir hayli düşüncesiz olur. Oysa, ender görülen görüş birliği durumları dışında, klasik bir muhalefetin, yani direnişin, belirli bir konuyla ilgili olarak, zayıfladığı görülebilir. Havanın uygun olduğunu hisseden taraflardan biri, sesini güçlendirirken, karşıdaki de, sesini hafifletir. O zaman bir görüş akımından sözedilebilir.

Örneğin, 1939'dan sonra, Amerika Birleşik Devletlerinde, yalıtıcılığın tedricen gücünden kaybetmesiyle, müttefikler lehine bir müdahale taraftarlarının, kendilerini daha emin görmeleri, bu denli bir durumdu. Başta yavaş giden bu akım, Pearl Harbour olayından sonra, birden hızlanmıştı.

Fransa'da, 13 Mayıs 1958'den sonra, normal olarak yeni rejime karşı gelmeleri icap eden muhalefet partileri, kendi saflarında, gerekli yankıların uyanmamış olduğunu görmüşler ve dolayısıyla, seslerini duyuramamışlardır. Ülkede, bir yandan general de Gaulle büyük şevkle karşılanıyordu, öte yandan kadere boyun eğmiş bir durum seziliyordu. Gene aynı kabilden, birçok ülkede, siyasal sağ, artık, gereken güçle, mallı akıl hocalığının icabı olan klasik ilkeleri vazedememektedir, bundan çekinmektedir. Çünkü hissetmektedir ki, peşinden gelenlerin çoğu, onu, bu alanda, ortada bırakır ve kaçarlar. Enflasyon baskısının kökeni de budur.

İktisatçı, maliyeci, asker gibi teknisyenlerin veya tarafsızların tutumu da, daima anlamlı olmaktadır. Geleneksel görüş ve tepkilerinde belirecek herhangi bir azalma, bir halk akımına karşı gelmenin çekingenliğini dile getirir. Fransa'da, kırk saatlik hafta zamanında, sorumluluk altına girmeye yatkın görünen iktisatçıların sayısı kısıtlı olmuştur. İki savaş arasında, Fransız askerleri, barışçı akım karşısında gerileme zorunda kalmışlar, askerlik sanatının geleneksel ilkelerine karşı olduğu kadar, sonradan imzalanan antlaşmalara da muhalefet halinde, bir savunma savaşına hazırlanma zorunda kalmışlar, bunun doğurduğu sorunların ağırlığı altına girmişlerdir.

Böylece, zayıflamalarla güçlenmeler oyunu sonucunda, kişi veya tarafsız ve atıl teşekkürlerin, bir veya öteki tarafa kaymasıyla, bir *görüş akımı* oluşur ve bir veya öteki yönü tutar.

4. Görüşler, Mektuplar, Kendiliğinden Oluşan Gösteriler :

Belirli grup veya kişiler, güçlü olsalar dahi, tek başlarına, her yönüyle tam ve güçlü bir yapma görüş yaratmaktan yoksun olurlar (Bak: Bölüm 10). Az veya çok, bilgilere, hislere veya kişisel çıkarlara dayanmalıdırlar.

İlgili bilgilerini (sağlıklı olsun veya olmasın) görüşmelerden, mektuplardan, telefon görüşmelerinden vs. alırlar... Bazı kişilerin veya azınlıkta olan grupların kendiliğinden yaptıkları çeşitli gösteriler de, bu işte yararlı olurlar. Her sendika veya meslek kuruluşu, "temel"le ilgilenir. Her gazete, okurlarının görüşlerini öğrenmekle ilgilidir. Her parlamento, seçmen yöresinin "nabzını yoklamak" ister.

Kendiliğinden yeralan önemsiz olaylar, görüşü, daha derine inerek anlamak isteyenlere şık tutarlar.

Örneğin, 1955 ile 1962 arasında, Fransa'da, çeşitli olaylar, *bağımsızlık* sözünün, Cezayirlileri, F.L.N. kurtuluş örgütü eylemleri dışında da, hatırı sayılır oranda etkilediğine işaret ediyorlardı.

Duvarlara yazılan "graffiti"ler (yani duvar yazıları) de, anlamsız değıllerdir.

5. Sürekli Görüş ve Görüş Akımları :

Dolayısıyla, *sürekli görüşlerle, görüş akımları* arasında ayırım yapmak kolaydır.

Birincileri, kırtasiyeciliğe veya vergiciliğe karşı gelmek gibi klasik tutumlardır. "Maliyeyi sevenler" derneğine hiç bir yerde rastlanamaz. Aynı kabilden, "Kırtasiyeciliği güçlendirme" vakfından da söz edilmemiştir şimdiye kadar. Bu konular, daima mizahçıların ekmeği olacaktırlar. Bu sürekli veya devamlı görüşler, öğreti veya tabu gibi katı durumlara varmazlarsa da, genellikle fazlasıyla ilginç değillerdir. Arada bir öylesine yaygın olarak bilinirler ki, yönlerinde yapılacak araştırma, fayda sağlamaz. Sistemin bilinmesi gereken temel ilkelerini oldururlar çünkü; bir ülkenin haritası gibi.

Oysa, bir uygarlığın anlaşılması, bazı kez, sürekli öğretilerin veya durmadan yeni baştan ortaya çıkan mitosların, çok ileri derecede bilinmesini gerektirir. Bununla ilgili iki örneği, 5. ve 6. bölümlerde vereceğiz.

Bu alanda, *görüş akımları*, zengin bilgi kaynağıdırlar. Müptezelleşmeyi göze alarak diyebileceğimiz ki, kamu yaşamında yeri olan her kişi "yüzmesini bilme" zorundadır. En ufak görüş akımını bilme zorundadırlar. Körlemesine akımın peşinden gitmek için değil, olandan bitenden haberdar olmak ve ona göre vaziyet alabilmek için. Görüşlerine aldırış etmeksizin insanları gütmek istemek, haklı olan kişiyi, haksız göstermeye yeterlidir. Bunu daha ileride işleyeceğiz.

Görüş akımları, çoğu kez, yeni olaylar nedeniyle su yüzüne çıkarlar. Bu olaylar, çoğu kez, önemli olmayabilirler. Sözkonusu, salt gizlice veya el altından oluşmakta olan bir fikir olabilir. Bu da aniden, bazı kaba ve sert bir olayla kendini ifade eder. Fransa'da birinci kez 1956'da, ikinci kez 1964'te ve onu takip eden yıllarda, doğumların önlenmesi olayı, bu durumda oluşmuştur.

Gereğine işaret etmiş olduğumuz tutarlık, bir görüş akımından sözedilecekse, mutlak olma zorunda değildir. 1953-1954'te, oybirliğinden eser olmamakla birlikte, NATO üyeliğine karşı bir akımın varlığından sözedilebilmiştir. Çünkü, Paris Kontu, Vincent Auriol, de Gaulle, E. Herriot kadar değişik kişiler, projenin tehlikeli yönlerini belirtmişlerdir. Ona karşılık, Cezayir savaşına karşı bir akımdan sözedilememiştir. Çünkü, alınacak vaziyetler, fazlasıyla siyasal bir durum arz ediyorlardı. (Buna rağmen, Fransızların çoğu, çatışmanın bitimini özlüyorlardı, fakat durumu etkileyemiyorlardı.) "Görüş" sözcüğünü tekil olarak kullanabilmek için, tutucu sağcı çevrelerden karşı seslerin çıkması gerekli olurdu. Ancak, komünistlerin vaziyet almaları, bu denli ayrımların belirmelerine engel oluyordu. Savaş ve işkence bile, "oy" yani görüş tarafından kabul edilmişlerdir.

Vietnam savaşı, yenilgiler çoğaldıkça, Amerika'da karşı koyan bir akımın tedricen oluşmasına sahne olmuştur.

6. Görüş ve Tutumlar :

Basit bilgi kavramının ötesine giden "görüş" kavramı, özellikle kamu işleriyle ilgili olarak, ne yapılması gerektiği hakkında bir fikri kapsar. Bu şekilde kavranan görüş, *olduracağı tutumla* yakından ilgilidir.

Zaten kişiler, en iyi niyetlerle, en başta bir tutum kabul ederler, ondan sonra tutumlarıyla ilgili bir görüşe sahip çıkarlar (Bak bir sonraki bölüm).

7. Batı Demokrasisi ve Otoriter Hükümetler :

Serbest ve hür bir kamu oyunun varlığı, batılı demokrasilerdeki fikre uygunlukla, demokrasinin damgasıdır. Oysa, dikkatle izlendiğinde, bu genel yargı geniş çapta yıpranır. Eşit ve kapalı oylamaya karşı gelen kamu oyu, arada bir, demokrasiye karşı cephe alma rizikosunu oldurur.

Kuşkusuz, genel seçim, sadece genel bir yetki verir, genel bir görüşü yansıtır, fakat çeşitli sorunlarla ilgili görüşleri dile getiremez. İki seçim arasında, yeni sorunlar belirir. Bakanlar, kendilerine yetki verenlerin isteklerini yorumlamakta güçlük çekerler. Böylece, ülkenin kısmen görüşünü almak, faydasız değildir. Yeter ki, yaşam gücünden yoksun olsun ve görüş yansıtsın ve işaret olarak kullanılsın.

Oysa bu işaretler, yani bu görüş yansımaları, çok sayılı oyu elinde bulunduran bir seçim sonucudurlar. Ve genel seçime ters düşerler. Çünkü bunlarda, mall olanaklar rol oynarlar.

Bu durumda, uygun olanı, seçimlerle aynı kurallara uyan bir referandum uygulanması olacaktır. Parlamento üyelerine doğru fikri, ancak bu temin eder. İsviçre'de olduğu gibi, bunun hukuki ceza zoruyla yerelması gerekli değildir.

Esasen, referandumu uygulayan ülkelerin sayısı çok kısıtlıdır. Yerine oturmuş çok kişiyi rahatsız eder ve dert yaratır. Zaten, genel seçimin en hararetli savunucuları dahi, egemen bir milletin, ancak, arada bir rahatsız edilebileceği ve bu yapılırken, dikkatli davranılması gerektiği görüşündedirler.

Zaten görmüş bulunmaktayız ki, bir görüş akımını, siyasal ve diğer ayrımlar yaratabilir ve güçlenmelerle zayıflamalar oyunu, bunda etkili olur.

Gene de, görüşü olduran güçlerin ayrımı, büyük sayılar kanununun öngördüğü doyurucu ve iyimsen dengeyi oldurmaya yeterli değildir. Bazı kişi veya gruplar, görüşlerini kabul ettirmek değilse, en azından, görüşün kendisini etkileyebilecek güçtedirler.

Her Amerikan vatandaşı veya başka biri, New York Times'a veya Chicago Tribune'a rekabet edecek bir gazete kurma hakkını haizdir. Ancak, bu hak eşitliğinin biraz gülünç tarafı vardır.

Öte yandan demokrasilerde, belirli tabular vardır. Gördük ki bunlar, görüşün hür ifadesine engel olurlar. Amerika Birleşik Devletlerinden, yararlı da olsa, yeni bir projeyi kamu oyuna reddettirmenin bir yolu, onu, *Amerikanlığa aykırı* olarak damgalamaktır.

Her ülkede bu denli engeller bulunur.

8. Otoriter Rejimlerde Kamu Oyu :

Otoriter bir hükümetin kamu oyunu ciddiye almasının gerekli olmadığı görüşü yanlıştır. Burada zaten, bir hizbin diktatörlük rejimiyle, bir işçi partisinin diktatörlüğü arasında fark gözetmek gereklidir.

Otoriter rejimlerde iki kamu oyu vardır. Birincisi açık ve bildirilmiştir. Öteki, derin fakat daha ayrıntılıdır. Çünkü, ya yeraltı olma durumundadır veya fısıltı olarak yayılır. Vatandaşların sadece kısıtlı bir hizbinden gelmekle birlikte, bildirilmiş olan görüş, işe yarayan belirtiler verir. Bir diktatör, ne denli güçlü olursa olsun, tüm basın yazılarını kendi dikte edemez.

Dolayısıyla, uygunsuz bazı sesler kendilerini duyurma eğilimini gösterirler. Bu kamu oyu, batılı demokrasilerdeki kamu oyu kadar, genel seçimden uzaktır. Fakat bu ancak, bir derece sorundur. Seslerin çok sayılı oluşu, daha güçlüdür ve görüşün etkin olabildiği alan daha dar olur.

Zaten, bu gibi rejimlerde, genellikle, az veya çok gizli, posta sansürleri uygulanır. Ve bu derin görüşün durumundan hükümeti haberdar eder.

Bu kabilden, Eylül 1940'ta Vichy hükümeti, açılan mektupların okunmasından, tam bir geriye dönüşe karşılık veren bir görüş gelişmesinin farkına varmıştır. O ana kadar, yapılan ygun gören veya boynu bükük olan Fransızlar, gerçek bir muhalefet oluşturmuşlar, güçlerini, İngiliz hava kuvvetlerinin zaferli karşıkoymasından ve gıdanın kısıtlanmasıyla karneye bağlanmasından almışlardır.

1970-1971'de, İspanyol hükümeti, Burgos davasında, ülke içinde, ciddi yankılar uyandıran dünya görüşüne yenilmiştir.

Dinsel bir topluluk içinde, bir kamu oyu, dogmaya ilismeyen herhangi bir sorunla ilgili olarak kendini hissettirebilir.

Halk demokrasilerinde, açık, bildirilmiş bir kamu oyu vardır. Şimdilik bunun etkinlik alanı bir hayli dardır. Bilgi ve propagandanın güçlü etkisinde olan derin görüş, iyi bilinmez ve bu nedenle, bunun hakkında çeşitli varsayımlar yapılır. Çekoslovakya'da 1968'de bir kamu oyunun belirmesi, bazıları için sürpriz olmuştur.

Otoriter veya totaliter bir millette, dogmalar ve tabulara tecavüz edildiğinde ya da bunların incinmesi halinde olay, batılı bir demokrasidekinden çok daha vahimdir. O zaman olay, ya bir kefaret başlangıcı veya devrim olarak görülür.

Ancak, batılı ve doğulu demokrasileri birbirlerine karşı koyarak tam zıt olarak görmek, yanlış olur. Batılısı iddia edildiği kadar liberal değildir. Doğulusu, zamanla biraz veya daha fazla liberal olabilir. Başarı ve iletim de etkili olur. O zaman, orta durumlar akla gelebilir. Böylece, tam bir kopmanın sözü edilemez.

9. Kısmi, Millî Görüş, Dünya Görüşü :

Çoğu kez, "kamu oyu" veya "görüş" deyiminden, millî olanı anlaşılır. Görüşlerin ayrıntılı olmaları halinde, partilerin, sınıfların, bölgelerin vb. kısmi görüşlerinden sözedilebilir. Hangi grubun sözkonusu olduğu da belirtilir.

Aynı zamanda ve bazı durumlarda, "dünya kamu oyu" veya "dünya görüşü" diye bir şey vardır. Millî olanı gibi, belirli bir tutarlığı ve bir dayanağı olmalıdır. Bu kabilden, savaş sonundan bu yana, birbirleriyle bağlantılı da olsalar, ayrı iki görüş akımının varlığı meydana çıkmıştır. Birincisi, Hitlerizme tepki olarak, ırkçılığa karşı gelen bir akımdır, kncisi ise, daha da belirgin, sömürgecilğe karşı kolonyalizme karşı oluşan akımdır.

10. Kullanımlar Yoluyla Tanımlama :

Bu kısa bakış, kamu oyunun tam bir tanımlamasını oluşturmuş değildir. Bu iddia zaten mevcut değildi. Kavramı dar bir çerçeveye sıkıştırmaktan çok, çeşitli belirtilerini anlatmak ve eserin sonunda bir sonuca varmak, daha hayırlı olur.

En anlamlı örnekleri ele almadan, *kamu oyu* denilenin temel oluşma mekanizmalarına bakmamız gereklidir.

BÖLÜM 2.

HİS VE US

Kişilerin görüş ve tutumları, bu kişilerin toplu oldukları zamanki görüş ve tutumlarıyla özdeşleşmez. Gustave Le Bon'un "La psychologie des foules" (Kitle Psikolojisi) eserinden bu yana, toplu mantık çok sayıda araştırmaya konu olmuştur. Le Bon, *jeni* denecek kadar dahiyane bir görüşe ve anlayışa sahip olmuştur. Oysa, fazlasıyla basit kalmıştır.

Bir masanın etrafına oturmuş altı kişi, yalnız oldukları zamankinden değişik bir konso-masyon isteği belirtirler. Toplu olduklarından ve dile getirdikleri görüşün gizli ol-masından, görüşlerini değiştirmişlerdir.

Tüm ile onu oluşturan kısımlar arasındaki farkın hissedilir olması için, kişilerin, bir salon veya spor sahasında toplanmış olmaları kaçınılmaz zorunluk değildir. Oysa bu denli bir toplanma bile, görüşleri değiştirecek niteliktedir. Fikir birliği durumunda olduklarını bilen kişiler de aynı durumda olurlar: Örneğin, din kardeşleri, sosyal sınıf mensupları, vs. kitlesel temas olmaksızın tek ses çıkartabilirler.

1. Hissel Kamu Oyu :

Açık ve bildirilmiş "kamu oyu"nun, derin görüşten farklı olabilmesinin nedenlerinden birine değineceğiz burada. Derin görüş, ancak özel yöntemlerin uygulanmasıyla ortaya çıkabilir. Birincisi, toplumsal mantığa, özellikle kendiliğinden ve tabii olarak oluştuğunda, daha fazla uyar. Gene, İngiliz kamu oyunun, kendiliğinden, Habeşistan'la ilgili 1935 Laval-Hoare planına karşı gelmesi olayını örnek olarak ele alalım. Bu plan, akıllıca bir şey miydi? Dünya savaşını önleyecek nitelikte miydi? Burada bu özellikler bizi ilgilendirmez. Görüldüğü kadarıyla, hükümet planı, fazlasıyla gerçekçiydi. O kadar ki, kamu oyu, adeta buna karşı galeyana gelmiştir. Herhalde 1939'da, Chamberlain (veya başka biri) us uğruna, SSCB'nin isteğine uyarak, Baltık Cumhuriyetlerini kurban etme paha-sına, İngiliz, Fransız-Rus dostluğunu kurmuş olaydı, aynı olay bir kez daha başgösterirdi.

2. Gerçekçi Görüş :

Çoğu kez güçlü, hisselsiz uğraşılara uyan görüş, bazı olayları görmemezlikten gelmez. Fransa'da, 1940 yılı Temmuz ayında, gizli ve resmî baskı olmaksızın dahi, bir referandum yapılmış olaydı, Petain, güçlü bir çoğunlukla desteklenirdi.

Savaştan sonra çekilen Noel-Noel'in bir filminde, iki kişi, köylerindeki nüfus sayısını tartışırlar. Birincisi 600, ikincisi 300 kişi olduğunu savunur. Birincisi üsteler:

"Özür dilerim. 1940'ta, 300 kişinin Pétain'den yana oldukları görülmemiş midir?"

"Güzel ama 1944'te, 300 kişi de Gaulle'cü değil miydiler?"

"Evet. Eee?"

"Öyleyse, bunlar aynı kişiler olamayacaklarından, toplamları 600 eder".

Milletlerin nankörlüğü (Plutarque'a göre güçlü milletlerin markası) bilinen bir gerçektir. Büyük insanlar, daima, ülkeleri için ifa ettikleri hizmetlere uygun muamele görmek hayalini beslerler. Oysa, milletler, beklemekte haklı olduklarını sandıkları hizmetlere göre, büyük insanlarını yargırlarlar. 1919'da Clemenceau, 1945-1946'da Churchill ve de Gaulle, 1964'te Kruşçev, 1967'de de Gaulle, 1970'te Gomulka, bunun acısını çekmişlerdir.

3. Gerçekçi Destek ve Hissel Güdü :

Tuttukları görüşün doğruluk *nedenlerini* değerlendirme yoluna giden görüş liderleri, özellikle, hissel veya duygusal telleri titreştirirler. Ussal temeller, özellikle şuuraltı derinliklerine yerleşirler. Çünkü salt us, genellikle, gerekli görüş birliğini oldurmaktan yoksun kalır. Olağanlığına müsaade ettiği fikirler alanı geniş kalır. Öylesine geniş ki, bununla, bir grubun nüfus etme gücü ve eylem olanakları, gayet kısıtlanmış olur. Sivri bir ucun, batma gücünün, kapladığı alanlar ters orantılı olması durumuyla karşılaştırılabilir bu. Dolayısıyla his, özel güdü unsuru olmaktadır burada. Öylesine ki, olayların gözlenmesi, eninde sonunda, duygusal ileri atılım gücüyle etkilenmiş olur. Bu noktaya dikkat etmek gerekir.

4. İlk Sonuçlar :

Düşüncenin normal prosesüsü, olaydan, tecrübeden başlar ve eyleme veya alınacak olan karara doğru yol alır. Bu arada, mantıklı düşünceden geçer:

"Kinin ateşi düşürür. Ateşli olduğumu hissediyorum. Benzerlerimden farkım da yoktur. Dolayısıyla, kinin içeceğim".

Esasını bakılırsa, görüş, buna zıt yoldan hareket eder. Kamu oyunu değil, onun bir bölümünü temsil eden gruba dahil kişilerin tümüne bir bakalım. Her kişi, kendi çıkarlarını bilmekte ve kollamaktadır. (Örneğin, gelirin artmasını sağlamak gibi.) Ve bu çıkarlarla tümleşen duyguları hissetmektedir. İslahat istemi, gelir seviyesinin hoşnutsuzluğu, düşmanlık gibi hisler beslemektedir. Bu duyguları tatmin etmek ve böylece, savunulan çıkarlara yararlı veya yararlı sanılan, hak isteme havasını sürdürebilmek için us, gerçeklerin erişilmek istenen gayeye uygun olduklarını göstermek veya bunun böyle olduğuna inanmak arzusundadır. Bu nedenle, olaylardan başlayarak, olumlu sonuca varacağına, bu sonuçtan yola çıkarak, "gerekli" olaylara tırmanır. Ve bundan böyle yapması gereken iş, olayların, istediği şekilde olduklarını ispatlamaktır. Oysa, haberlerin uygun olarak seçilmesiyle bunu daima oldurma olanakları vardır.

Spazmaljin tedavisi olmayı zorla arzulayan kişi, hepatik kolik semptomlarını gösterdiğini iddia edecek ve kendisi de bu kanaatte olacak, bunları hissedecektir. Fiyatlarda zam isteyen köylü, ürünün kötü olduğunu beyan edecek ve buna kendisi de kolaylıkla inanacaktır.

Kamu oyunun tümü, usçu gözlemden çok uzaktır. Taraf tutan bir görüş tamamen böyledir. Bu denli öznel bir görüş, mantık gücünü zayıflatmaz. Tersine, sonuca varmak isteyen kişi, gayet sıkı bir mantık kurgusu dahilinde hareket eder. Çünkü bir düşünce hatası, okuyucu veya dinleyici tarafından kolaylıkla farkedilir. Her ayrıntı, temel olaylardan gelmez. Ve bunları aynı şekilde kontrol altında tutma olanağı verilmemiştir.

5. Nüktedanlık, Şarkıcılık :

En karakteristik belirti, nüktedanlığa karşı tutumdur.

Bir konuyla ilgili bir görüş, sağlam temele oturuyorsa, eğer bununla ilgili her nükte, şekilden çok, temeli itibarıyla yargılanır. İnanır, – çok ince olsa bile – dine karşı veya dinle ilgili bir nüktenin inceliğinden zevk almaz. Aksine, bir konu hakkındaki görüşleri, nisbeten benzer veya yeknesak olan bir salonda kakhaha tufanları kopartmak kolaydır. Hatiplerin, meddahların hepsi, olanakları bilir ve adamakıllı kullanırlar.

Nükte, aynı zamanda, dikkati başka yere çekmeye yararlı bir silâhtır. Çok gergin, her an bir olay beklenebilen bir salonda, yerinde sarfedilecek tek söz, dikkati konudan çevirebilir, bir rahatlama görevi oldurur, havayı gevşetir ve beklenmeyen bir rahatlık çöker topluma. Şarkılar ise, haberlerden çok ve daha büyük oranda şekillenerek seçilirler, görüş duygularının sadık temsilcileridirler. Fakat hiç bir zaman akli dile getirmezler.

6. Samimiyet :

Her çatışma halinde, karşı tarafı, kötü niyetle suçlamak gelenektir. Görünüşte mantığa uygun bu davranış, bu ifade iki yönlüdür. Çünkü, az veya çok, samimiyetsizliği çağırıştır. Oysa bir görüş veya fikir, ne denli duygularla yüklüyse, o denli samimidir. Bir kişi, bir olayı, tarafsızca incelemeyi reddediyorsa, aklındaki usçu güçlerden vazgeçmesi buna sebep oluyordur. Bu güçler, şuuraltının derinliklerine gömülmüşlerdir ve yüze çıkmak için fırsat kollarlar. Bir yandan dışa, öte yandan içe karşı savaşan akıl ve mantık için darboğazın tek çıkar yolu, savaşmayı reddetmektir. Bir kişi veya grubun, işine gelmeyen alanlara girmemekteki ustalığı, hayret verici bir şeydir. Kişisel veya toplumsal akıl bunun da farkına varmaz.

Bu arada kişi, bu savaş için, gruptan daha az hazır ve silâhlanmış. Bam teline dokunulmamasına dikkat eden bir "akıllıyla" tartışmaya giriştiğinde, "bam teli" olan konuları, açık bazı olaylar silsilesi olarak hesaba katmak ve bu yolda kısmen de olsa, gerilemek zorundadır. Aksi halde, çok çabuk bir gerginlik yer alır. Çok nazik bir geri çekilmedir bu. Kendini, uygun ortamda, inanırlarla çevrelenmiş olarak, akli yadsıyan ifadelerin verdiği rahatlık içinde bulunduğu anda, hemen eski durumuna geçecektir gene. Parlamantoda veya bir yüzleştirme sırasında, çoğu kez, şu senaryoya göre rol oynanır: Karşı gruplara ait olan iki "tekniker", histen arınmış, soğuk ve iyice belgelenmiş bir tartışmaya girerler. Burada bilmek ve hatta alana yayılmak, hatırı sayılır bir arzu olarak kendini belirtir. Gerçeğin içinde bulunduğu alan, yavaş yavaş, şekillenerek kendini belli eder. Taraflarının çözümlenmesini, zarar görmesini istemeyen militanlar, bu arada, hayal kırıklığına uğralar. O zaman içlerinden biri, çoğu kez, basit ve klasik slogana dayalı, ateşli sözleri, ağıtsal görkemlikle dile getirir. Hizipleşme yer alır ve aynı zamanda, bir ve öteki grup, kendilerini yeni baştan toparlarlar.

7. Ussa Karşı Kamu Oyu :

Kamu oyu, benzer kurallara uyar. Gerçekten hararetili muhaliflere karşı gelmezse de, ussal; dikkat ve metodla, bilinmeyen özellikleri değerlendiren bir azınlık, ona karşı koyar, Normal şartlar altında bu eylem, az etkindir veya yavaş hareket eder. Kamu oyunun bu şartlar altında etkilenecek değişmesi için, uzun bir süre boyunca, doğru bilginin yayılarak öğrenilmesi gereklidir.

Aksine, birden yeralan bir olay halinde, kamu oyu, çok daha hızlı olarak dönebilir. 1940'da Fransa'da askerî gücün yıkılması, çok sayıda "Ben dememiş miydim"? türünden hislerin, için için belirmesine neden oldu. Duygusal nitelikte bir görüş akımı, çabucak genişerek, gittikçe daha güçlü olan bir çoğunluk olarak, kendini kabul ettirebilir. Özellikle, 1935 ve 1955'teki Sarre (Saarland) oylamalarında durum bu türdendi.

8. Rasyonalist, Yani Usçu Unsurun Çoğunluk Tarafından Tutulmaması :

Gizli şeyler bilimi (falcılık, yıldız büyüçülüğü) olsun, toplumsal bir görgü hayâli olsun ya da herhangi bir diğer mitos olsun, usçu unsuru, akli başında olanı, daima hor görür ve ona kötü gözle bakar. Onun yıkıcı niteliği karşısında vaziyet alır. Kamu oyu niteliğinde olsun, kişisel görüş olsun, mitosçuluk, usçuluğa karşı iki savunma tepkisine sahiptir:

- inanç canlı ve sağlam olduğu zaman, usçu, yerine göre, şeytanî, inanca karşı gelen veya en azından, gerçek ışığını görmeyen kör unsur niteliğine bürünür.
- fikirlerde ufak ufak kuşkular oluşmaya başladığı takdirde, kuşkucu düşünür, rüyaları kırıcı unsurdur; şiddet dahil, kötü haber taşıyıcısı niteliğinde görülür.

9. Hoşgörü ve Us :

O zaman, kamu oyu, büyük saçmalık, tepedeki zırdeli niteliğinde mi olacaktır ve ona soğukkanlı usçular mı karşı gelecektir? Antigon ile Kreon arasında devamlı bir çatışma mı sözkonusu olacaktır? Asla !

En başta, şu var ki, birçok halde kamu oyu, bir hakkaniyet; hâkim grupların, hükümetlerin, unutmaya yüztuttukları bir insancılık yönünde hareket eder.

Kamu oyu, çoğu kez, kısıtlı grupların macera girişimlerine belirli bir muhalefet olduracak şekilde tepki gösterir. Gerçi bir topluluk, en kötü şiddet hareketlerini oldurabilir. Belirli şartlar altında olur bu. Oysa, derindeki kitle, bu harekete uymaz. Batılı demokrasilerde, dengeyi, büyük çapta, liderlerin sabırlarını tüketen, bir pasif direnme gücü oldurur. Liderler çoğu kez, ondan yana olmalıdırlar.

1968'in Mayıs, Haziran, Temmuz aylarında, Fransa, büyük çapta, devrimci ve ondan sonra da hükümetçi görünmüş olabilir.

Ağırlık, ölçülü olma hissi, herhalde negatif güçlerdir, kısır niteliktedirler; fakat onları, bir tümün ayrılmaz parçaları olarak görmek, kaçınılmaz zorunluk olarak kabul etmek gerekir. Tümün dengelenmesi, büyük sayılar kanununun iyimserliğine sığınan tek bir beyin tarafından temin edilemez.

10. Kamu Oyu, Başarısız Olabilir mi ?

Vecize "Vox populi, vox dei" (Halkın sesi, Tanrının sesidir) der. Kimse halka karşı çıkarak haklı olma iddiasında olamaz. Bu görüş, kamusal veya genel değildir. Oysa, çok sayıda oy toplar.

Ancak, sonradan görülür ki, kamu oyu veya görüş, çok kaba hatalar yapabilir.

Kamu oyunun yararlığı da tartışılabilir. Okuyucu, çok sayıda örneğe bakarak bir fikir edinebilecektir. Ve bu fikir veya görüş, belki de yazarınkine ters düşecektir.

BÖLÜM 3.

GÖRÜŞ VEYA KAMU OYUNUN ŞEKİLLENMESİ : BİLGİ VE HABERLER

Kamu oyu, belirli bilgileri ve belirli durumları elde ettiği takdirde şekillenebilir ancak. Her halde tutumu, aynı zamanda, kendine has niteliğinden gelme olur ve bu çeşitli ülkelere göre değişik olabilir. Bu nitelik veya karakterin bilinmesi, görüş akımlarını anlamak ve daha da çok, öngörmek için şarttır. Fakat, bir hayli devamlı olan bu karakter, sadece tutumlara destek olur. Bu bir gerçek verisidir : İstihbarat, bilgi, tanıtım, değişken niteliğindedir. Ve bu değişkenlere şimdi bakacağız.

1. Bilgi, Tanıtım ve Görüş veya Kamu Oyu :

Açıklamada kolaylık sağlamak üzere, kamuyu veya kamu oyunu bir vücut, bir organizma olarak ele alıp kendi hayatının olduğunu, kendisini olduran kişilerininkinden ayrı kurallara uyduğunu addetmekteyiz. Bu ayrım, istihbarat, yani tanıtma ve gerçeklerin bilinmesi için de geçerlidir.

Ancak denebilir ki, burada, tesadüf vardır. Çünkü, kişilerin bilgisine getirilen gerçekler, aynı zamanda, tümleriyle, görüşü oldururlar. Ama bu tamamıyla böyle değildir. Her iletim iki hareketten oluşur. Birincisi gönderme, ikincisi algı eylemidir. Gönderme, tabii, kişiler olsun, tümeleri olsun, aynı niteliktedir. Algı değişik olur. Çünkü, çeşitli kişiler, olaylarla gerçekleri, kişi olarak bir yandan, tümün bir parçası olma nitelikleri itibarıyla da değişik yandan ele alırlar.

Bir olayı daha açık olarak görmek için, gerçekleri, yeralmaları sırasında haberleri, kaynaklarından itibaren izlemek zorundayız.

2. Haberlerin Hayatı, Söylenti :

Görgü şahitlerinin hislerini etkileyen bir olay yer alır. Görmüş veya işitmiş olduklarını letmeeleri, ne anıdır ve ne de gerçeğe tam uygun. Olayların sadece belirli bir kısmı iletim ve syreder.

Bu iletim, ağızla olabilir ve ağızdan ağıza gezen haber niteliğinde olabilir ya da basılı olabilir (basın, kitap vs.). Haberi alan da bunu iletebilir, aklında saklayabilir veya unuta-bilir.

Bazı haberler çabuk ölürler, bazıları, garip bir geleceğe doğru giderler.

Öte yandan bir iletim, istenerek ve bilerek şekil değiştirmek suretiyle yeralabilir. Veya us dışında bir mekanizma, ya da iletenin hafızasındaki zayıflık dolayısıyla tahrif edilmiş olabilir. Unutma, – iletim değil – üstelik, gerçeklerin tümünü de değiştirebilecek niteliktedir. Her şey bilgi verici, istihbaratçı malzemenin bir kısmı, bir süzgecin öte yanında tutularak kalıyormuş gibi yeralır.

Haberler, belirli kurallara uygun olarak şekil değiştirir ve ayırma, seçmeye tabi tutulurlar. Bazı alanlarda bu kurallar adamakıllı bilişmeye başlanmışlardır. Cihanşumul nitelikte olan bu kurallar, gene de, ülke veya zamana göre değişik olabilirler.

Ağızdan ağıza gezerek yayılan haberler, daha fazla ve daha çabuk değişirler. Diğerleri, belirli bir kontrole tabi olduklarından, aynı değişim hızına sahip değildirler. Ancak, değişikliklik şekil ve yönü aynı olmaya devam eder.

3. Seçme Kanunlarından Bazıları :

Dikkatli gözlemci, tutkusuz da olduğunda, haberlerin seçildiğini, şekillerinin bozulduğunu ve gözlem sayısının kabarklılığıyla, bu seçime yön veren kanunların oluştuğunu görür.

İlk başta, tepki yaratıcı ve basit haberlere bakalım. Örneğin, de Gaulle'ün ölümü, hemen her yerde öğrenilmiştir. İlk sputniğin fırlatılması da öyle. Temaşaya veya mizaha uygun haberleri de birakalım bir yana. (1954'te Mendes-France'ün süte olan yakınlığı haberi, bir hafta içinde her tarafa yayılmış bulunuyordu. Batı dünyasına hemen yayılmıştır bu.)

Özellikle, ekonomik ve toplumsal alanla ilgili haberlere bakalım.

Bazı öznel yargılar, kâh bedbin, kâh nikbin olurlar. Bu kriter bize kılavuz olamaz. Ancak her halde, sapmalar, ortak bir mantık sonucudurlar ve bazı gözlemlerle özetlenebilecek kabildendirler:

a) *Söz konusu olan, maddi çıkarılarsa, –ki genellikle bu böyledir– ekonomik alanda sapmalar, bu çıkarların savunmasını kolaylaştıracak yönlerde yeralırlar.*

Görüş, daima, zamları, olduklarından yüksek olarak kabul etmeye meyleder. Çünkü tüketiciler, satıcılardan çok sayıdadırlar. Maaşlı veya ücretli, hayat maliyetinin yükselmesini çıkarlarına karşı görür. Ancak, hayat maliyeti ne olursa olsun, zamların yüksek görünmeleri, çıkarları icabıdır. Mükellef, gelirini bildirdiği zaman ve gelirinin genişliğiyle ilgili nesnel ve dakik veri ve bilgileri öğrendiğinde, bu gelirin bu denli yüksek olmasına şaşar.

Savaş ve kıtlık sırasında, israfla veya sadece, gıda maddelerinin bolluğuyla ilgili her haber, şaşırtıcı bir krediyle karşılanır. En ciddi oldukları bilinen kişilerde de, bu böyledir. Fransa'da harp sırasında bir Fransız, Fransız tereyağının, Alman kamyonlarını yağlamakta kullanılan gres haline sokulduğu haberini sızdırmıştır. Ve bu haber, her tarafı sarmış, büyük ilgi yaratmıştır. Söylenti akımı içinde bulunan kişi, gittikçe büyüyen cesametle bu haberin tekrarlanmakta olduğuna tanık olabilirdi. Ve her tekrarlanışta, yeni ayrıntılarla belirliyordu.

Aksine, hasatın kötü oluşuyla ilgili haberlerin ömürleri kısa oluyordu.

Nedendir bu fark? İsraf, işgal edilmiş ülkelerin çıkarlarına karşıydı. Fakat, *iş işten geçtikten sonra* israfın yeralmış olduğunu bilmeyi, fikir, hoş karşıliyordu. Bu bilgi, sadece hoşnutsuzluğu sağlam temele oturtmaya yetmiyor, fakat aynı zamanda olağan bir iyim-

seme umudunu da doğuruyordu. Kötü bir hasat haberini ulaştırmak, aksine, tüketicilerin istihkaklarını ufaltacak tedbirlerin alınacağını müjdeleyici nitelikteydi. Ve akıl, haber iletmeyi veya kaydetmeyi bile reddediyordu.

b) Hislerin ve ihtirasların veya tutkuların sözkonusu olması halinde, sapma, onları doğrulayan veya güçlendiren yönde yer alır.

İnanır, tarafsız olanın görmediği mucizeleri *görür* veya *işitir*. Ahlâk savunucusu, her yerde ahlâksızlık *görür*. Keynes'ci bir doktrin savunucusu veya muhalifi, öğretilerini doğrulayacak nitelikte gerçekleri *görürler*. Böylece, hislerini tatmin ederek, inançlarını teyid ederler. Fizikçi bile, gururu uğruna, kuramlarına destek olacak deneyleri *görür* ve uydurur.

Hislerin hâkim olmaya başladıkları andan itibaren kamu oyu, o hisleri doğrulayıp güçlendirecek yöne eğilecektir. Savaş halinde karşı tarafın yapmış olduğu mezalim ve vahşet olayları, haber olarak, kolayca kabul edilirler. Kontrolle bile tâbi tutulmazlar. Aksine, dost kuvvetlerce yapılmış aşırılıklar, en kötü işkence kabilinden de olsalar, iletilmezler ve unutulurlar.

c) Genel olarak, ortak bir davaya yararlı olaylar sözkonusu olduğunda, sapmalar, grup birliğini güçlendirecek şekilde yer alırlar ve savundukları savaşa destek olarak kullanılırlar.

Savaş halinde ordumuz, davamız, başarımız, daima gururu okşatıcı nitelikte olaylarla desteklenir. Biz, haberleri böylesine seçeriz. Çünkü ancak böyleleri, kendimize olan güvenimizi artırır. Ve bize, devamlı iç savaşımızda güç kazandırır.

Aynı şekilde, çeşitli siyasî parti mensupları, olayları başka şekilde *görürler* ve görme zordundadırlar. Gözleri önüne aldıkları tablo, gayeye sarfettikleri çabaları ve bu uğurdaki fedakârlıklarını güçlendirici nitelikte olmalıdır. Şüpheden dolayı kriz doğmamalıdır. İçteki bu bunalımlar, çok korkulu şeylerdir.

d) Samimi, şuursuz, istenmeyerek olan sapmalar; istenen, hesaplanan sapmalarla aynı yönlerde oluşurlar ve onlar da kişinin kabul etmiş olduğu tutkuyu güçlendirme görevini yerine getirirler.

Tutkunun maddî, fikirsel veya duygusal alanda olması, sonucu ve eylemi etkilemez. Bu genel eğilime istisnalar vardır :

e) Bir kişi tarafından yerine getirilen iletim, sorulmuş bir suale cevap olarak yapılmışsa sapma, kendiliğinden oluştuğu ve hızlı olduğu zamankinden daha ufaktır. Soru, ne denli, tantanalı olarak sorulursa ve düşünceye vakit ayırmaya mecbur tutarsa, sapma o kadar ufak olur.

Emin misiniz? İlgili bir teyid aldınız mı? gibi itirazlar, düşünceye sevkederler. Böylece sapmayı azaltabilirler. Özellikle, heyecansız şekilde, sükûnetle sorulurlarsa. Aksine, iletilen, şüpheliğinden korktuğu kişiye hitap ettiği zaman, inanmazlığı yenmeye dönük ayrıntılar kullanarak, haberi güçlendirebilir. Kendisi, pek tabii, ussal olmayan bir katiyet sahibi olduğundan, yayını, "gerçeği" daha gerçek gördürerek kolaylaştırmaya çalışır. Dreyfus davasında, onu suçlamak için yaratılmış "sahte Henry" buna gayet iyi örnektir. Bu çeşitli kanunlar, sadece üstünkörü bir bakış sonucudurlar. Her durumda, sapmaların ne denli olacaklarını öngörmeye yetersizdirler. Bazen, karşıt güçler etkin olur. Özellikle yorumun

belirsiz olduğu durumlarda bu böyledir. Her türün dikkatle incelenmesi gereklidir. Başarılı (olabilmesi) için, gözlemcinin tutkudan tamamen arınmış olması ve olanağı varsa, kişisel meraktan da yoksun olması, kaçınılmaz zorunluktur.

4. Rakamlar :

Kamu oyu, nitel olanı, nicel olandan daha kolay işler. Sayısal verilerin kritik muayenesini yapmak ve bu arada, her rakamı yerine oturtmak, tümünü de sıralamaktan yoksundur.

Bu arada rakamlar, sathî bir görüş kazandırmaya yeterlidirler. Çünkü, katı ve mutlak görüşleri sayesinde, yanıltıcı olurlar.

Tabii veya sunî seçme, bunları kullanır. Sadece "iyi" olanları, yani fikri pohpohlayıcı olanlarını veya inancı güçlendirici nitelikte olanlarını ayırabilir. Ayrıca bunları, biraz değişik bir nesneye de uygulayabilir.

1942 yıllarında işgal edilen ülkelerde, ısrarla, Almanların dörtle beş milyon arasında kayıp vermiş olduklarına değin haberler gezmiştir. Hatta, dakik rakamlar da ağızdan ağıza giderek yayılmıştır. Bazılarınca bu rakamlar, "köylerdeki ölü anıtlarının bir sayımından" gelmeydiler. Bazılarına göre rakamlar, "hayat sigortaları"nın bir istatistiğinden alınmaydılar. Bazı rakamlar, öğretici olmaktan çok, etkileyici olurlar.

Örneğin Malthus'un verdiği rakamlar, dikkatli çekecek niteliktedirler. Vermiş olduğu örnekte Malthus der ki: "0,80 m.'lik bir toprak tabakasının, dört milyar insan beslemesi beklenmektedir." Burada, 0,80 ile 4 milyar arasındaki büyük ayırım dikkati çeker. Ancak burada, dört milyar insanı barındıran toprak alanının ölçüsü verilmemiş olduğundan, iki rakamın yaklaştırılmasından anlam çıkmamaktadır. Sadece etkileyici ve hayali işlevci olmaktadır.

Yeterince ilgi uyandıran bir konuyla ilgili olarak rakamlı verinin bulunmaması halinde, yaklaşık olarak yapılacak bir tahmin, büyük ilgi görür ve yayılır. Yeter ki önyargılı görüş yönünden olsun. Savaşlarda veya devrimler sırasında ölü, yaralı sayıları, daima abartılırlar. Bu abartmayı ancak, dakik sayım önleyebilir.

Ödenen ücretler kütlesi, istatistik tarafından bir hayli iyi saptanmış bulunur. Bir iki düzeltme sayesinde, ücretlerin hareketlerini saptamaya çok uygundur. Gayet rahat olarak denebilmektedir ki, örneğin, şu veya bu yılları arasında, ücretler, yani ortalama işçinin iştira gücü, % 45'lik bir artış göstermiştir. Ancak, kamu oyunu, parasal birimlerle ifade edilmiş olsa dahi, bu soyutlama tatmin etmez. Siyasal kişi, sendikacı, gazeteci, işçinin ücret bordrosuna bakmayı ve "somut" olduğu için örnek olarak seçilen bir ücret fişini ele almayı tercih edeceklerdir. Oysa aksine, somut sanılan ücret bordrosu, "soyut" olduğu için bir tarafa itilen ortalamadan çok daha yanıltıcıdır. Çünkü, kaza olarak, istisna bir durumu ele almış olabilir. Ve hatta, kasıtlı da istisna durum, genelliğe örnek olarak seçilmiş olabilir.

5. Kavrama ve Savunma :

Bir görüş, nasıl değişebilir? Bir kişi, kendi görüşüne ters gelen gerçek veya savları duyduğunda, tamamiyle, değişik olan iki pozisyonda bulunabilir: Ya gerçeği karşılamaya yatkındır ya da savunma durumundadır.

Birinci durumda, deyimden geniş anlamıyla *dinler*. Yeni gerçekler, savlar ve kendisine anlatılmakta olan olaylar, belki ona işler ve hatta, içinde kalır. Belirli bir iç kaynaşma oldururlar. İkinci durumda kişi, saldırı karşısında görür kendisini ve o zaman, akıl, kendini savunur.

Dikkati çeker ki, bilim adamı olsun, kara cahil olsun insanlar, kendilerini haksız hissettikleri zaman, zor alanın etrafından dikkatle dolanmayı başarırlar. Ve bunda büyük ustalık gösterirler.

Toplumsal görüş veya kamu oyu, kişilerininkine kıyasla genellikle, çok daha "çekik" yani gizlenmiş durumdadır. Gene de, "had" görüşlerin değiştirilmesiyle, yavaş yavaş değişebilir. "Had" görüşlere sahip olanlar, nesnel gözle bakmayı kendilerine görev sananlardır. Aksine zıt görüş, yeni kişilerin bir davaya kazanılması ve eski inanırlardaki inancın güçlendirilmesiyle yerleşebilir.

Bir görüş, sinirsel bir gerilimin sonucuysa; basit bir gevşemenin, rahatlamamanın, ataletin etkisiyle değişebilir. Ancak, bu durumda, değişim, görüşten çok, *tutum* yönünde belirir.

Anl kamu oyu değişimleri ender şeydirler. Bunları oldurmak için, gayet özel ve önemli durumların meydana gelmesi gereklidir.

6. Tabiatüstü ve Gizliler Bilimi :

Gözlemciyle görüş arasında başka bir çatışmaya bakalım. Her devirde, tabiatüstü olaylar görülmüş ve dikkati çekmişlerdir. Mucizeler, izahı olmayan olaylar bunlardandır. Tüm devirlerde, batıl inançlarla birlikte, "gizliler bilimi" varolmuştur. Geleceği bilmek, kehanet, üfürükçülük, muskacılık, mucize yaratma işleri, hipnotizma, spiritizma, radiesteti, kırkçılık, gizli güçler yardımıyla hastalık iyi edenler daima varolmuş, işlerine bakmaya devam etmiş, varlıklarını sürdürmüşlerdir. Ortadan kalkmaları, yerlerine başkalarının geçmesi, bunları suçlamaya yeterli bir olay değildir. Çünkü bazıları, örneğin astroloji, varlığını asırlar boyunca sürdürür.

Bunlar ikili nitelik taşırlar :

- a) İnanırları, salt bilimsel bir gözlemden kaçmakta olan kişilerdir. Medyumlara göre, bir fotoğraf makinesinin bulunması, ruhlarn gelmesine mâni olacak nitelikteydi. Astrologlar, hiç bir zaman, yeterli sayılara dayanan ve şüphe göstermeyecek derecede ciddi istatistik neşretmemişlerdir. Tamamıyla kesin nitelikte olan ve başkaları tarafından yapılmış olanlarını da reddetmektedirler.
- b) Kamu oyu, hiç bir zaman bu gibi olaylara karşı tam olarak inançsız durumda olmamıştır. Geleneksel kayıtlarda bulunurken, şarlatanları yargılayarak suçlarken, gene de "her şeye rağmen bunda, akılları durduracak ve etkili unsurlar olduğunu" daima teslim etmiştir kamu oyu.

Bu, *ebedî kaçış mitosunun* bir belirtisidir. Parmaklık ardında yaşamak, onların gevşemeziğine çarpmak zor ise de, herhangi bir kaçış nedeni veya yolu aranabilir ve bulunabilir. Güçlü fikir, mitos yıkıcısı kadar kötü görülür.

Zaten, "ustaca bir seçme" yoluyla, tabiatüstü unsur, kendine, gerçek bir deneysel doğrulama yaratır. Belirli bir cürüm karşısında fikir yürüten yüzlerce radiestetist arasından, sadece gerçek bilgi vermiş olanı, kamu oyuna hitap eder. Ve, rastlantısal olarak seçilmiş olsalar dahi, yüzlerce yargı arasında, daima en azından doğru çıkan bir tanesi bulunur.

Mucizeler için de, hastalıkları iyi edenler için de, aynı seçme kuralları geçerli olmaktadır.

7. Hafıza ve Kamu Oyu :

Büyük bir fikir çatışması yer aldığı zaman ve bunun sonucu olarak, bir kitle veya grup' iki hizip olarak ayrıldığı zaman, yargı, sonradan yeralan olaylara göre karara bağlanabilecektir.

Ancak, bu denli yargı kararlarına ender olarak rastlanır. Çünkü, toplu hafıza, ya bozulur ya da yok olur.

İşte, bu kurala istisna teşkil eden meşhur bir örnek. Dreyfus davasının temyiz yolu kapalı bir kararla sonuçlanması, bu nedenlerdendir:

— sorulan soru, gayet basitti ve çok açıktı: suçsuzluk, veya ağır suç.

— olayların vermiş oldukları cevaplar, olabildiğine kesin nitelik taşımaktaydılar.

Çoğu kez, kamu oyu hafızası, sadık bir unsur değildir. Kamu oyu, güncel sorunları dikkatle izler. Fakat alan dışı olanları, çarçabuk tarihçilere terkeder. Bir buhranın üstünden seneler geçtikten sonra, onu olduran nedenler unutulur. Kişinin kendisi bile, olayları, gerçekleri, rahatlıkla hatırlamaz. Hele, hissetmiş olduğu duyguları çarçabuk unutturur. Haklı olmuş olduğuna inanmak için çaba sarfeder ve bunda çoğu kez başarılı olur. Hafıza, büyük ustalikle ve gizlilik içinde, bir tarafa itilmesi lâzım gelen bilgileri seçer ve rahatsız edici olanlarını çoğu kez, tamamiyle silmeyi de başarır. Buna "skotomizasyon" yani öldürerek ortadan kaldırma olayı denir.

En iyi niyetle yapılabilen hataların farkına varabilmek için, uzun bir süre sonra, belirli bir zaman süresi içinde yazılmış olan metinleri okumak yeterlidir. Bunlar, sonradan onlarla ilgili olarak fikirde kalmış olan hatrıya, ancak ender uygun olurlar.

Ancak kamu oyu, tarihsel bir olayın şeklini değiştirmiş olduktan sonra, onu o fikirden caydırmaya çalışmak, boşa giden bir çaba niteliğindedir.

Kamu oyu, geçmişteki olaylara az önem verdiği için, olağan düzeltmeler, sadece bi.kaç uzmanı uğraştıracak niteliktedir. Bu durumda yapılacak şey, çağdaş kişilerin sönümünü beklemek ve olayların, gerekli önemi kazanmalarını sağlayacak yeni bir tarihsel eğitimi yerleştirmektir.

8. Bildirenle Bilinçlenmiş :

Halk tümüyle, bazı haberleri, diğerlerinden önce almak ister. Öte yandan görevleri veya fonksiyonları bilgi ve haber iletmek olan organlar vardır. Radyo, basın vb. gibi. Bildirenle bilinçlenen arasındaki ilişkiler ne denlidir?

Her bildirici, ticarî olsun olmasın, ilk başta, okunmak veya dinlenmek ister. Dolayısıyla, daima hoş gitmek isteyecek, arada bir, buna zorlanmış olacaktır. Bu kaygının etkisiyle, hoş gidecek, benliği okşayacak haberlere öncelik verecektir. Çünkü okuyucu, veya dinleyici, (sultanı) başının tacıdır ve ona hoş görünmek zorundadır.

İleride inceleyeceğimiz (Bak: Bölüm 10) görüşü istekli etkileme unsurunu burada bir tarafa iterek, sadece tabii tepkilere bakalım: Bilinçlenen, bildireni etkilediği gibi, aksine, bildiren veya bilgi, bilinçleneni tatmin eder. Oluşum halindeki bir kamu oyu, esasında, kendini teyid edici niteliktedir ve bu karşılıklı etkilemenin yardımıyla katlaşır. Bu kabilden olarak, çeşitli toplum kategorilerindeki hoşnutsuzluk, daima basında ağzına uygun besit bulur; basın da, hareketin peşinden gelir.

Fakat, bildirici, bazı taktik noktalarda, hatalar yapabilir. Çünkü, bilinçlenenin düşüncelerini bilmekten uzaktır. Tirajların azalması veya artması olayları, şu veya bu görüşteki değişikliğe bağlanabilir.

Bir gazetenin, bir yazarın aldığı yazılar, sayıları bol da olsa, halk arzularını yanlış yansıta-

bilir. Çünkü yazarlar, temsil gücünden yoksun kişilerdir. Bir seçme oldururlar, fakat örnek değillerdir. Bu niteliklerine rağmen, somut ve canlı havalarıyla, yayın işleri müdürünü daima etkilerler.

Şimdiye kadar hiç bir dergi veya gazete, okurlarının doğru bir sondajını yapmaya teşebbüs etmemiştir. Okurların cevaplarını zorlamak için, cevap başına prim dağıtımı vb. düşünülebilir. Okurların da, abonelerin belirli bir sayısı başına seçilmesi ve kendilerine dolaysız olarak hitap edilmesiyle seçilerek sorguya çekilmeleri olabilir.

9. Siyasal Kişinin Bilinçlenmesi :

Kamu oyunu bilmeye, gazeteci kadar, siyasal kişi de iştahlıdır. O da, etrafını çevreleyen taraftarları ve dalkavukları nedeniyle, gazeteci kadar zor durumdadır bu bakımdan. Çünkü, bu çıkarlarını kollayan kişiler, siyasal kişi etrafında, kendilerine uygun bir alan, bir hava yaratırlar. Kendi seçmen alanında, siyasal kişiyi, "etkin" seçmenler, çıkar sahipleri ele alırlar ve onu bilinçlendirirler. Bu nedenle, meslek sendikalarının görüşlerini, ticaret odalarının görüşlerini bilecektir. Fakat halkın derin görüşünden, gizli oylarla dile gelen görüşlerden haberdar olmayacaktır.

Genel olarak, siyasal kişilerin çoğu, kadın oyuna gereken önemi vermezler. Oysa çoğu kez kadın oyu, çoğunluğu oldurur. Fakat, seçimlerden önce, sesini duyurmamayı başarır.

Mektuplar, kamu adamını daima etkilerler. Oysa, (özellikle Amerika'da) bunların, bir nevi "makine" tarafından gönderildikleri ve özel bir organizmadan çıkma oldukları bilinir.

Olandan bitenden haberi olan, gerçekleri bilen bir kişinin bile, bazı el yazılı mektup karşısında, etkilenmemesi, duygulanmaması mümkün değildir; özellikle yazıldıklarını bilse dahi, bu mektuplar sadece kamu oyunun küçük bir kesirini temsil etseler dahi. 1955 sıralarında, büyük bir Fransız devlet adamı, küçük bir köyde, bir komando tarafından, pencereden fırlatılmıştır. Bu olayın etkisinde kalan siyasal kişi, sözkonusu köyden oy almayacağı görüşündeydi. Aksi olmuş, köyden ezici bir çoğunluk almıştır.

1966'da, mahallî memurların olumlu raporları üzerine, de Gaulle, Cibuti'ye gitmiş ve orada, beklenmeyen bir nümayişle karşılaşmıştır.

BÖLÜM 4.

KAMU OYU NASIL BİLİNİR VE GELİŞMELERİ NASIL İZLENİR ?

Kamu oyu nasıl bilinir? Bakanlar, parlamento üyeleri, diplomatlar, gazeteciler, bankacılar, iş adamları vb. her zaman bu konuyla ilgilidirler.

Başta sorulacak şey, bu iş için ne denli araç ve gerecin gerekli olduğudur. Biz, çok sayıda olan tanımlamalar içinden, ikisini seçerek üzerlerinde durmuştuk: Güçle dile gelen ve hatta ilân edilen kamu oyu ile, kişilerin derin görüşleri.

1. Kamu Oyu ve Sondajlar :

Kamu oyu sondajları veya iskandillemeleri, otuz yıldan beri, eskiden kalma örnek seçme bilimine uygunlukla yapılagelmektedirler.

Şunlardan oluşurlar :

— Bir matematik tekniği, (örneğin oluşturulması, olası yanlış hesabı)

— Bir psikoloji tekniği (soru varakasının yazılması, sorguya çekilenle ilişkiler)

Birincisini bırakalım. Bu özel konu kitaplarında tanımlanmıştır. Kamu oyunu ilgilendiren ikincisini ele alalım.

Kendiliğinden dile gelen haliyle kamu oyu, – tekrar edelim – bir genel seçim değildir. Buna katılan kişiler, oluşmasına çok eşitsiz olarak katkıda bulunurlar. Tersine, iskandillemeyi yapanların amaçları, görüşlerin tümünü toplamaktır. Sokakta rastgele seçilmiş kişilerle ya da telefon rehberinden seçilmiş kişilerle kamu oyu örneği kuramının yanlış olduğunu, ellerindeki meslek kitaplarından öğrenirler.

Bu meslek el kitapları tersine, saklıların, karar vermemiş olanların, sorguya çekilmelerini, ihtiyar kötürüme gidilip, ona, bir teknikere veya sesi güçlü kişiye verilecek olan ağırlığa eşit bir ağırlığı tanımayı, salık verirler. Dolayısıyla, bu yollardan giderek elde edinmek istenen, açık, bildirilmiş "kamu oyu" değildir. İstlenen, kamu oyu ve görüşlerin tümünü kapsayan ve temsil eden bir görüş örneği kazanmaktır.

2. Örnek: Konut :

Burada ele alacağımız örnek, Fransa'nın konutlama politikasıyla ilgilidir. Bu ülkede konut politikası, vatandaşların, daha yüksek bir kira ödemek istemedikleri veya ödeyemedikleri varsayımına dayanır. Oysa bu "görüş", ilgililer nezdinde yapılan tüm anketler tarafından yalanlanmış bulunmaktadır.

Ancak, muhalefet grupları kadar basının tümü de, bunun aksi bir görüşü dile getirmişlerdir. Esasında sözkonusu olan, devlet etkisini orta ve hatta daha yüksek sınıfları da kapsayacak şekilde genişletmekti.

Grupların güçlü sesiyle dile gelen kamu oyu, bu kez dahi, kişilerin görüşünden daha az kapsamlıdır. Kişiler kurbandırlar. Çünkü eninde sonunda, yanlış görüşe oturan bu politika, konutların kötü olarak kullanılmasına ya da darlık yaratacak şekilde israf edilmelerine yol açmıştır. Gecekondu mahalleleri ve içinde oturulmayacak kadar kötü olan konut, bu yanlış görüşün sonuçları olmuşlardır, bu kötü politika tarafından oluşturulmuşlardır.

3. Anketin Anketi Etkilemesi :

Verilmiş cevapların samimiyetiyle ilgili görüşler ne denli olabilir? Bunlar soruyu sorma şekline göre, gayet geniş farklar gösterebilirler.

1965'te Millî Anket Kurulu aynı suali, iki değişik şekilde sormuştur. Şöyle :

- A) *Hamileliği önleme yollarının tümünün* kendilerine öğretilmesine yararlı olacak özel kadın dispanserlerinin açılmasına salık verir misiniz, vermez misiniz ?
- B) Sorunun bir kısmı değiştirilmiş ve "istedikleri sayıda çocuk sahibi olmayı öğrenebilecekleri özel kadın dispanserlerinin açılması" şeklinde değiştirilmiştir.

A şeklindeki soruya, % 71 olumlu cevap gelmiş, B şeklindeki soru, daha hoş olduğundan, olumlu cevap oranı % 83'e yükselmiştir.

Dolayısıyla, anketçinin tam olarak iyi niyetli olması gerekli olmakla beraber, yeterli değildir. Alınan tüm tedbirlere rağmen, sorguya çekilen kişi, kendini normalin dışında bir durumda görür. Kararsızlar burada, anketçiyi rencide etmekten veya ona kötü görünmekten korkmuşlardır. Gerçek olaylarla ilgili durumlarda böyle olan tutum (aile bütçeleri anket yoluyla saptandıklarında, içkiye verilen para daima daha az gösterilir) görüşler ve niyetler sözkonusu olduğunda daha belirgin hal alır.

Ocak 1971'de, Millî Anket Kurulu, tüketicilere, gelirlerinin hatırı sayılır oranda artmasıyla, fazla gelen parayı ne yapacaklarını sormuştur. % 30'u konut inşa etmekten söz etmiştir, oysa % 20'si sadece, "günlük yaşantıyı ıslah etmekten" bahis açmıştır.

Olasılık şudur ki, anket sırasında kişi, kendini daha "ahlâklı" ve "iyi" görür ve gerçekten olandan çok tutumlu veya az müsrif olduğunu söyler. Ancak, iyi ışıklandırılmış bir vitrin veya yakışıklı bir seyyar satıcı karşısında, iyi niyetler, genellikle yok olurlar.

Aynı şekilde, gençler nezdindeki anketler, daima, akıllı ve basiretli görüşler yansıttıklarından dikkati çekerler. Oysa, haşarlıklarıyla tanınmıştır gençler. Bu kez, fark şuna bağlıdır ki, "sessiz çoğunluk", sesini, haşarlar ve serserilerle aynı seviye ve oranda duyurma olanağını bulur. Üstelik, sorguya çekilen gencin kişisel psikoloji kurallarına uyması ve gevşek bir çevrede bulunması, bu farkı doğuran ek unsurdur.

Dolayısıyla denebilir ki, görüş iskandilemeleri, fotoğraf makinesi gibi, bir anı saptamakla kalırlar. Saptanan, devamlı olarak değişim halinde olan bir ortamın, bir anındaki manzarasıdır. Bu değişimlerin hepsinin, tüm ayrıntılarıyla, hesaba katılmaları gereklidir. Ne yönde oldukları da bir hayli dakik olarak saptanabilmektedir.

4. İma (Anırtırma) :

Şu örnek 1925 Almanya' sından alınmıştır:

Aynı sorular, eşit niteliklerde 15 - 20 yaşlar arasındaki gençlere sorulmuştur. Bir genç adam resmi karşısına oturtulan gençlere, özellikle, bu gençle arkadaşlık kurmak isteyip istemeyecekleri ve kendilerine göre, gelecekte başarılı olup olmayacağı sorulmuştur.

Resim değişmiyordu, fakat sıra ile, kâh elinde sigara bulunduruyor, kâh bulundurmuyordu. Verilmiş olan cevaplar, gençlerin sigaraya karşı tutumlarını dile getiriyordu. Oysa, görüşme sırasında, sigaranın sözü geçmiyordu.

Bu örneğin, ne kadar yaygın olarak kullanılabileceği, tartışma konusu olabilir. Mutlak olanı şudur ki, yöntem, reklâmcılıkta kullanılan *gizli anırtırma* yöntemiyle ilgilidir.

5. Salt ve Arı Görüş :

Anketçi "Soruları sadece okuyunuz, yorumda bulunmayınız, "altın kuralına uysa bile, gördük ki sorguya çekilen, anketin kendisi veya sorucu tarafından etkilenir.

Gizli iskandilleme denemeleri, çok ender ve gizlidirler, belirsizdirler. Ve bu yazık olmaktadır. Birçok soru, sorguya çekilene, yalnız kalmasını sağlayarak, iz bırakmayan bir şekilde cevap vermesini temin ettikten sonra sorulmalıdır. Bu denli bir yöntemin uygulanması, sadece basit sorulara samimi cevap verilmesini sağlamakla kalmayacak, aynı zamanda, erişilmesi zor alanlarda, temele inilmesi olanağını da sağlayacaktır. Örneğin, bir Avrupalı ve Amerikalı örneğine, şu sorunun sorulması meraklı bir iş olur: "Kimsenin haberdar olmamasını sağlamak elinizde olaydı, hiç bir şekilde de can acısının çekilmesini oldurmadan, 100 milyon Çinliyi (Kızılderiye veya başka bir grubu) imha etmek olanağı size sağlansa, – önünüzdeki düğmelerden birine basarak lütfen söyleyiniz – bu işi yapar mısınız, yapmaz mısınız ?"

6. Fıçının Dibi :

% 100 sonuç alma kaygısında olan iskandilleme, cevap verilmemesi yahut da kaçıcı cevap verilmesi halinde sıklıkla. Cevap verenler oranını % 90 veya 95'e çıkartmak ve derinlemesine gitmek için çaba sarfıyla, anket masrafı da bir hayli artar. Ancak, arada bir, cevapların derecelerine göre sınıflandırılması, boş kalan ve görünürde erişilmez olan son henderlerin görüş veya tutumlarını tahmin edebilme olanağını sağlar.

Fazzedelim ki, haneler arasında, hayat şartları ve konutlamayla ilgili bir anket yapılıyor. Durumları kötü olanlar, daha rahat olanlar – ve hele – mutlu azınlıklara kıyasla, çok daha rahat cevap vereceklerdir. Yoğun bir yapı faaliyetinin gereğiyle ilgili bir soruya, örneğin, şu cevabı alacağız :

	100 kişide cevap sayısı		100'de "evet" sayısı	
	Sözkonusu grupta	Toplu	Sözkonusu grupta	Toplu
Basit baskılı yazıyla	27	27	75	75
Mektupla ilk hatırlatma	16	43	59	68,8
Mektupla ikinci hatırlatma	9	52	48	65,4
Eve ilk uğrak	17	69	41	59,3
Kişiyeye dönük mektuptan sonra eve ikinci uğrak	8	77	29	56,2
Cevap vermeyen	23	"	"	"

Alışlagelmiş aşırı varsayımlar metoduna göre, cevap vermeyen 23'lerden hepsi olumlu veya olumsuz cevap verilerse, "Evet"ler yüzdesi, % 43,3 ile % 66,3 arasında kalmış olacaktır. Bu kapsamın ayrımı, fazlasıyla geniş ve az bilgi verici niteliktedir. Gerçekte direnenler, % 29'dan düşük "evet" cevabı verecekler ve böylesine, üst limiti % 50'ye indireceklerdir. Daha ileri giden hesaplarla ayrım, yani çatal, daha da düşürülür.

Buna "fıçı dibi metodu" derler.

7. Bildirilmiş Kamu Oyunun Saptanması :

Tüm görüşlerin bilinmesi, rasyonel anketlerle hesaplara konu olsaydı, bildirilmiş kamu oyunun saptanması için aynı şey geçerli değildir. Hiç bir kural, herhangi bir tanınmış gazetenin yansıtmakta olduğu görüşe belirli bir ağırlık vermeyi olağan etmez. Belirli bir Ticaret Odasının görüşü için de aynı şey söylenebilir. Zaten durumlar ve olaylar, öylesine bir hızla değişirler ki, bu alanda rasyonel olmayı denemek bile sözkonusu olamaz. Yapılması gereken şey, gözleri, kulakları dört açmaktır.

Aksine, ahlâk kaidelerine çok salık verilir. Bildirilmiş kamu oyu veya görüşü yargılamak, değerlendirmek isteyen kişi, taraf tutmıyaya çalışmalı ve herhangi bir seçmeye esas olacak filtre kullanmaktan çekinmelidir. Kişi, arkadaşlarının ve etrafındakilerin seslerini dinlemeyi çok kolay bulur. Bazı güçsüz veya rahatsız karakterli kişiler ise, aksine, sadece hasımlarının seslerini dinlemeye yatkın olurlar.

Bazı kişiler vardır ki, bunlar, bir havayı hissetmekte, adeta bir durumun kokusunu almakta usta olurlar. Örneğin bir milletvekili, meclisinin koridorlarında biraz gezdikten sonra, genel havayı alır ve meclis havasının ne denli olduğunu, iki üç oy farkla önceden sezineleyebilir. Zaten iyi bir milletvekili, bu şekilde "hava almak için" gerekli kişisel metodunu geliştirmiş olmalıdır.

Ancak, bir önce sözü edilen durumda, maksat kısıtlıdır. Sadece kısıtlı bir oy tahmini yapmak sözkonusudur çünkü. Oysa, tümüyle "kamu" oyunu yoklamak, sezinlemek sözkonusu olduğunda, soruna rasyonel bir çözüm şekli bulunamaz ve yoktur da. Çünkü, hedefin kendisi bile, belirlenmiş değildir. Örneğin, sendika merkezi, üyelerinin "temel" görüşlerini saptamakta, bu denli bir zorluk çeker.

8. Genel Görüş ve Teknisyen :

Teknisyen, bilgin, nesnel olarak bir sorunun derinliklerine inmiş kişi, görmüş olduğumuz üzere, insanların büyük çoğunluğunun kendisinden yana olmayacağını farkına varır. Nesnel gerçek etrafında toplanacağına, dağılım, çoğu kez çok da zayıf olan başka bir noktanın etrafında yer alır. O zaman teknisyen için, sözkonusu olan, yaklaşık sınırlarını çizebileceği bir "görüş"ün varlığıdır. Fizikte veya tabiat bilimlerinde bu işin yapılması, kıyasla daha kolaydır. Çünkü, görüşteki yetersizlikler, sadece bir bilgi yokuşu sonucudurlar.

Fakat tüm sosyal alanlardaki sorunlarda, çeşitli düşünceler etkilerini sürdürürler. Ve bunların arasında, kişisel durum, her kişiyi etkileyici bir rol oynar. Görüş ayrımları, düşünceyi biraz bulandırır. O zaman, ya doktrinlerle veya çok ayrı görüşlerle olan ortak noktalar aranmalı ve Bölüm 1'de sözü edilmiş zayıflamalarla güçlenmeler, dikkatle saptanmalı ve izlenmelidir.

Dikkatli, sabırlı ve soğukkanlı görüşlerin ve tutumların gözlenmesi, örneğin, açık işyerleri sayısının bir tür tabiat kanunuyla ayarlanmış olduğu görüşünün ne denli yaygın olduğunu ortaya çıkarmak gibi işlerde yararlı olur. İşveren, köylü, işçi kişilerin görüş ve düşünceleri, bilerek veya bilmeyerek, bu içgüdüsel aksiyom üzerine bina edilmişlerdir. Bu Malthüsçü bir görüştür. Her an için, konjonktür teşhisi, nesnel görüşlere dayalı olduğunda, halkı şaşırır ve onu çoğu kez sarsar.

Bu arada, bu denli bir ayrımın yapılması için, nesnel görüşün tek olması ya da en azından, belirli ve kısıtlı bir birlik alanı içinde kalması gereklidir. Bu zorluğa biz, bir önceki bölümde değinmiş bulunmaktayız.

9. Yanlış Yöne Sapmış Görüşlerin Kullanılması :

Gerçekleri anlamaya çalışan kişi, her daim, elinde gereken verileri veya ölçü almaya yararlı araçlarla gerçekleri bulundurmaz. O zaman, görüşleri kullanmak zorunda kalacağından, gerçekleri saptaması, görüşlerin ayrımlarında, ne yönde ve ne genlikte çevrilerek yayılmış olduklarını bilmesine bağlıdır.

Usta bir nişancı, nişan hattı bozuk bir tüfekten yarar çıkartmasını becerecektir.

Örneğin, işlerin nasıl gelişmekte olduklarını saptamak isteyen kişi, ilgililerin verecekleri bilgilerin kötümser olacaklarını önceden bilir. Dolayısıyla bu görüşleri, ona göre önceden düzelterek bir yargıya varır. Gerçeklerle görüşlerin bilinmiş ve saptanmış olduğu devrelere ait gözlemler yapılarak ölçülmüşse eğer, gerekli düzeltmenin bir sayı ile dile getirilmesi de sözkonusu olabilir.

"Haber yokluğu hayra alâmettir" sözü de uygulama alanı bulur. Bir ekonomi okuru, şikâyet eder: Gazeteler, birkaç zamandır, kötü olan kendi durumundan söz etmektedirler. Bunun üzerine, kendisiyle ilgili haberler bıçakla kesilmişçesine yok olur. Emin olunuz, adam kendisine yönelmiş darbeyi bulmuş ve dağıtmıştır.

10. Yapılacak Seçme Ne Denli Olmalıdır ?

Bildirilmiş, adeta çağırılmış kamu oyu ile, derin görüş arasında, bir sürü ara durum vardır. Farzedelim ki bunlar, ölçülmüş değillerse bile, yaklaşık olarak saptanmışlardır veya belirlenmişlerdir. Hangisini seçmek uygun olacaktır? Tabii, seçilen hedefe en uygun olanı.

İki aşırı duruma bakalım: Belirli bir konuyla ilgili olarak karar verme zorunda olan siyasal bir kişi, noksansız bir amme görüşüyle, seçim alanının tüm seçmenlerinin görüşlerini saptamak isteyebilir ve çekimser kalanların görüşlerinin de kapsanmasını isteyebilir.

Aksine, sadece belirli bir seçim bölgesi başkanı olan kişinin görüşünü almakla yetinebilir. Ve bu işi ona bırakıp muntazam olarak her ay ilgili raporu alır. Bu iki aşırı uç arasında, ara durumlar vardır.

BÖLÜM 5.

EVRENSEL BİR MİTOS : "DÜNÜN TATLI GÜNLERİ" VEYA "ALTIN ÇAĞ"

"Dünün tatlı günleri" veya "altın çağ" mitos'u çeşitli şekiller alır ve çok sayıda medeniyette belirir.

"Altın çağ" geçmiş bir çağdır. Pek dakik olarak tanımı yapılmamıştır ve bunda insanlar, mesut olmuşlardır. Dünyevî cennet, daha başka şekillerde, çeşitli dinlerde de yer alır.

Tarihte yolunu çizen bu mitos, daha somut bir şekilde, en rasyonalist, yani kökenci halk ve kişilerde de bulunur.

1. İşin Ekonomik Yanı, Mutluluk :

Genel çizgi basittir: Eski zaman içinde, hayat daha rahattı, daha kapsamlıydı! Nerede o rahat zamanlar, apartman kirasının 18 Lira olduğu, hizmetçi maaşının 15 Lira olduğu, dondurmanın 100 paraya satıldığı? Bu rakamları bugün duyan, kendini rüya görüyor sanır. Fiyatların bu seviyeye inmesiyle, hayatının ne olacağını hayal etmeye başlayan okur veya dinleyici, şuuraltında, daima, şimdiki gelirini sağlamaya devam edeceğini hayal etmektedir.

Bu konu üzerine kurulmuş bol şarkı da bulunur, şark ülkelerindeki efsaneler ve efsanevi masallar yanısıra.

Kaçış öylesine tatlıdır ki, mitos, enine boyuna ve büyük samimiyetle her yönden istismar edilir. Halka dönük hiç bir radyo yayını, eğlencelik hiç bir gazete veya dergi makalesi, eski zaman içinde bugünkünden kötü şartlar altında yaşanmış olduğundan söz etmez.

Eskiden elbiseler daha şatafatlı, daha güzeldi. Efendiler sırmalı giyinirdi. Köylüler, kendi mahallî giysileriyle gezerlerdi. Evler daha geniş, tavanlar daha yüksek, mallar daha sağlam, ayakkabılar daha dayanıklı, koltuklar, minderler daha rahat idi, v.s. vs. Bilgiler tutarlıdır: Günümüzde hayat, çok daha çetindir.

Oysa, hayat seviyesinin nesnel ölçüsü, bambaşka bir sonuca bağlamaktadır işi. Burada sözkonusu, öznel olan mutluluk değil, yaşantının maddî koşullarıdır.

Oysa bu koşullar, sınıfların çoğu için, eskisine kıyasla, şimdiiye kadar görülmemiş oranda daha iyidir.

1700 sıralarında, Avrupa'daki ziraat işçilerinin iştirat gücü, bugünün en az geçim seviyesinin üçte birine varmıyordu pek. Konu, o zamanlarda, hayat seviyesini değil, hayatın kendisini devam ettirmektir.

Fransa'daki en son açlık krizi 1709'da yeralmıştır. Ve kıtlık, çok daha uzun süre devam etmiştir. Üstelik, hayat seviyesi o sıralar çok düşüktü.

XIX. yüzyılda, ekonomik ilerlemelere rağmen, işçi ve köylü zümresi, sefalet içinde yaşamaya devam ediyordu. Villermé'nin Mulhouse'daki işçilerle ilgili anketi, bu hususta, ifşa edici niteliktedir.

İşte o zamandan kalan bir anı :

"Herkes bilmektedir ki, günde on iki saat mesai, on iki ile on sekiz yaşlar arasındaki çocuklar için olağandır. Bu denli çetin bir çalışmanın etkileriyle ilgili hiç bir şikâyet şimdiiye kadar işitilmiş değildir."

Bu bize şok tesiri yapar. Ancak bu cümleler, Paris Fakirhaneleri Genel Kurul üyesi, insan-sever de Géronde tarafından yazılmışlardır. Buna ne buyrulur ?

Sağlam bir önyargı aksine, işsizlik, eski zaman içinde çok daha yaygındı. Ziraat işçileri, toprak yokluğu nedeniyle, çoğu kez, evde yapılan işlerle işsizliği karşılayarak dengelemeye çalışırdı dünün Avrupasında. Kirman, yamacılık, tahta işleri vb....

Daha yüz yıl öncesine kadar, Avrupa'da köylüler, köy şenliğine yalınayak katılırlardı. Ayakkabıyı sadece dans etmekte kullanırlar, evle ine gene yalınayak dönerlerdi. Sözkonusu ayakkabılar da, miras yoluyla babadan oğula geçerdi.

Buna karşılık, kuşkusuz burjuvalar sınıfı, şimdii artık kalmamış imtiyazlardan faydalanır, gerçek bir mutlu azınlık meydana getirirlerdi. Bunların başında, hizmetçilerle uşaklardan faydalanma keyfiyeti gelirdi. Ancak, mum ışığıyla aydınlanılır, ısıtma işleri çok kötü olur, seyahatin hayali edilmez, ameliyatlar anestezişiz yapılır, dişler düşer giderdi.

1914'te Avrupa'da iş günü genellikle on saatlikti. Sigorta, hastalık sigortası, nüfus tazminatı, ihtiyarlık sigortasının sözü edilmezdi hiç. Bir işçi ailesinde bir kişinin hastalanması dram olurdu. Aile, içinden çıkılmaz bir yoksulluğa gark olurdu. Dilencilik, fahişelik, hayatı devam ettirmenin tek şartları olurdu. Orta Avrupa köylerinde, çocukların yalınayak yaşamaları, Birinci Dünya Savaşına kadar devam ettirilmiş bir keyfiyettir.

Tabii, geçmiş zamanların bu şekilde telini, şimdiki zamanın bir methini oldurmaz. Bunu, sadece, doğrulama niteliğinde dile getirmiş oluyoruz. "Dünün tatlı yılları" veya "tatlı zaman içinde" mitosu, İkinci Dünya Savaşından sonra yerleşmiştir. Bebeklerde ölüm oranının bugünküne kıyasla (genel olarak Avrupa'da) beş kez daha yüksek olduğu bu devirle ilgili olarak, o tarihlerde neler söyleniyordu ?

"Sadece atelyesindeki işçi için değil, sabanı başındaki köylü için de hayat şartları, yaşamı sürdürme sorunu çetinleşmiştir. Herkes için bu böyledir. Eski zaman huzuruna paydos." Kimdir bunu diyen ? Bir anarşist mi ? Hayır ! Bu, Fransız Millî Eğitim Bakanı Raimbaud'nun 29 Ekim 1897 tarihinde yapmış olduğu gayet ciddi bir konuşmanın metninden alınmıştır.

"Eski zaman içinde" efsanesi, tüm zamanlarda payidardır. Her devirde, "eski zaman içinde" metihle,i, şiirleri yazılır durur, hayalleri kurulur.

2. Ekonomik Olmayan Görüntüler :

Bu mitos, çok daha başka sahalarda da varlığını sürdürür ve bazı en zıt durumlarda da görülür. Örneğin, bir savaşın cehenneminden gelmiş olanlar, yıllar geçtikten sonra, siperlerdeki eski tatlı günlerini anarlar. O zamanın şakaları, sıkıntıları, hep tatlı havaya bürünerek akla gelir.

İki Dünya Savaşı ve insanlığın en büyük felâketlerine sahne olmuş geçmiş 50 yıldaki olup bitene, tatlı, mutlu geçmiş günler gözüyle bakılmaya devam edilmesi, gene bu kabilendir.

Son bin yıllar içindeki düşmesine rağmen, son elli yıllarda, inanılmaz düşük bir seviyede olmaları gereken ahlâk kurallarından hiç söz etmeyelim.

3. İnsanlar :

Güçlü bir kişi ortadan kaybolduğunda, ona dönük kanaat, bir anda iyimserlenir. Kusurları, sefahati, manyaklığı geriler veya "karakteri" olarak yeni bir şekle bürünür. Çoğu kez, yaşamaya devam ederler, bu denli bir kişinin ölmesi halinde, benzeri olmayan ve artık benzeri yapılmayan bir kişinin dünyayı terkettiği görüşünde olurlar.

Büyük kişiler, büyük adamlar, hayallerde, tabii hallerinden çok daha büyüktürler. Biz onlarda, hem kendilerinin hem de kendimizin en iyi yönlerini birlikte görürüz.

Tatlı günler efsanesi, kabadayılar dünyasında da hüküm sürer ve eski kabadayılar, "eski delikanlılığın" artık kalmamış olduğunu, "Nerede o eski delikanlılık, efendilik, külhanbeyliği?" diye geçiştirerek, söyler dururlar.

4. Tiyatro, Sağlık :

Tiyatrodaki mitos, yazarlar kadar oyuncularını da konu eder ve abartır. Tiyatronun eski halini muhafaza etmediği, direklerle günlerinin, "Komedi Fransezin" esas tiyatro günleri olduğunu iddia edenler, yazarlar boldur. Oysa tiyatro da, diğer her şey gibi, gelişir, büyür ve şekil değiştirir. Eskileri gitti diye, yeni unsurları takdir etmekten vazgeçenler vardır.

Ölmüş bir tiyatro kahramanının yerine, bir yenisi konmaz. Ondandır gelenler de yüce olabilirler ama, başka şekilde. Günümüzde, dün kadar büyük oyuncu vardır, fakat kıyaslama yapılamaz. Belirli ünlü bir oyuncu veya yazarın, yüzüncü doğum günü kutlanır. Fakat bu doğum günü, zamanında, sessiz sedasız kutlanmıştır.

Bir diğer benzer mitos, "eski toprak" mitosudur. Yoz doğa yaşamı sayesinde, ihtiyar, bir asır doldurmuştur. Artık benzeri bulunmaz, çıkmayacaktır. Eski toprak! Azerbaycan'da, Gürcistan'da, doğayla birlikte yaşamış ihtiyarların asrı geçen ömürleri, gazete başlıklarını doldurmaya devam etmektedir. "Zaro Ağa" öyküsü, ülkemizde sönmeyecektir. Oysa, genellikle, asrımızda insanın bir asır öncesine kıyasla daha fazla yaşadığını bilenlerin sayısı, en kültürlü sayılan ülkelerde bile % 67'yi geçmez.

İrkin yabancılaşmakta olduğuyla ilgili her haber, daima iyi karşılanır, tutulur ve tekrar edilerek hatırlanır. Oysa bu görüş, hiç bir somut veriye dayanmamaktadır.

Gerçekleştirilen spor rekorlarının daima daha güçlü ve ileri bir insan ırkının meydana gelmekte olduğunu görmemezlikten gelenler, Ortaçağ zırhlarına girebilecek güçte insanın artık bulunmayacağını iddia etmekle yetinirler ve ona inanarak, kendilerini avuturlar.

5. Genel Anlatım ve Yorum :

Mitos nasıl oluşur? Belgeler onu niye parçalamazlar ?

Bunun esas nedeni, *sistemik bir seçme mekanizmasıdır*. Seçme her sahada yer alır. Olayları, rakamları, nesnelere, hatıraları vb. işler.

Olaylarda, ikili bir seçme vardır: Mekanik ve psikolojik. Geçmiş bir devrin gösterişli bir münüsü heyecanla hatırlanacaktır. Ancak, yağsız çorba, kuru soğan zamanları hatırlanmaz. Zengin münülerdir gelecek nesillere geçen.

Geçmiş bir devirden bize ulaşan anıtlar ne denlidir? En sağlamları, en güzelleri, zamana en fazla göğüs gelecek nitelikte olanlar. Mobilyalar, tablolar, giysiler, kumaşlar, tiyatro oyunları, şiirler, şarkılar ve nükteler için de bu böyledir.

Fikir, tabii seçmeye karşı gelmek için çaba harcamadığı gibi, onu, aksine, güçlendirir; çünkü mitos, hoşça gider, adeta rahatlatıcıdır.

Hayatın çetin şartları, bazı teselliler olmaksızın çekilemez. Ve, şikâyet etme olanağı, çok büyük bir tatmin kaynağıdır. "Geçmiş günlerde, dedelerimiz rahat yaşıyorlardı. Bolluk içinde yüzüyorlardı. Ya biz? Ne günlere kaldık?"

Bitmek bilmeyen bu duygu, zaman ve ülkeye göre, değişik güçtedir. Kapitalizmin kötümserliğiyle, daha da güçlenir. İsteme, hak iddia etme gücünü sürdürmek için ilk şart, kişinin kendini kurban sanmasıdır. Bu tutuma ileride de bakacağız.

Nihayet, maddi bollukla, hayat şartlarının bolluğu, birbiriyle karıştırılmamalı, ikisi benzer sanılmamalıdır.

Poperizasyon (yoksullaşma) kuramı, sadece, ihtiyaçların, gereklerin artmasıyla güç kazanır. Oysa gerekler, tüketiminkini aşkın bir hızla gelişirler.

Halkın ihtiyarlaşması, yani ihtiyarlar oranının artması, gene, mitos'u güçlendiren bir unsurdur. Çünkü yaşlı kişi, gençliğini hasretle anar. Değişikliklere kolayca ayak uyduramaz ve eski şartların hasretini çeker durur.

Geçmekte olan nesil, gelmekte olan nesli eğitir, ona, geçmiş, parlak sözlerle tanıtır, övgülerle süsleyerek kabul ettirir ve mitos'u, dogma şeklinde yutturur. Eski zaman nesnelere saklayan, eski zaman anılarını gösteren müzeler, çoğunlukla, iyi, hoş güzel şeyleri saklar ve gösterirler. Ziyaretçi, gözleri kamaşmış, beyni yıkanmış olarak çıkar müzeden dışarı ve böylece, eski, tatlı günlerin, parlak bir hatırasını kalbine yerleştirir ve orada besler durur.

Tüm bu mitos'lar, gerçekler, belgeler, saptamalar karşısında, ancak geçici olarak gerilerler. Belgeler karşısında, akıl, kendine gelir, gerçeği kabullenir ve mitos geriler. Fakat geçici bir hizmettir bu. İlk fırsatta ve hele başkalarıyla buluştuğunda, kişi, bilinçlenmiş olmasına rağmen, eski hayallerine dalıverir hemencecik. Çünkü bu, onun iç dengesinin kaçınılmaz bir unsuru olmuştur.

Bu nedenle, "altın çağ" mitos'u bazı yaşlı kişilere önerilebilir. Gençlere, aksine, ümitleri geçmişe boğan mitos'lardan çok daha başkaları önerilmeli, öğretilmelidir.

Zaten, birkaç yıldan beri, teknik ilerlemeye olan inanç, 2000 yılıyla ilgili olarak gelişmekte olan mitoloji, arınmayı oldurmaya dönük solculuk tutkusu, "altın çağ" mitosunun gücünü belirli bir oranda geriletmişlerdir.

Ancak, sonu gelmez bu rüya, bu düşün, yeniden doğacaktır elbet....

BÖLÜM 6.

BOLLUK, MAKİNELEŞME, BEDAVACILIK

Bu evrensel mitos'un kökleri çok eski zamanlardadır; gücünü oradan alır ve onu tamlar. Ölü bir devrenin hatırası yerine, gelecek bir umut devri ümidi yerleşir. Bolluk mitos, her devirde ve çeşitli şekiller altında belirir. Açlık, sosyal hoşnutsuzluk, rejimdeki aksaklıklar, onu, önlenemeyecek şekilde yaratırlar.

Bolluk ilâhesi Ops, ağız geniş boynuzuyla, bunu dile getirir. İncil'deki ekmeklerin çoğalması, suyun şarap olması vs. bunun simgeleridirler. Daha somut olan çölde serap görme olayı da bu mitos'a bağlanabilir.

İşte, Anton Zischka'nın "İki milyar insan için ekmek" eserinden bir bölüm :

'Tüm medeniyetlerde ve binlerce seneden beri, açlık, sonu gelmeyen sefaletler, bitmek bilmez mesailer korkusu; yepyeni, artırılmış gibisine pak ve temiz, binlerce bağın bittiği, "öküz böbreği boyunda buğday tanelerinin yetiştiği," sütte, baldan ırmakların aktığı bir ülkenin, ülkücü görünümünü oldurmuştur. Mitos'ların hepsinde ve masalarda, açlığı kolayca yenen bu denli mucizelerin yeni baştan dile geldiği görülür..."

İlk ütopyacı *Thomas Morus*, bolluk dolu bir medeniyet tanımlar. "İsraflar önlendikten, zaman kayıpları toparlandıktan sonra, günde altı saat mesai, insanlara, refah sağlamaya yeterli olacaktır." Ondan sonra gelen ütopyistlerin çoğu, buna benzer fikirler yansıtmışlardır. Kâh, bolluk insanın iyi yönlerini sivirtilir, kâh tersi yer alır, fakat sonuç değişmez.

"Büyük değişim" (La grande mutation) eserinde *Drücker*, Okyanusya'nın en geri kalmış adalarında hüküm süren kargoculuk, yani irsaliyecilik dininden bahseder. Bu ilkel insanlar, Amerika cumhurbaşkanlarından birinin, bir gün kendilerine kargo göndereceğine ve bundan sonra, tüm medenî dünya nimetlerinden faydalanabileceklerine inanırlar. Pikaplar, radyolar, fûme etler, motosikletler ve ilâçlar, hep böylesine, mucize yoluyla, oradan gelecektir. Çöldeki seraba akraba olan bu düşsel inanış, harpten ve kıtlıktan kalmaz.

1. "Bolluk" Doktrini :

Bilimsel bir giysinin arkasına saklanan mitos, çağdaşlaşmıştır. Alt tüketim ekonomik doktrinlerinden bazılarında, varlığı hissedilir. Başta gelenler, Boisguilbert ve Law olmuşturlardır. Onlardan sonra, XIX. yüzyılda, Sismondi gelir.

Doktrin 1929-1935 yılları arasında yerleşmiştir. O devirde mal bol görülüyordu. Ve bunun etkisiyle, zenginlikler eriyip gidiyorlardı. İnsanlar işe, gereklerini bulmaktan yoksundular. "Bolluk içinde yokluk" durumuydu bu.

Doktrin en fazla Fransa'da tutulmuştur. Doktrin temelinde, *satılmayan mal* yatıyordu. Piyasa ve ekonomik pazarlama, daima bir fazlalık hissi vermişlerdir.

Tüm bilimsel niteliğini kaçırarak doktrin, ölçü bilmez. Bilinmeyen veya ölçülmemiş olandan, kolayca, sınırı olmayana geçer, ki bu da, bilindiği gibi, sonsuzluğa götürür. Şuuraltında katedilen bu yol, şimdiden, her şeyin mümkün olduğunu ve ne de olsa, hiç bir şeyi yadsımaya mahal olmadığına inanmaya götürür.

Doktrine mitos niteliğini kazandıran bu ölçüsüzlük, despotluktan, ölçülmeden, muhasebeden bıkmış bir görüşün arzularına karşılık verir. Bunlardan kurtulmanın tek yolu *saptanmış sınırı* olmayan düşlere batmaktır.

Bu ölçüsüzlük nedeniyle, yapıcı kısım, hemen hemen yoktur. Ağırlıkları dağıtmanın ya da iştirak gücünün veya paranın dengelenmesiyle, çıkar yol sağlanacağını iddia eder doktrin. Bir mitosda, usçu bir mantık aramaya gelmez, çünkü, mitos'un öz amacı, bizi bu hapishane hücrelerinden uzaklaştırmaktır.

Satılmamış mal, bolluk emaresi olaydı, çarşıların, pazarların halinden, Orta-Doğuda ve Hindistan'da, üretimin yeterli olduğu kanısına varmak gerekirdi.

2. Bolluk ve Komünizm :

Bu doktrinciler, bu mekanizmanın ne şekilde çalışacağını anlatmamışlardır.

Bolluğun dağılmasıyla, tüm sorunlar çözümlenecektir onlara göre. Toplumsal çatışmalara, cinayetlere paydos.

Bu iyimserlik, görmüş olduğumuz tüm diğer ütopyadakilerin bir eşidir. İnsanlar, kardeş kavgalarında birbirlerini kırıp geçip, heder edeceklerine, iyi olmaktadır.

En klasik Marksist doktrin, aynı sonuca varmaktadır. Devlet önemini yitirecek, polis eriyip gidecek ve aşırı bir merkezden kaçış gerçekleşecektir. Ancak iki doktrin arasındaki fark şudur ki, Marksist, bir süre tanımaktadır. *Bolluğun fıskıracağı ana kadar* geçecek bir süre içinde, *sosyalizmin bina edilmesi* gerekecektir. Bu "geçiş" döneminin ne kadar süreceği, hiç bir zaman dakik olarak saptanmamıştır.

1960'lara doğru saptamış olduğu planda, Kruşçev, 1980 tarihlerine doğru sonuca varmanın mümkün olacağını öngören bir 20 yıl planı hazırlamıştı. O tarihlerde, bir "bedava ekme" deneyinin yeralması sözkonusuydu. Dogmaya bağlılık şeklinin bu denli saflığı, ekonomik sorunlarla ilgili derin bir bilgisizlik emaresidir. Öte yandan, ekmeğin tüketimin sadece %2'sini oldurduğu bir devirde, garip bir takılmadır bu.

Bunun esas nedeni şudur ki, tutucu komünistlerle sosyalistlere ortak olan bir görüş eksikliği vardır. Gerekleşen tanımlanması ve saptanmasındaki kusurdur bu.

3. Gerekleşmeler :

Kamu oyu, bu sözü kullanmaktan nefret eder. Ekonomistlerle sosyologlar da, bir o kadar bu korkunç sahaya girmekten çekinirler.

Belirli bir sosyal kategoriye ait bir insanın, belirli gereklerinin olacağını bildirmek, adeta bir suçlama niteliğine bürünmektedir. Bu çeşitli kategoriler, daha çok, "haklı istek" veya "onurlu hayat şartlarının sağlanması" konularını işlemeyi tercih ederler.

Bu "gerek" deyimiyle ilgili dikkat ve gizlilik, şaşırtıcıdır. Toplumumuza çeşitli isimler takılmıştır: Bolluk, boş zaman, tüketim toplumu gibi. Tıkanmış, felce uğramış toplumdandır da sözedilmiştir. Fakat hiç kimse, bir gerekler toplumu olduğumuzu teslim etmeye hazır görünmemektedir.

Oysa, tecrübeler edinmiş ve pratik yolda eğitilmiş bazı Marksistler, gerçeği görmeye başlamışlardır. Bunlardan biri, Berlin Yüksek İktisat Okulu Müdürü Prof. Joswig'dir. "İnsan gerekleri sonsuzdur" diye beyanatta bulunur. Sovyet Pervouchine'in bildirisi şöyledir :

"İnsan gereklerinin artışı, pratikte sonsuzdur... Hayat seviyesindeki yükseliş, gerekleri azaltacağına, daha da güçlü artışlarına yolaçmaktadır."

Bu gerçeğin farkına varılmasıyla, devletin önemini yitireceği, dağıtım sisteminin ortadan kalkacağı öngörüsü yıkılır. Mağrifet, bunu söylemekten ibaret kalır, tabii.

Gerçekten, gerekler öylesine kabarmışlardır ki, *yüz yıl önce, dağıtımın öngörülmesi ve gerçekleştirilmesi bugünkünden çok daha kolaydı.* Oysa kamu oyu, bu gerçeği kabuleneceğine, daha aşırı fikirleri kabullenmiş ,onları gerçekle bağdaştırmıştır.

4. Gerçeküstü, Gerçekaltı :

Ekonomik hesabın, bundan doğan gereklerle olanaklar arasındaki gerginliğin yansınması, son yıllarda, yeni bir şekil almıştır. Bu daha da az rasyoneldir. Bollukçular, bir yerde, bilimsel görüntülü bir düşünme şeklini kabullenmeyi gerek bilmişlerdir. Oysa bugün sözkonusu olan, görüşten çok, tutum ve davranıştır.

Mayıs 1968'de, duvarlarda, gerçeküstünden esinlenen formüller belirmiştir: "Arzuları gerçek kabul edin. Çünkü, arzularınız, gerçeklerdir." Cennette Adem'i kandıran yılan efanesi, aynı düşünce şeklini yansıtıyordu.

Burada, artık hesap sözkonusu değildir. Bollukçu doktrinindeki gibi, sınırsız ,sonsuzbağlıdır.

Bu tutumu esinlendiren, satış vitrini doktrindir. Reklamın devamlı etkisi, makine mitosu en burjuva yayınlar, bunu yaratıyor ve malların yeni baştan dağıtımını oldurmak hayallerini canlandırıyor.

Bu, usçu bir düşünce şekli değildir tabii. Fakat, sınırsız kapitalizmin oldurduğu yabancılaşma, gizliliğiyle, kale gibi görüşleriyle, bu denli içten gelen bir tutumun yaratılmasına geniş çapta katkıda bulunmuştur.

Dağıtım, toptan mal temini, bolluk fikirleri, devrimci solcuların bir tekeli değildir. Zor anında, muhasebeye tutsak olmaya karşı gelmeyen, güçlü bir kurtuluş ümidiyle çalkalanan kişi yoktur pek. Ve o zaman akla gelen, bedavacılık fikridir.

5. Bedavacılık :

Mal ve hizmetlerin bedava olması, dağıtıma geçişin başlangıcıdır. Kira, nakil araçları, sıhhi bakım ve ilaç gibi konularda çok ilginçtir. Sadece bir kefi görülebilen bir teraziyi

andırır. Karşı kefe, alan dışında kalır. Oysa, başarıyla gizlenmiş olsun veya olmasın, *bedava*, *hiç bir zaman bedava değildir*. Genelleşmesi, ancak, mamullerden tümünün gereken çok bol olmasıyla akla gelebilir. Kıtık veya kısıtlama rejiminde, bedavacılığın genelleşmesi, sadece bir kölelik durumunu andırır ve köle, resmî dairelerin zorlamaları altında çalışır. Onların otoritesine tabidir. "Beslenmesi, iskânı, giyimi bedava" olan kişi, hür insan simgesi değildir pek.

Zamanın tersine gitmesiyle, hayal, daha da çelişkilidir. Durum iyiye gittikçe, insan hayatın asgarî gerekleri alanından aynı oranda çıkacak, kişilerin sevkleri arasındaki çeşitleme daha da büyüyecek, "iştirâ gücü" şeklinde daha da büyük hürriyetlerin kendilerine tanınması, bir o kadar fazla zorunlu olacaktır.

"Olgunlaşarak açılma" kadar, tutulmuş söz azdır son zamanlarda. Ancak bu arzu, insanları, sadece, resmî dairelerce kısıtlanmış ve mal kıtlığı durumunda "olgunlaşarak açılma" durumuna girmeye zorlama sonucunu doğurmaktadır.

Çeşitli sosyalist ülkelerde yapılan deneyler, geniş tutulmuş, nakliyat, kira ve başka alanlarda bedavacılık denenmiştir. Ekonomik ve toplumsal sorumluluk durumlarında olanların hepsi, israf, kayıp, yersiz harcamaların bedavacılık sonucu olarak yerleştiklerini görmüşler, seslerini buna karşı yükseltmişlerdir. Ancak, dogma, beton kadar sağlamdır.

Zaten mitos, öylesine çekicidir ki, refleks öylesine güçlüdür ki, insanların gitgide, altın kafese girmeye yöneleceğini göreceğiz.

6. Basit Hayat :

Bu arada, Rousseau'ya, Fourier'ye ve XVIII. yüzyıl tabiatçı doktrincilerine bağlı bir başka kaçış olanağı vardır. Bu, aniden kopmak ve basit, doğal bir hayata dönüştür.

Çeşitli "hipi" türlerine pek değinmeye lüzum kalmadan, özellikle Amerika'da, hayat standartlarını düşürerek, az bir çalışmayla çok daha basit bir hayat sürdürebilme olanaklarını bulan kişiler islemektedir.

Bu belirli bir basitliğe dönüş, Napoli vatandaşının "farniente" siyle karşılaştırılabilir. Ahlâk alanında olumlu sayılabilir. Ancak, toplum sorununun çözümüne katkıda bulunmamaktadır. Çünkü bu kişiler, kendi başlarına dağ başında yaşamamaktadırlar. Ve bu denli deneyler, çok üzücü sonuçlara bağlanmışlardır. Bu "beleşçilerin" yaşamaları, güçlü bir üretim toplumunun varlığına bağlıdır. Onlar, bu üretim toplumunun kırıntılarıyla yetinerek; bu kırıntılardan, üretim toplumunu kahretmeye yetecek kadar güç alırlar.

7. İş Olanağı Yiyen Makine :

Çağdaş bolluk mitos'u, iş olanaklarını, işyerleri sayısını kısıtlayan makine mitos'una bağlıdır. Makine, insanları işsiz kılan unsur olarak görülmektedir.

Bu mitos, daha doğrusu, duygusal ve içgüdüsel bu görüş, çok eskilere dayanır. Dioclesyen'de belirir. Daha sonra, Montesquieu, su değirmenlerini, el işçilerini işlerinden etmekle suçlayacaktır. Mercier ise, sakaların ebediyen işsizliğe mahkûmiyetlerini ilân edecektir. Sismondi, İngiltere kralının, adasında tek başına kalarak düğmelere basmaya devam edeceğini öngörür. Marx ise, işsizler ordusu ile güçlenen poperizasyon habercisidir vb.

Tüm bu fikir ve öngörülerini, olaylar yalancı çıkarmışlardır. Özellikle son yıllarda, gelişmiş ülkelerdeki iş sayısının daima ötekilerinden çok olduğu görülmektedir. Makinesiz kalmış ülkelerde, işsizlik hüküm sürmektedir.

Avrupa'da, Amerika Birleşik Devletlerinde, Japonya'da, *makinelere sayesinde*, tüm öngörülerini aşan bir ilerleme ve gelişmeyle işyerlerinin ve çalıştırılan işçi sayılarının arttığı görülmektedir. ABD'de otomasyonun belirmesi sonucu olarak, 14 milyon ek iş yaratılmış, fazla işyeri açılmıştır. Ancak, mitos öylesinde güçlüdür ki, kamu oyu, gerçeği görmeyi reddetmekte ve her başarıyı "mucize" saymaktadır.

Sadece siyasiler değil, iktisatçılar da, bu gayet önemli konuyu işlemekten kaçınmaktadır. "Otomasyon" sözü, klasik duyguyu öldürmüştür. Bu, işsizlik karşısındaki korkuyla üretim olanaklarının sonsuzluğunca yaratılan iyimserliği birleştirir. Burada mitos, bolluk mitosuna bağlanır ve aynı hayal alanını arzeder.

8. Yararlı mı, Zararlı mı ?

Doğruluk sorunu, ikinci planda kalan bir mitostur. Muazzam güçlü güdücü hatalar vardır. Öte yandan, kayalar dayalı, fakat verimli olmayan kuramlar da bulunur.

Bollukçuluk doktrini, zararlı olmuştusa, bu da, sadece, *onu tutanların, salt mitosla, rasyonel bilinç arasında seçme yapmasını bilmemiş olmalarındandır*. Yarınki toplumun tanımlanması ile ilk 100 metrelik yol boyunca gerekli olan hareketleri tayin etmek arasındaki farkı görmemişlerdir.

Kapitalizm öylesine güçlü bir alet olarak görülür ki, değişmesi, sadece hayal kurmakla ve zahmetsizce oldurulabiliyor. İstikraz yapan bankanın, kâğıt parayı dağıtımındaki bir değişikliğiyle mucizeler yaratılabilmektedir. (Kâğıt para sözünün dile gelmemesi lâzımdır bu arada.) Hiç bir reformcu, hiç bir devrimci, bu denli aşırı olma cüretini gösterememiştir. Kapitalizmden kaçarak, komünizmin tutsağı olmama yolunda çaba sarfeden fikircilerin sayısı boldur. Gayet verimli akılcılar, gerek kavramını, kâr kavramına üstün çıkartmaya, ona öncelik tanımaya uğraşmaktadırlar. Doktrinin derinlere gitmeden yayılmasına yolaçan, bunun iki yönlü niteliği olmuştur. Ve bu çabalar, iyi sonuç vermemiştir.

Ve bollukçu görüş, her türlü usçu görüşten, düşünceden arınmış olarak, hükümünü sürdürmeye devam etmektedir. Bu durumdan, gayet çetin sonuçlar, zorluklar, darboğazlar doğabilir. Gayet nazik durumda olan çağdaş toplumun yıkılmasından sonra oluşacak olaylarla durumları öngörececek güçte kimse yoktur.

Ancak bunun da sorumluluğu, bir günlük gerçeklere sınıksız bağlı kalmakta ısrar eden tutuculara aittir.

BÖLÜM 7.

İKİ DÜNYA SAVAŞI ARASINDAKİ BÜYÜK KAMU OYU CEREYANLARI

Çok kısa olarak, burada, 1914 ile 1939 tarihleri arasında dünyada belirmiş olan büyük kamu oyu cereyanlarına bakacağız.

1. Genel Bakış :

İki savaş arasındaki Fransız kamu oyu cereyanları, ilginç yönler arzemişlerdir. Bunların bir listesini çıkartmak ilginç olur :

Devir	Konu	Hükümete karşı veya ondan yana
1914-1918	Harbi kazanacağız	ondan yana, güçlü
1914-1918	Almanlar hain ve vahşidirlər	" " "
1918-1926	Almanya tazminat ödeyecektir, suçunun cezasını çekecektir.	" " "
1920-1928	Frankın partiye dönüşü	" " "
1929-1935	Krize karşı savaş	karşı
1934-1936	Frankın devalüasyonunun yapılması, yapılmaması	ondan yana, güçlü
1934-1936	Deflasyon	karşı
1936-1938	Halk cephesi, 40 saatlik hafta	ondan yana
1938-1939	Kanun gücünde kararname	karşı
1919-1939	Sulhçuluk	ondan yana

Sıradan birincisi, *savaşın kısa oluşuyla* ilgilidir. Şatafatlı bir çatışmadan ibaret olacaktır savaş. Mitossuz, savaş yürüyemeyecekti.

O tarihlerde harp hayalleri kurulmuştu. (Alman kurşunu adam vurmaz, reçelli ekmekle, er tutsaklanır vb. gibi.) 1971 Fransız vatandaşı güler bunlara. Ancak, moral sarhoşluğu, zaferin bir şartı olarak belirmiştir. Fizikî sarhoşluk da, bir yerde, karşı koyma, direnmeye

aynı şekilde gerekli olur. Stalingrad savaşının en berbat saatlerinde, Volga'nın geçilmesine gerekler, önem sırasıyla, şöyle sıralanıyordular: 1 Cephane, 2. Votka 3. Gıda. Bir durumun kurtulması, bir davanın kazanılması için, belirli hallerde, zekânın körletilmesi faydalı olabilir. Bunu hesaba katmak lâzımdır.

2. 1919-1926: Almanya Ödeyecektir :

Fransa'nın zaferi, kendisine pahalıya mal olmuştur. "Almanya ödeyecektir" sloganı, yıllarca, Fransız politikasının aleti olmuş, kamu oyu, Almanya'dan paranın gelmesini bekleyedirmiştir. Bunu beklemenin saçma olacağına işaret eden iktisatçılara hain muamelesi yapılmıştır.

İnanç, akla öylesine hâkim olmuştur ki, saçmalıklar yapılmıştır. Örneğin, maddi olarak tazminat ödenmesine karşı çıkılması. Bu sarhoşluğun faturası kabarık olmuştur.

3. 1919-1928: Temel Paraya Dönüş :

Para krizinin ortasında, enflasyon hüküm sürerken, altın para esasına dönmeyen durumu kurtaracağı inancına geniş yer verilmiştir Fransa'da. Büyük bir çoğunluk, bunun gerçek çözüm olacağına inanmıştır.

Bu inanç, en akıllı görünen kişilerde, saçma sapan fikirlerin doğmasına neden olmuştur: Frank değerinin düşmesi, yabancılar yüzündendi. Özellikle Almanların dönüklüğü, bundan büyük rol oynamaktaydı.

Siyaset adamları daha uyanık değillerdi. Yabancı bir ihtikârcının Borsa'da tevkif edildiği gibi haberlere rağbet etmek zorunluluğu meydana çıkmıştır. Bu denli bir mallı yabancı düşmanlığı havası hâkimdi ülkeye.

1926'da Poincaré, gene başa geçiyor ve delice "Frank değerinin yeniden kıymetlendirilmesi" r akımına eğilim gösteriyordu. Oysa bu, 10 yaşında bir çocuğu, anasının koynuna sığdırmaya benzer bir şeydi. Akıllı başında maliyecilerle iktisatçıların akıl yolunu kabul ettirmeleri, ancak 1928'de gerçekleşebildi ve bu tarihte, Frankın değeri dengelendi

4. 1929-1935: Büyük Kriz :

Büyük mallı kriz sırasında, kamu oyu, bu kadar yeknesak olmamıştır. Ancak, yavaş yavaş, liberalizme olan inanç zayıflamış ve devlet müdahalesinin gerekli olduğu görüşü üstün gelmiş, ancak, üretilere el atan olmamıştır. Bu arada, insanlık tarih boyunca daima yenilenen bir mitos'un yerleştiği görülmüştür: Fiyatların otorite yoluyla (zor yoluyla) dondurulması (bloke edilmesi). Bundan maksat, paraya el atmadan, bazı fiyatların düşmelerine mâni olmaktır. Ancak kanun, tek başına yeterli olmamış ve fiyatlar, el ağından düşmeye başlamışlardır. Bir "fiyat düşürme karaborsası" niteliğindedir bu hareket. Vatandaşlar, çeşitli fikirleri savunuyorlardı. Hastalık bilinmiyordu ve belirtilerine o zamana kadar rastlanmamıştı. Gene de hâkim görüş şuydu: "Hükümet, ne bekler? Niye tetbir almaz, harekete geçmez?"

O tarihlerin mallı krizi, ülkelerin tümünü güçlü olarak etkilemiş, siyasal değişiklikler olmuştur: İngiltere'de muhafazakârlar, işçilerin yerine geçmişlerdir (1931). Amerika'da, 1931'de Roosevelt'in seçilmesiyle, demokratlar idareyi ele almışlardır. 1933'te, Almanya'da Hitler başa geçmiştir. 1936'da, Fransa'da, Halk Cephesi kurulmuştur.

5. 1934-1936: Deflasyon mu, Devalüasyon mu ?

1934'te kriz, bir hayli derine inmiş bulunuyordu. Sterlin ve Dolarn devalüasyonları nedeniyle, Fransız Fransı da kıymet kazanmış oluyor, Fransız mal fiyatları, yabancı fiyatlar seviyesinin, % 20 - 25 kadarıyla üstünde kalıyordu. Bu da, daha kötü bir depreyon habercisiydi. Yankıları güçlü bir konuşma yapan Paul Reynaud, "Deflasyon mu, devalüasyon mu?" sorununun ortaya atıyordu. Bir seçme yapmak sözkonusuydu: Ya deflasyonla fiyatlar indirilecek veya Frangın fiyatı, yabancı paralar oranında düşürülecekti.

Tabii kamu oyu, mantık yolunu reddeder. "Devalüasyon" kamu gözünde, bir dalaveraydı. Parasal hırsızlıktı.

Oysa deflasyon, idareciler için çok çetin cevizdi. Fiyatları indirmek veya inmelerini öldürmek, ticaretle ziraatin hisşını çekmek, ücretleri indirmek, işçi fırtınasını estirmek anlamına geliyordu.

Bu arada, nominal kıymet hayali, gücünü sezdirtti. En sağlam hükümetleri silip süpürdü.

Akil yoluna uyulmadı ve parlamento, deflasyon öldürmeye karar verdi. Kamu oyunu, devalüasyonu çabuk unutacağını, fakat, esasında, gelirlerin *nominal* olarak düşmelerine dış bileyeceğini anlayamamıştı.

6. 1919-1939: Çılgın Sulhçuluk :

1914-18 savaşına, Fransa zorla dayanmıştı. Savaştan sonra gevşeyiverdi. Ve hâkim duygu, savaş korkusu oldu.

Ancak, akılları durdurucu nitelikte bir mantıksızlıkla, birbirine ters iki akım, kamu oyunu bu sıralarda çalkalandırıyordu :

— Polonya ve Çekoslovakya ile *dış siyaset antlaşmaları* taaruzları.

— Askeri ve ahlâkl alanda, *iç savunma* siyaseti. Bu görüş, körükö:üne sulhçuydu ve harbi kınamakla yetiniyordu.

Reynaud, antlaşmaların bozulmasını, de Gaulle zırlı birliklerin kurulmasını isteyedsunlar, kamu oyunu yansıtan parlamento, dinlemiyor, bu yolları yadsıyordu.

Ortada bir sorun vardı: Ya ordu politikasına sahip çıkılacaktı ya da güdülen politikaya uygun bir ordu kurulacaktı. Gayet mantıklı bir görüş şekliydi bu. Ve kamu oyu için, zit tezleri kabullenerek yaşatmak, kişiye kıyasla çok daha kolaydır.

Harp hatıraları ve geçmişin kâbusu içinde kıvranan Fransa, daima, Almanların saldırısına karşı koyma halinde olduğu görüşüyle düşünüyordu. Durumun saçmalığı, 1938'de, Münih'ten önce belirdi.

Artık ordu, sadece savunma emirleri veriyor, savunma tedbirleri alıyordu. Bu, yenilmenin en emin yoludur. Ülke, anlayacak durumda değildi ki, sulha tapar olsun olmasın, 1918'den yirmi yıl sonra, kendi savaş ilân etme zorunda kalıyordu. Münih, birkaç ay süren bir rahatlama sağladı ancak. 1939'da beklenen fakat istenmeyen oldu. Ve Fransa, karşı koyma gücünden yoksun olarak harbe girdi.

7. Halk Cephesi :

İyi haber alan izlemci için, Halk Cephesinin 1936'da zaferi elinde tuttuğu belliydi. 1936'nın Eylülünde, devalüasyon düğmiesne basan hükümet, o zamanlarda klasik olan işlerin

yeniden canlanmasını sağlamıştı. İzlemci, birkaç ay içinde, üretimin 1928 krizi öncesine döneceği kanısındaydı. *Ve o zamana kadar görülmemiş bir siyasal zafer elde edilmiş olacaktı.*

Leon Blum, sadece kamu oyu yoluyla bilinçlenmiştir. İşlerin canlanmasından habersizdir, işsizlikten korkmaktadır. Bunun etkisiyle, yanlış düğmeye basar: Haftalık iş saatleri sayısını amansızlıkla, katı olarak saptar. O andan itibaren, güçlü adımlarla ilerlemekte olan üretim, gerilemeye koyulur. Ve izlemci, benzeri görülmemiş *bir siyasal intihar karşısındadır.*

Gene kamu oyu, gerçekleri görmesini bilmemiş, aydın meslek adamlarının uyarılarına kulak asmamıştır. Akılsızlıkla bilgisizlik ve bilinçsizlik birleşerek, ülkeyi batırmışlardır.

8. Paul Reynaud'nun Kanun Gücünde Kararnameleri :

Reynaud, Fransa'nın içinde bulunduğu zor durumlardan kurtulmasına dönük bir sistemi işletmek üzere, kanun gücünde kararnameler çıkartarak, durumu kısa vadede etkileyecek tedbirler almak ister. Amacı, enflasyonu durdurmak veya hiç olmazsa yavaşlatmak ve kırk saatlik çalışma rejiminin gevşemesini sağlamaktır.

Oysa kamu oyu, buna karşı çıkar. *Tüm ülke kanun gücünde kararnameye karşı çıkar.* Kamu oyuna, parlamento ve hatta hükümetin bir kısmı da katılır.

Reynaud'nun bunları nihayet parlamento'ya teklifiyle, adeta isyan çıkar. Herkesin karşı olmasına rağmen, zaman zorlayıcı baskısını hissettirir ve Daladier, kararnameleri imzalar.

Basın, tam olarak buna karşı cephe alır. Sağ kadar sol, muhaliftirler. *Kimse başarıya inanmamaktadır.* Ve bu tepki karşısında hükümeti biraz olsun destekleyen sağ, zor durumdadır. Uçurumdan kurtulmaya gerekli tedbirlerin alınmış olduğunu, yavaş yavaş, sağcı basın anlatmaya çalışır. Ancak, *başarısız kalır.* Ve birkaç kişiyle millet, karşı karşıya gelerek, iddialarında kesin olarak zıtlaşan vaziyetler alırlar.

9. Yeniden Canlanma :

Kasım 1938 ile Haziran 1939 arasında, *iki harp arası devresinin en önemli yeniden canlanma hareketi* belirir. Her sahayı kapsar bu: Mali, parasal ve ekonomik.

Dolar saptanmıştır. Fransız Frangı, Sterlinle eşittir.

Askerî ve sivil tüm sektörler, bu canlanmanın etkisindedirler. Endekslerin hepsi yükseliş gösterirler. Ancak, en belirgin, hayret uyandıran sonuç şu olur: *Çalışma süresinin uzatılmasıyla, işsizlik geriler, kısmî işsizlik de gerileme gösterir.* İşsizler sayısı, kriz başlangıcından o zamana kadar, en düşük seviyesine iner.

Bu olayın teknik anlamını, teknik izahını bir yana bırakalım. Gerçek şudur ki, kanun gücünde kararnamelerle alınan tedbirler etkili olmuşlardır. Zayıf bir azınlık bunları savunmuş ve haklı çıkmıştı. Oysa kamu oyu, bunların *başarısız* olacağını savunmuş ve *çok kötü bir yanılığın yenilgisine* uğramıştı.

10. Kamu Oyunun Bundan Sonraki Yargıları :

Bu denli kesin bir yargı karşısında, kamu oyunun sonradan ne şekilde tepki göstermiş olduğunu izlemek ilginç olmaktadır. Kamu oyu, yapılmış olan işin doğruluğunu anlamış, ona inanmış mıdır ? Asla !

Kamu oyu, 1939'daki canlanmayı, silâhlanmaya bağlamış, öngörülerin daha önceden yapılmış olduğunu ve haklı çıkmış olduklarını unutmuş, görmemezliğe gelmiştir.

Zamanla, bu yeniden canlanma olayının yeralmış olduğunu bile unutmaya yüz tutan bir akım belirmiştir. *Artık bugün 1938-1939 yılları arasındaki yeniden canlanma olayından sözeden bir tek yazara rastlamak mümkün değildir.*

Gerçekler, gıda gibidirler. Fazlasıyla acı olanlarını, organizma, yani kamu oyu reddeder, yadsır.

11. Kamu Oyunun Savunması :

Oy birliğine yakın güçle yerleşmiş bir kamu oyu görüşünün burada, savunmasını yapmaya çalışalım: Bu tamamıyla yanlış görüşlerin kısaca, iddiası şuydu ki: "1938-39 canlanması, kamu oyu aksine gerçekleşmiştir. Silâhların inşaatına olanak yaratmıştır. Oysa bunlar, ülkenin morali düzelmemiş olduğundan, bir işe yaramamışlardır. Ve en önemlisi işe, buydul"

1938-39 canlanması, taze ve görüşlerden hiç birini rencide etmeyecek bir bilinçlenme kampanyasıyla birlikte yeralmalıydı. Ve o yıllardaki, halen günümüze dek bilinmeyen olaylar, soğukkanlı bir ifadeyle anlatılmıyordu.

12. Léon Blum ve Paul Reynaud :

Hatırasını savunan Léon Blum'un dostlarından hiç biri, 1936-1939 olaylarını bilmezler, ekonomik tarihinin gerçeklerini anlamamışlardır. Halk Cephesi şefi, Jaurés'in şu prensibini uygulayamamıştır: "İlkeye yönelmek ve gerçeği anlamak". Berraklığı, temizliğiyle Blum, l'akıllı tutucuların" çoğundan fazla çekici kalmıştır. Oysa bu şekilde ilkeleşecek tarih, milletleri, güle eğlene kurban eder.

Léon Blum'un aksine, Paul Reynaud, kamu oyunca katiyen tutulmamıştır. Büyük kabahati şu olmuştur ki, dış siyasette, askerî siyasette ve ekonomik siyasette, iki savaş arasındaki devrede, her yönden haklı olmuştur.

Kısa vadeli çıkarlar ve ünler icabı, onlara karşı haklı çıkmaktan çok, büyük sayılarla birlikte yanılmaktadır; 1936-1939 devresi, Fransız tarihinin en büyük hezimetlerinden biriyle sonuçlanmıştır. Çeşitli öğretileri kapsar. Fransızlar bunlardan hâlâ korkmaktadırlar.

Oysa, 1936-37 yıllarındaki *teknik hata*, durumu çıkmaza sokacak ve aksi olarak, bir *teknokratik* tepki yaratacaktı.

Trajedi, amaçsızca seyretmiştir. Çünkü Fransızlar, bilinçlenmemişlerdi. Her adımda, dramsız kalacak bir demokrasinin, bilinçlenmesinin kaçınılmaz zorunluk olduğunu görüyoruz.

13. Franklin Roosevelt ve "New Deal" :

Franklin Roosevelt'le ilgili anılar da sakattırlar. Onunla ilgili olarak da, tüm hareketlerini bir tek yargıya bağlamaktan sakınalım; niyetleriyle, elde etmiş olduğu sonuçları dikkatle ayırtlayalım. Nazizm'e karşı savaşta başarılarının ahlâkî kıymetini, işlemiş olduğu teknik hatalar azaltmaz.

Amerika'da "New Deal", ekonomik canlanmayı öldürmemiştir (Fransa'daki Halk Cephesi programının canlanmayı öldürmeyişi gibi). Geçmişte benzeri görülmemiş bir canlanmayı öldüren, 1933'teki devalüasyon olmuştur. Sonradan, Roosevelt'in müdahaleleri, ileri atılımı frenlemiş, ondan sonra, çeşitli salınımlar öldürmüş ve 1938'deki kriz nüksüyle neticelenmiştir. Daha sonra, Amerikan ekonomisini, ancak savaş yeni baştan sağlam bir yörengeye oturtmaya başarılı olmuştur. Harp çıktığında, Amerika'da, gene birkaç milyon işsiz kişi vardı.

Ancak Roosevelt, ekonomik propaganda ustası olmuştur. Dostlarıyla elbirliği yapan Roosevelt, efsanesi zamanımızda bile canlılığından kaybetmemiş bir ekonomik hayal kurmuştu.

Öte yandan, ilerici olan, fakat komünist olmayan birçok insan için, kişiliği, iyi niyetli-hali vakti yerinde adam simgesi olarak, silinmez bir nişan olmuştur.

14. Hitler Karşısında Tutum :

Gençler, bugün, hâlâ başta Almanya'nın ve ondan sonra da Avrupa'nın, Hitler'i ne şekilde ve neden başta kabul etmiş ve sonradan ona teslim olmuş olduğunu anlamaya çalışırlar.

Bugün Hitler, dünya kamu oyunda, iblisin ta kendisidir. Gaz odaları, ölüm ve tecrit kamplarıyla özdeşlenir. Oysa, 30 yıllarında, işsizliği yenecek adam, sonradan da işsizliği yenmiş adamdı. Almanlar için, Versay antlaşmasının papucunu dama atmış, ülkesini yeniden hayata kavuşturmuş kişiydi.

Bu arada, Fransa ve İngiltere, harpten korkmuş, hele hele *hain kurdu gıdıklamak* siyasetine bağlı kalmışlardı.

Tutucular, bu diktatörün, zamanla yumuşayacağını ve gün geçtikçe burjuvalaşacağını düşünerek avunuyorlardı. Şurada burada eski bir sömürgecinin iadesiyle susturulabileceği hayaline de kaptırılmışlardı kendilerini.

Solcular, daha başka anestezi şekillerine başvuruyorlardı: Hitler, kırılırdı. Halk tamamıyla ona karşı cephe almıştı ve ayakları pişmiş toprak kadar kırılır olan bu dev, her an yıkılacak, kaybolacaktı.

Her iki taraf, ekonomik canlandırma ile harekete geçen ekonomi makinesinin gücünü küçümsüyordu.

İşte kamu oyu, gerçeklerden bu kadar büyük açılarla ayrılabilmektedir. Milletler, bu denli yanlış görüşlerden büyük çapta zararlı çıkarlar. Yeter ki aldansınlar veya aldatılsınlar.

BÖLÜM 8.

SAVAŞTAN SONRA DÜNYADA BÜYÜK KAMU OYU AKIMLARI

Uzun süreyle, dünyada, kamu oyu akımları, bir millet kadrosunda kalanlardan daha az genel, daha az sivrilmiş nitelikte olmuşlardır. Burada, boyut ve türdeşlik sorunu rol oynamıştır. İletim kolaylıkları, belirli bir ortaklık hissi, milletlerarası bir niteliğe erişme yönünden etkili olmuşlardır. Bugün, sadece Çin, akımların ve belki de fırtınaların etkisinden korunmaya yeterli bir yalıtımı oldu:acak durumdadır herhalde. Bu eğilim, savaştan sonra yavaş yavaş yerleşmiştir.

1. Stalinizmden Kurtulma :

Savaştan sonra, komünizm (veya Sovyet Sosyalizmi), en parlak devresini yaşamıştır. Stalingrad zaferi, ekonomik ilerleme, işgal altındaki ülkelerdeki büyük sanayicilerden bazılarının Almanlarla işbirliği kurmaları, bu olumluluğu desteklemişler, hatta rejimin, geçici addedilen bazı zorlamalarına veya haksızlıklarına karşı iyimser tutumlarla cephe alınması görüşünün kabullenmesine katkıda bulunmuşlardır.

Stalin'in ölümü ve ondan sonra, Kruçev'in unutulmayan, Komünist Partisi XX. Kongresinde, 1956'daki söylevi, bir bakıma, "hayale" son vermiştir. Daima olduğu üzere, görüş değişikliği, üç yoldan gerçekleşmiştir:

- muhalifler sertleşmişler
- taraftarlar yumuşamışlar,
- muhalifler tarafında, mutedil olanlar, döküntü vermişlerdir.

Yeralan değişiklikler, siyasal seçimlerden anlaşılardan çok daha vahim olmuştur. Komünist iman gerilemiş, fakat sandık başındaki davranış etkilenmemiştir. Ancak, yeralan en önemli olay, hatranın silinmesi, yani *skotomizasyon* olup, taraftarların zihninde yer almıştır.

Zaten bu, klasik bir olaydır: Hatırlama olanağının tersine bir duygusalılık sözkonusudur. Daha doğrusu duygusalılık, *olayları, kendini güçlendirecek şekilde seçmektedir.*

Az sonra, 1968-1969'da yeralan Çekoslovakya olayları, sorunu itelemişler ve tazelenmişlerdir. Ve nihayet, belki de, Mayıs - Haziran 1968'de, Paris'teki olayların en anlamlı karakteri, Avrupa ülkeleri komünizmine karşı, ilerici gençliğin bir kısmının, kendini kurtulmuş hissetmesi olmuştur.

2. Dünya Nüfusu :

Harp ertesinde, kimse nüfus diye bir sorunla ilgilenmiyordu. Ancak, zaman geçtikçe kamu oyu, korkunç ve görülmemiş oranda artmakta olan "üçüncü dünya" nüfusunun bir başbelâsı olduğunun farkına vardı. Bu korkuyu herkes hissetmedi. Katolikler, Marksistler, Ortodokslar, ilerlemeye inanan bilimciler, nüfus artışı endişesi diye bir şey tanımıyorlar, bunun korkunç bir olay olduğu görüşüne karşı çıkıyorlardı. Başta geri kalmış ülkeler, olan bitenin farkına varmıyorlar, nüfus fazlası nedeniyle ıstırap çekmekte olmalarına rağmen, aç kalmalarına bakmaksızın, olayı önemli sorun olarak ele almıyorlardı.

Ancak sonradan, geçen her yıl ile artan, çifte bir görüş akımı yerleşti :

Dünyada, tümüyle *doğumları önlemek* yönünde bir hareket gittikçe artan belirginlikle kendini hissettirdi.

Bu çifte hareketin en belli başlı belirtisi, 1962'deki Birleşmiş Milletler toplantısı oldu. İsveç'in bir teklifi, çetin görüş ayrılıkları çatışmasının yeralmasıyla neticelendi. Bilimselden çok, temaşa kabilinden çatışmalı bir tartışmaydı bu. Oylamada, yaklaşık olarak eşit üç grup belirdi: "Aile planlaması" taraftarı, *ona karşı* ve *tarafsızlar*. Özel olarak, tüm Arap ülkeleri, proje taraftarı olarak oy kullandılar. Ve Sovyetler buna bir hayli şaşı.

Hareket, yavaş yavaş, diğer milletlerarası örgütlere yerleşti (Unesco, F.A.O.; O.M. Milletlerarası Geliştirme Bankası). Bugün, nüfus planlamasını yerleştirmeyi öngören bir projenin kabulü oylamaya konduğu takdirde, oyların çoğu, bunu destekler.

Her görüş akımında olduğu gibi, değişiklik, karşıt grupların yumuşaması ve taraftarların da sertleşmesiyle yeralmıştır. Doğum kısıtlamasıyla ilgili her türlü projeye güçle karşı koyan Sovyet Rusya, 1962'den sonra, çok daha yumuşak bir tavır takınmış, öte yandan Amerikalılar, İsveçliler, tersine, kendi tutumlarını güçlendirme zorunda kalmışlardır.

Feza fetihleri ve özellikle, ayın kısır oluşunun anlaşılması dünya görüşünün, gezegenimize çok daha ciddi bir gözle bakılması gereğine katkıda bulunmuşlardır. Çünkü artık, "bitmiş dünya çağına" girmiş olduğumuz çok daha iyi anlaşılmıştır.

3. Sömürgeciliğin Tasfiyesi :

Sömürgecilik, uzun zaman, ahlâk yönünden muhafefet yaratmadan varlığını sürdürmüştür. Azınlıkta kalan bazı sosyalist partiler buna istisna teşkil ediyordu. İsviçre veya İsveç gibi tarafsız ve demokratik ülkelerde bile, sistem kabul ediliyor, bir norm olarak, bir yaşantı şekli olarak görülüyordu.

Oysa, 1919'da Versay antlaşmasında, bir tutum değişikliği başgösterdi. Milliyetçi esaslara dayanan Versay antlaşması görüşmeleri sırasında, İngiltere, Fransa, Belçika; Milletler Cemiyeti tarafından, eski Alman sömürgelerinde, ekonomik gelişmeyi sağlamakla görevlendirilmişlerdir. Bu değişiklik, sadece bir şekil olmakla kalmıyordu. Belirli bir görev anlamdaydı ve önemli bir aşama kaydediyordu.

İki savaş arasında, İngiltere'de, işçi partisinin iktidara gelmesi, belirli bir tutum değişikliği oldurmamıştır. Ancak Mussolini'nin, 1935'de, Habeşistan'ı boyunduruğu altına almak istemesi, özellikle İngiltere'de, çetin bir karşı hareket yaratmıştır. Oysa bu davranışı, XIX. ve XX. yüzyıl başlarındaki büyük güçlerin hareket şekline uygundu. Ancak, Habeşistan, (Etyopya) *Milletler Cemiyeti'*ne üye olmakla kalmıyordu. *Kamu oyu, gelişme kaydetmişti*. Varolan sömürgecilik, haklarını muhafaza ediyordu. Fakat buna karşılık, yeni fetihler,

kabul edilemez görülyordu. O zamanlarda dile gelmiş bir sözle, milletlerarası siyasette, *cürüm yok, zamanı geçmiş hareket şekli vardır.*

1939-1945 savaşı, önceki kadar, düşünce şekillerinin hızla gelişmelerine yolaçmıştır. 1919'da Milletler Cemiyeti üyesi olmayan Amerika ile Rusya'nın, Birleşmiş Milletlere dahil olmaları, ona hâkim olmaları ve hukuk anlamıyla sömürge sahibi olmamalarıyla sömürge durumunda olan ülkelerin durumları hızla ilerleme kaydetmiştir.

Dünyayı saran bu geniş kamu oyu akımına karşı, Fransızların, Belçikalıların ve Hollandalıların yapmış oldukları hatalar, yetersiz bir hareketin tanıklığını yapıyorlardı. Çok daha iyi haber alan ve dolayısıyla bilinçlenen İngilizler, başkaldırmalar karşısında, çok daha az zarar görmüşler, gelen selin altında kalmamayı başarmışlardır.

4. Az Gelişmiş Ülkelerde Millî Billiç :

Dünyada doğumların kısıtlanmasından yana olan harekete gene bakalım. Belli başlı, demografik büyümeleri çok güçlü olan ilgililerin bu akım karşısındaki görüşleri ne denliydi ?

Başta, millî hisler, geleneklerden, aile havasından, prestij ve millî güç kaygılarından oluşuyordu. Ancak, yavaş yavaş, ekonomik dertler çatmış gelişmişlerdir. Sözkonusu olan gezegen değil, millettir. Nüfus yoğunluğu büyük olan Hindistan, bu yolda ilk tepkiyi gösteren olmuştur. Öylesine bir tutum dönüşü kaydetmiştir ki, bugün Hindistan'da *Aile Planlaması*'na millet çapında itiraz eden kalmamıştır. Oysa bu toplu his, tek tek kişilerin davranışlarında beklenen değişikliği aynı süratle oldurmamıştır. Diğer ülkelerde, gelenekle maddî gerekler arasındaki çatışma devam etmektedir. Fakat doğumların önlenmesi, yavaş yavaş ilerleme kaydetmektedir.

Bu görüş ve tutum değişikliği, dışardan gelen propagandanın, hangi oranda etkisi altında kalmıştır? Bu denli sonuçları takdir etmek daima çok zordur. Ancak söylemek gereklidir ki propagandaların çoğu gibi, bu, hantallığı veya aşınıkları yüzünden, arada bir amacına aykırı gelen etkiler oldurmuştur.

Venezuela'da bir profesör, görüşlerini şu şekilde dile getiriyordu: "Madem Amerika, doğumlarımızı kontrol etmemizi bu kadar büyük ısrarla istemektedir, bu, herhalde, hâkimiyetlerini daha iyi yerleştirmeye dönük bir alettir. Dolayısıyla ben, buna karşıyım." Fidel Castro da buna benzer bir tutumu, tüm Latin Amerika için gerekli saymıştır.

Geleneklere karşı gelen ve görünürde millî çıkarları köstekleyen bu eylem, her şeyden önce, bir bilinçlenmenin sonucu olmalıdır.

Tüm dünyada, ileri ülkelerde, taraftar ve eylemcilerin tutumlarını sertleştirmeleri, sosyalist muhaliflerinin yumuşamaları, tutum itibarıyla önemli sonuçlar vermişlerdir.

Ancak, bunlardan istenen doğum oranı azalması oldurulmamıştır. Buna yeni bir ölçüm eklenmiştir: *Tabiatı muhafaza etme kaygısı.*

5. Tabiatın Muhafaza Edilmesi :

Uzun zamandan beri, tabiat bilginleri, coğrafyacılar, jeologlar, ormanların azalması, erozyon, toprağın kaybı karşısındaki kaygılarını dile getirmişlerdir. Ancak, on yıldan beri, sadece toprağı değil, havayı ve suyu da korumanın gerekli olduğu bilinci yerleşmiştir. Bu, kirlenme veya çevre koşulları denen büyük sorundur.

Bilimselden çok duygusal açıdan, halk, bilinçlendirilmiştir. Bundan, amme mallar alanında sık görülen bir durum meydana gelmiştir: Görüşler kanaate varmışlardır, fakat her olumlu tedbir, muhalefetle karşılaşmaktadır.

Gezegenin kaynaklarını muhafaza etme kaygısı, doğumların kısıtlanması gereğini daha da sivriltmiştir. Artık sözkonusu olan Üçüncü Dünya değil, gelişmiş ülkelerdir (Amerika'da girilmiş olan *sıfır büyüme oranı* lehindeki eylem). Üstelik, her türlü ekonomik gelişmeye karşı gelenler de vardır.

Tüketimleri yılda % 5 oranında bir artış gösteren gelişmiş ülkeler, belki de, arz kaynaklarının tüketiminden sorumlu olabileceklerini, utanarak hissetmişlerdir. Ve nihayet, nüfusu yılda % 2 ile 3 arasında bir artış gösteren geri kalmış ülkelerden çok daha suçlu olabilecekleri akıllarına gelmeye başlamıştır. Ancak, daha iyi bir yaşamın özlemine çeken eğilim, çok güçlü olduğundan, ekonomik gelişme, hiç bir şekilde önlenememektedir.

6. Vietnam Harbi :

İnsanın bu korkusunu bir ara yana iterek, çetin ve ağır sonuçlar veren bir olaya bakalım. Amerika'nın Güney Vietnam'a ilk müdahalesi sırasında, buna karşı gelenlerin oranı çok düşüktü. Bu müdahalede Amerika'nın harpten sonra takınmış olduğu jandarmalık tavrının bir belirtisi görülüyordu. Muhalefetin gittikçe yaygın hal alması, *Amerikalıların başarısız olmalarından ileri gelmiştir*. Kuzey Vietnamlılar, 19. arz dairesi kuzeyine geri tepmeyi başarmış olaydılar, – ki benzer teşebbüs Kore'de başarılı olmuştu – Amerikan ve dünya kamu oyu, tepki göstermeyecekti. Vicdanları burkmuş olan şey, başarısızlık ve çatışmanın devamı olmuştur. Ve bunların etkisiyle hareketin hukuk anlayışına karşı niteliği belirmiştir.

Böylece, bazı fikirlerin anlığı, kaynağını, olayların sonuçlarında bulur. Aynı kabilden, işgal altındaki ülkelerde, karşı koyma hareketi ancak, Almanların ilk hezimetlerinden sonra belirmiştir. Gündüldüğü öne sürülen amaçlar, bu pratik gerçekle bağdaşmıyordu.

Bu izlenimler, karşı koyanların kıymetlerini ve meşruluğunu tartışma konusu yapma niteliğinde değildirler. Maksat, olayların gelişmelerinin, ne dereceye kadar tutumları ve davranışları etkileyebileceklerini göstermeye dönüktür. Başarısızlık karşısında Amerika Birleşik Devletleri, ilk şart olarak, *zamansızlık veya çağ dışı olmayı* öne sürmektedir. Oysa, müthiş bir suçlamadır bu.

7. Gençler ve Kamu Oyu :

Gelişmiş kapitalist dünyada, 1960 yılları boyunca ve ondan da önce, komünizmden de öteye giden güçlü bir kapitalizm aleyhtarı hareket meydana gelmiştir. Bu hareket, devrimsel nitelik kazandığında, özellikle Fransa'da 1968 yılında, iyi haber: almayan kamu oyunu şaşırtmıştır. En aydın ve en iyi bilinçlenme durumunda olan ortamlar bile, şaşır kalmışlardır.

Bu hareket, gençler oranının gerilemekte olduğu ülkeler kadar (İtalya, Japonya) doğum oranının artmasıyla gençlik oranları artmış olan ülkelerde de belirmiştir. Dolayısıyla, bu faktör, sayılmamalıdır. Üniversitelerde öğrenci sayısının artışı, gençler oranının artışıdan çok daha güçlü ve büyük olmuştur.

Öte yandan, bir diğer demografik faktör rol oynamıştır. O da, hayat süresinin uzaması ve nüfusun genellikle ihtiyarlaşması. (Bu olay birincisinden tamamen farklıdır. Birincisi,

şimdiye kadar, sadece doğuş oranının gerilmesinden gelme olmuştur). Her sahada, kendilerini savunmaya çalışan nesillerin ağırlığı, yavaş yavaş, genç nesillerin üstünde bir seviyede toplanmıştır. Ve böylece bir toplumsal baskı ve yabancılaşma intibai yaratmıştır.

Gençlerin körükörüne bu karşı koyması, toplanmış oldukları yerlerde, başta üniversiteler ve müzik şölenleri olmak üzere, ani bir eleştiri ve karşı koyma havası yaratmıştır. Ve böylece, başkalarıyla temas halinde, sabır tükenmesi olayları oldurmuştur. Bu genç fikir adamları, kapitalizm deyimini tamamen zamanı geçmiş olarak görmektedirler. (İşte daima, kullanılıştan çıkmış olmanın kabahati geçersizlik kusuru). Babaları aksine, kendilerini proleter durumunda görmektedirler.

Kamu oyunun onlara karşı tutumu da bir hayli ilginç olmuştur. Geleneksel siyasal ve toplumsal muhalifler, başta, itiraz hareketini desteklemişlerdir. Fakat çabucak, kurulu düzene karşı koyma hissi ve emniyet hissi arasında bir kopma etrafında kümeleşmişlerdir. Bu tutumlarda yaş, rol oynamıştır. Hatta yaşın etkisi, toplumsal pozisyonun etkisinden büyük olmuştur.

8. Genel Kurtuluş Özlemi :

Sömürge milletlerinin bağımsızlıklarına kavuşmaları, gençlerin kalkınması, azınlıkların hemen hemen her yerde şiddet hareketlerine başvurmaları, çocuk düşürme lehine gösterirler vb., çeşitli otorite şekillerine karşı aynı hareketin, değişik belirtileridirler sadece. En beklenmeyen yerlerde ve durumlarda, *décolonisation* (sömürgeciliğin tasfiyesi) deyiimi kullanılır.

Gerçi bu genel hareket, XVIII. yüzyıl Avrupasında veya daha da önce başlamış olabilir. Fakat, özgürlük istem ve özlemi (kölenin, ücretlinin, kiracının, uşağın, kadının, çocuğun vb.) bazı ülkelere has kalmış, bu ülkeler, sınırları dışında başkalarına baskılarını artırmışlardır. Gelişmiş dünyayı parçalayan iki savaş, tüm dünyayı saran, genel bir kurtuluş özlemi yaratmıştır. Ezilmişlerin özgürlük eğilimleri, belirgin olarak güçlenmiş, buna karşılık, geleneksel ahlâk, gerileme kaydetmiştir.

Bu güçlü akım göstermektedir ki, kamu oyu sözkonusu olduğunda, millî sınırlar, ince setler olmaktadır. "Batılı" ülkeler, çok yakın ve benzer durumlarda olmakla kalmamaktadır. Meşhur demirperde de, kurtarıcı fikirlere ya da böyle oldukları sanılan fikirlere, gittikçe daha açık olmakta, bunlar perde gerisine sızma yollarını daha kolayca bulmaktadır.

9. İnsan Korkusu ve Çocuk Düşürme (Kürtaj) :

Gezegenin kaynaklarından fazlasına muhtaç olmamak kadar, kurtuluş kaygısı, birlikte, belirli ve dakik bir noktada birleşirler ve birleşen nehirler gibi, akımlarını birbirlerine katarak, güçlü bir su yolu meydana getirirler: Kürtaj lehine güdülmekte olan kampanya, görünürde, kadını özgürlüğüne kavuşturmayı amaçlar. Gerçekte, geleneksel karşı koymanın yokluğu, önemli bir rol oynar. Amerika Birleşik Devletlerinde, İsveç'te, kadınlar, dünyadaki baskıyı azaltmak için çocuk yapmaktan vazgeçtiklerini ifade etmektedirler.

Fransa'da Malthus'cu akım, yıl geçtikçe güçlenmektedir. Nabız yoklamaları, gençlerde çocuk yapma arzusunun zayıf olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Üstelik işsizlik de, fazla genç nüfus bulunduğu gerekçesine bağlanmakta ve işyeri yiyen makinenin bir belirtisi olarak görülmektedir. Aynı zamanda ve ikinci planda hüküm süren fikir, ihtiyar Fransızların takaüdiyelerini ödemeye yararlı paraları kazanmaya yeterli yabancı işçi getirme olanaklarının varlığıdır.

Hayal-bilim (kurgu-bilim) romanları, makine sayesinde, insanların inanılmaz bir mutluluğa erişeceklerini, fakat o zaman yeryüzünde, birkaç yüzbinden fazla nüfusun da bulunmayacağını anlatmaktadırlar (Özellikle, hayal-bilim yazarı *Paddock*). Bu görüş, gençlerde çok revaçtır. Oysa gençlik, Sismondi kadar, azalmakta olan ve aşırı derecede yaşanan bir neslin tehlikelerine gözlerini kapalı tutmaktadır. Gerçek olaylar, öngörülenin aksine, gelişme göstermişlerdir. Ancak doğmanın gücü karşısında, tecrübeye iş düşer mi ?

1970 ve 1971 arasında Pakistan'da yeralan öldürücü dramlar, Avrupa ve Amerika kamu oylarını çok az heyecanlandırmışlardır. Çünkü, şuuraltında, korkunç ve korkulu nüfus baskısının azaldığı bilincinden gelen rahatlatıcı his, varlığını sürdürüyordu.

BÖLÜM 9.

TEKNOKRASİ, MENEJERLER, TRÖSTLER

At yarışlarında oynayanlar, şanslarını deneyenler; kazanacak olan atların birinci gelmelerini sağlayan jockeyler, at sahipleri vb. aralarında örgütlenmiş bir grubun; her akşam, hangi atın yarış kazanacağına dair kararları alan komitaların bulunduğu inanırlar. Aynı inanç, toplumda da hâkimdir.

Demokratik rejimlerde, kamu oyu, gerçeküstü veya gerçek sanılan bir güce karşı, daima dikkatli ve korkuludur: Gizli kapaklı işler çeviren danışman, mafia, grup yönetimleri, fikir adamları zümresi, beyin takımı vb. gibileridir bunlar. "Mesele, ipin ucu kimin elinde, onu bilmektir" cinsinden beyanlar, daima şaşkıncu bir krediyle karşılanır.

Bu devamlı korku, kolaylıkla inanca dönüşür. Ve bu denli inançların şekilleri de, zamana göre değişirler. Günümüzde, özellikle hedef olan kişi, *teknokrat*.

1. Teknokrat :

Güçle teknik arasındaki çatışmaya her yerde rastlanır: Müşterinin emirlerini, tesisatçı teknik nedenlerle çevirebilir. Hasta, sıhhat teknisyeninin *reçetesine* uymayabilir.

Teknokrat sözü yenidir. 1930-35 büyük krizi sırasında, bollukçularla bağlantılı, tekniğin dağıtım faslına geçebilmeyi oldurabilecek derecede ilerlemiş olduğu görüşünü savunan, iyimser doktrincileri bu sözle anırlar.

Kapitalist veya komünist olsun, her ülkede bu söz küçümseyici niteliktedir. Genel olarak, politikaya hâkim, çoğu kez, "soyut ve insanlık dışı" görüşleri kabul ettiren teknikeri simgeler.

Bu tümel görüşle, bir hayli değişik, çeşitli durumlar arasında ayırım yapılabilir :

Belirli bir kişi sınıfı veya dakik olarak belirlenmiş kişiler olabilir bunlar. Jean Monnet'ye uzun zaman teknokrat olduğu suçlaması yönetilmiştir. Fakat kendisiyle ilgili dakik bilgi verilememiştir.

Daha başka durumlarda deyim, çok daha gevşek olup, esrarengiz bir kisveye bürünür. Ve bu esrarengizlik havası içinde deyim, varlığını sürdürür. O zaman inanç, gerçeküstü güçlere olan inanç cinsinden olur.

2. Maliyeci, İktisatçı :

Teknokrattan önce maliyeci, "bütçe uzmanı" idi. Olur olmaz bütçesel dengelerin sağlanması uğruna, yapı ve insancıl kurum projelerini engelledi. Ve bu işte öylesine bir otorite gösterirdi ki, siyasal güçler, ona yol verme, isteklerine boyun eğme zorunda kalırlardı.

İkinci harp öncesinde maliyeciler, parlamentoları etkileyecek derecede maliye işlerine canşırırlar, mallı krizleri ellerinde tutar görünürlerdi. Kendileri hazırlamış oldukları bir boyunduruğu amme maliyesine giydirirler, bu sayede, kendi varlıklarını da sürdürürlerdi.

Günümüzün maliyecisi, çok daha ilerlemiştir. Görüşleri daha geniştir. Daha ekonomik bir açıdan işler sorunlar. Ancak, teknokrat olma şöhreti, bununla yokolmamış, üstelik, diğer memurları kapsayacak şekilde genişlemiştir: Genel ekonomi, plan, produktivite işleriyle uğraşan memurlar, bu kapsama girenlerden bazılarıdır. Özel çıkarların savundukları projelere onlar takılırlar ve onları önleyebilirler. Dolayısıyla, insanlık dışı kişiler olmak, soyut, kuramsal görüşler savunmakla suçlanırlar. Teknokrat, bir teknisyendir. Öylesine bir teknisyen ki, kendisiyle görüş birliği yoktur.

Kamu oyu, bir maliyecinin dertlerini ve tutumlarını daha kolay kabullenerek onlara anlayış gösterir. Ancak bir iktisat teknisyenini anlamak ve ona yakınlık duyabilmek, kamu oyu için çok zordur. Ekonomi (veya iktisat) denebilir ki, tekniği tanımayan ve kabullenmeyen tek alandır.

3. Frenleyen Daireler :

Gelenek itibarıyla üreticiler, özel sektör; dairelere, kırtasiyecilere karşı çıkar. Daireler, atıl, yavaş, kararsız olduklarından, yaratıcı girişimleri frenleyici, önleyici nitelikte olurlar.

Geleneksel bürokrasi, bir frendir. Çünkü, mesuliyetsizliği benimser ve geliştirir. Az çok tatmin edici bir durum muhafaza edilir. Az veya çok mutlu bir denge sağlanır. Ve bu böylece devam ettirilir. Çünkü, makineyi işletecek kolun kabzasını kimse bulamaz. Bu bürokrasi, tüm rejimleri istilâ ile tehdit etmektedir. Yarının tarihçisi, aranın açılmış olmasının sağlayacağı avantaj ve duruma yukarıdan bakmanın kazandırmış olacağı görüşle, belki de; XX. yüzyıl toplumlarının, kendilerini yörüngeden çıkarmakla tehdit eden hareket kolaylıklarından korkarak, kendilerini frenlemeye yarayacak, zorlanması sözkonusu olmayan bu sisteme bağlanmakta, bir kurtuluş yolu bulmuş oldukları kanısına varacaktır. *Bu yönden görüldüğünde, bürokrasiye, toplumun, bir kendini savunma tepkisi olarak bakılabilir.*

4. Güdücü Büroalar :

Bu arada, yaklaşık olarak yirmi yıldan beri, yeni bir gelişim dikkati çekmektedir. İdareler (mallı, iktisadi) "geliştirmeye" karşı ilgi göstermekte ve bununla da bazı özel çıkarlara karşı cephe almaktadırlar.

İlerleme, kalpsiz bir olaydır. Kişileri mahveder, alışkanlıklarını değiştirmeye onları zorlar, başka faaliyetlere yönelmelerini oldurur. Görevleri itibarıyla, ilerlemeden yana olduklarını bildiren kişiler, bu nedenle, kamu oyunca sevilmezler. Kamu oyu, kolayca, onları, esas gerçekleri kavramamakla suçlayabilir. Ancak, aşırı bir duyarlık tam bir sakinme oldurur. Başkalarının zahmetine dayanmayan, sancılara tahammül edemeyen doktorun, mesleğini sürdürmesi olağanı yoktur. Doktor için, amme malı savunucusu için olduğu kadar, sözkonusu olan, daha iyisini başarmak arzusuyla, olumlu gelişmeyi kolaştırmaya has insancıl bir anlayışı uzlaştırmaktır.

Kamu oyunun ileri bölümü, çıkarlarını ve imtiyazlarını tehlikede gördüğünden, tutucu bölüm kadar, "teknokratlardan" korkacaktır.

Özel çıkarlar güçlü olduklarında, ilerici tedbirleri savunulara veya sadece ilerlemenin basit gidişinden yana olup, bu nedenle imtiyazların kaldırılmalarını öngörenlere karşı, muhalefet çok daha ciddi bir hal alır.

Benzer çatışmalar, öğretim dünyasında da yer alırlar. Orada, tutucuların ellerinde bulundukları mevkiilerin kökleri çok derinlerde yatar. Merkezî beyin, sendikalardan, kurullardan vb. çok daha güdücü niteliktedir.

Bir idarenin gücü, özellikle, zor anlarda eyleme geçer. Ülkenin istilâ edilmesiyle güç, askerlerin eline geçer. Sağlık durumunun tehlike arzemesiyle, doktorlar iktidara gelir. Mall işlerin düzensiz olduğu ülkelerde, iktidar, yani güç, er geç, maliyecilerin eline geçer.

Politikayı kendilerinden yana değiştiren baskı grupları, daima şunu anlayacak durumda değillerdir ki, gücü etkileyen kendi eylemleri, kaçınılmaz olarak, bir dengelemenin yerelmesini gerektirir.

Memurlara, maliyecilere veya iktisatçılara karşı gösterilen bu husumete, sınıfsal görüşler ya da sosyal kategori görüşleri de eklenir. Bu ajanlar, aynı okullardan çıktıklarında, aralarında bir arkadaşlık, bir birlik ve aynı zamanda, ortak bir görüş şekli oluşur. Böylece, halkın arda kalan kısmından uzaklaşırlar ve kendilerine olan düşmanlığı daha da artırırlar.

5. Teknisyenler Hükümeti :

Eski, tutucu bir görüş, "teknisyenlerden" kurulu bir hükümetten yana olabilir. Bahriyeye bir bahriyeliyi, Bayındırlık Bakanlığına bir mühendisi, Maliyeye bir bankeri vs. getirmek ister. Bu büyük hatadır. Çünkü tenkisyenin işi, politikaya ışık tutmaktır, politikayı idare etmek değil. Bir siyaset adamının, teknik bilgilerle silâhlanmış olması sevindirici olabilir elbet, ancak bu bilgiler, seçmeleri saptamaya yeterli olamazlar.

Kuşkusuz, çeşitli alanlarda ciddi kayıplar belirir. Bunları, uygun teknik tedbirler sayesinde önleme olanağı vardır. Ancak, sorun şudur ki, bunu yapabilmek için, siyasal bir otoriteye gerek vardır. Kamu oyu tarafından anlaşılmayan teknikerin, görüşlerini kabul ettirmesi, sadece kaba kuvvete bağlı kalır. Ve bunun sonucu da, katı bir diktatörlük olur.

Aksine, zihni açık, iyi niyetli bir diktatör, ekonomik ve hele hele askerî bir durumu, kolaylıkla ıslah edebilir; demokrasinin zayıf taraflarının yetersiz kalmış olduğu alanlarda, başarılı olabilir. Fakat, bu gülpembe görüntü uzun sürmez. Gerçek bir yaratma eylemine geçiş sözkonusu olduğunda, tamir edici nitelikte teknik, yetersiz kalır.

6. Teknik Nerede Biter :

Teknikle siyaset arasındaki sınırlar kesin değildirler. Tekniklerden bazıları, yerel güçlerini sürdürebilecek kadar kapalıdırlar (Örneğin, tıp tekniği). Oysa siyaset, daima, bu gücü kontrol altında tutmaya çaba sarfeder. Onu, dar bir alanda tutmak ister. Doktor, şu veya bu hastanın bakım yöntemlerini saptayabilir. Ancak, Parlamento, Sosyal Sigorta kanunlarını yasalar, hastane kredileriyle, tıp kadrosunun statüsüyle ilgili kararları verir.

Harp sırasında, siyasî güçlerle askerî güçler arasındaki çatışmalar ünlüdür. Burada gene, tutucu görüşler, genel kurmay şeklindeki teknikerden yana olurlar.

Çeşitli buluşlarla ve özellikle, ölçme tekniğinin ilerlemesiyle, tekniğin alanı genişliyorsa da, çeşitli teknikleri bir ortak payda sayesinde birleştirmek daima zor bir iş olacaktır. Oysa bu, siyasetin görevidir. Gerçekten teknik, asla çelişkisiz olarak, belirli bir hedefe varmaya gerekli eylemlerin tümünü saptayabilecek kadar dakik olamayacağı gibi, (örneğin yaşam seviyesi) toplum, daima, kısmen çatışmalı olan hedefler tutar ve bunlar, özellikle siyasette, hakemlik gerektirirler.

7. "Menecer"ler :

"Teknokrat" sözü henüz oturmuş değildir. Dolayısıyla, bunun çeşitli kavramlarını anlatmamız gerek. Büyük teşebbüslerin başında, daima iş sahibini bulmayız. Çoğu kez "menecer"lere rastlarız. Bunlar "mesul müdür" benzeridirler. Bu kişilerde, teşebbüs şefi gücünde olmak azmi, ücretten daha önemli durumdur. Oysa işçiler, gelirin dağılımıyla ilgilenirler. Ve onlarca patron, kişi veya müessese olsun, fark etmez pek.

8. "Tröst"ler :

"Tröst"ler sözü, genellikle, bir suçlama gizler. Suçlamanın nedeni de pek belli değildir. Bu belirsizlik, tutumun gücünü yitirir. Tartışma götürmez ki, tröstlere düşman gözyle bakılır. Ancak, işin dakik ayrıntılarına girilmez. Çünkü o zaman kavram, insana dönüşecek, tartışma teknik alana dökülecek, işin şeytani yönü, cazibesinden kaybedecektir. Çünkü, gerçekleri bilen, verileri ortaya döken biri daima imdada yetişir; kamu oyunun büyük kısmı ise, bunları araştırmayacak, bunlara karşı gelemeyecek kadar çekingendir.

Kısacası, kamu oyu, daima lânetlenecek bir şey veya kişi, veya zümreye gerek gösterir. Ancak bu sayede rahat edebilir. En uygun hedef, lânetlenecek kadar bilinen, fakat araştırılacak kadarıyla bilinmeyenidir. Bu denli bir şeytan lânetlenip taşlandığında, kafa rahat eder, dinçliğini kazanır.

Biz daha, büyü ile olan işimizi bitirmedik. Şekiller, deyimler değişmektedir, fakat psikolojik mekanizmalar aynıdır. Avrupalıların çoğu, hâlâ büyücüye inanırlar, fakat dedelerinden çok daha sık "mucize" sözünü kullanırlar.

Sonuç :

Rütbeleri ne olursa olsun, otoritelerini ne şekilde seçmiş olurlarsa olsunlar, tepedekiler, daima güçlü suçlamalara hedeftirler. Karanlıklarda, gizliliklerde saklandıkları oranda daha beterine de kurban gidebilirler. Şartların eşitliğinden çok, gerekli olan, iletimlerin yoğunluğudur.

BÖLÜM 10.

KAMU OYUNA DAYANAN EYLEM, PROPAGANDA

Kamu oyu, öylesine güçlüdür ki, görüşünü saptırmak için yoğun çabalar sarfedilir. Ekonomik, dinî, siyasî sorunlar sözkonusu olabilir. *Propaganda* yöntemlerine kısaca bakalım.

1. Eylem Olanakları :

Bilgi, açıklama, eğitim, fikri etkilemekte kullanılacak tipik olanaktır. Bilgi, tarafsız, nesnel olabilir; amacı sadece fikri, eğiterek yükseltmek olabilir. Bilgi aynı zamanda, taraf tutan cinsten olabilir. O zaman, gerçekleri filtreden geçirir, sadece işine gelenleri saklar. Çoğu kez, bu denli saptırıcı eyleme, belirli *bir tutum* belirlemek, belirli bir davranış oldurmak için girişilir.

Kısmî ve taraflı bilgi, genellikle, duygusal nitelikte bir eylemle tamlar. Amaç, duyguları törpülemektir. Onlar ise, istenen tutumu olduracaklardır. Bu durumda, kişiyi hor gören propagandacı, düşüncesine ve şuuruna mümkün olduğu kadar az hitap etmeye; tersine, kişide, şartlı refleksler oldurmaya çalışır. Bunu, ticaret reklâmı ve siyasal propaganda kollarına bakarak göreceğiz.

2. Ticaret Reklâmı :

Önceleri, ticaret reklâmı, salt bilgiydi. Amaç, halka bilgi iletme, haber vermektir.

Zamanındaki anlayışa göre, ilân, açık, kısa ve basit olmalıydı. Yani kısacası, ilân edilmesi istenen şey, "... sokak, ... numara, ... dükkânda, ... fiyata, falan malın satıldığıydı."

Bu ilkelerle, hem halka hürmet ediliyor, hem de reklâmcılığın esaslarına sadık kalınıyordu. Çünkü, *ilân aheniyete* bildirmek için kullanılan şeydi ve nihayet, *ilâncılık* olan ticaret reklâmı da, buydu işte.

Farz edelim ki, bir sanayici, bir çamaşır makinesini, öz anlamına uygun olarak *ilân* edecektir. Bunu yapması, yaklaşık olarak, teknik el kitabındaki verileri listelemesi anlamına gelecektir.

Ancak günümüzde reklâmcılık, bu katı nesnellikten ayrılmıştır. Övgüleyici olmuş, "yağların en iyisi" gibi, belirsiz deyimler peşinden koşmuştur.

Sonra, yeni bir safhada, reklâmcı "kişi" de düşüncüyü safdışı bırakma merağına kapılmıştır. Onun yerine şartlanmış refleksler kazanması için çaba sarfetmiştir.

Pavlov'un ünlü köpeği gibi, reklâmcılar da, "müşterinin ağzına suları getirmeye" çalışırlar. Akla getirmek, kabul ettirmek gerektir. Kişi, yaklaşık olarak, *arzusuna karşı gelerek* reklâmı yapılan ürünü alma durumuna gelmelidir. Buna "gizli ikna" (kandırma) derler. Birinci durumda reklâmcılık, kişiyi bilinçlendirir. Bilgisine bilgi katar, fikrini yükseltir. Ötekinde ise, onu hor görür ve aşağılar.

3. Meslek Propagandası, Baskı Grupları, "Lobi"ler :

Ticaret reklâmı çoğu kez, bir marka, bir turizm bölgesi vb. ile ilgili olarak yapılır. Arada bir, üreticiler, bir mamulü övmek için birleşirler. Markası belirsiz ürünün kendisini reklâm konusu ederler. Bira, şeker, vb. nin, marka olarak değil, mamul olarak reklâmının yapılması gibi. Oysa, bu cins reklâm ile, meslek propagandasını karıştırmamak gerekir. Meslek propagandası, *olağan müşteriyi hedef tutmaz. Kamu oyunu, seçmeni, parlamentoyu, hükümeti etkilemeye çalışır.* Bu denli bir mesleğin amacı, kanunları çıkarına uydurmak ya da kazanılmış hak ve çıkarların savunmasını temin etmektir.

Bu meslek eylemi, siyasal propagandaya yaklaşabilir. Daha uygun bir sosyal yasama elde etmek isteyen sendikalar eylemi, durumlarını devam ettirmek için savunan işveren sendikalarının eylemi, siyasal propagandaya yakındırlar.

Meslek gruplarının tümü, kamu oyunu, az veya çok güçlü olarak etkilerler. Belleterler, radyo yayınları, televizyon yayınları, bu eylemde kullandıkları gereçlerdir. Eylemlerden bazıları çok yoğunlaşmıştır.

Kamu oyunu etkileyen bir gruba, baskı grubu denir. Bu deyim, sadece meslek gruplarıyla ilgili değildir. Horlaştırıcı olması da şart değildir. Amerika Birleşik Devletlerinde, siyahilerin savunmasına dönük bir baskı grubu vardır. Fransa'da, içkiye karşı çıkanlar baskı grupları oldururlar. Okul çocuklarını savunanları vardır vb.

Ayrıca, kıstlı maddî amaçları olan baskı grupları da vardır. Örneğin, bir kanalın açılmasını bir tünelin delinmesini oldurmak isteyenlerin baskı grupları vb.

Baskı grubu, özel çıkarları savunmak üzere parlamentoyu etkilediğinde, "lobi" adını alır (lobby). Amerika'da "lobby" siyaset adamıyla görüşmenin kabil olduğu koridordur. Tıpkı "büro" gibi "lobi" de, ilk başta bir yer anlamına gelmiş, sonradan, organizmayı imlendirmişlerdir.

Ancak Avrupa'da, genellikle baskı grupları sevilmez. Gene de bu gruplar, artık siyaset mekanizmasındaki yerlerini almışlardır.

4. Siyasal Propaganda :

Meslek eyleminin, kamu oyunu etkilemesi, geniş bir sosyal grubu ilgilendirdiğinde, siyasal propagandaya yaklaşır. Yerel bir meslek, lehine özel tedbir istedikçe, eylem, siyasal değildir. Sosyal bir tümün lehine eylem, (teşebbüsler, ücretler vb.) aksine, siyaseti daha yakından ilgilendirir. Kuşkusuz sendikalar, geleneksel mesleklî nitelikleri üzerinde ısrarla dururlar. Gene kuşkusuz, her parti, olabildiğine geniş alanlarda seçmen kazanmaya çabalar. Sonuç olarak, bu eğilim, açık olarak belirir.

Her siyasal parti, her halde, seçim kampanyası dışında kalan devrede bile kamu oyunu etkiler. Geleneksel propaganda metodlarını kullanır: Basın, kitap, prospektüs, söylev, radyo, duvar afişleri, filmler vb. ve bunlarla birlikte, istatistik.

Propaganda, rakamları, sözler gibi kullanmasını bilir. Rakamlar zavallıdırlar. Baskı altında, işkencelerden sonra, tehdit karşısında, çabucak, kendilerinden isteneni veriverirler. Ondan sonra da geri çekilirler; icabında, söylemiş olduklarını yalar, yadsırlar.

Ticaret reklâmı gibi, propaganda, akla getirici eylemi, kandırıcı eylemden çok kullanır. Arma, sancak, marş, tanım işareti, simge, selâm, duygulara çarpan, refleksleri etkileyen şeylerdir. Sloganlar, kalıplı sözler de aynı işi görürler, fakat, akıl kisvesine bürünürler.

5. İnanç Kabul Edenlere Propaganda :

Bir görüş veya inancı güçlendirmeye dönük veya bir inancı kabullenmek üzere olan fakat henüz kararsızlık içinde olanlara dönük oluşuna göre, propaganda, değişik iddia ve deliller kullanacak, bunlarla ,kâh düşmanlarını etkileyecek, kâh onları sindirecektir.

İnanç kabul etmiş olanlara propaganda en kolaydır. Ancak burada, bıkkınlık, yumuşama, dağılma, en büyük düşmandır ve buna karşı çıkılmalıdır. Orduların gerginliklerini devam ettirmek için, aynı sözler, zaman içinde yararlıkları saptanmış formüller, durmadan, usanmadan, tekrarlanır. Ancak deyimler, zamanla yitirildiklerinden, ya da meydana gelen yeni durumlara uygunsuzluk halinde olabileceklerinden, propagandacı, en son ve önemli olayları ele alır, onları sınıflarına göre ayırır ve ondan sonra, saptanarak yansıtılmış kurumlara uygun şekilde, davaları sağlamlaştırmak, kuramları doğrulamak üzere bildirir.

Bilgilerin seçilmesiyle, nesnel olma görüntüsü altında, her şey: kaydırarak yanlış bildirme olanağı yaratılır.

Bazı demirperde arkası ülkelerinin propaganda broşürleri, buna en iyi örneklerdir.

Bu sanat, yeni değildir. Fakat öylesine doruklara yükseltilmiştir ki, bugün, şu şekilde bir iddiada bulunulabilir: *Gerçek, yalanın ana şeklidir.*

En fazla suçlanması gereken metod, sokakta, rastgele vatandaş seçilmesi ve anı, rastlantısal, televizyon röportajı yapılmasıdır. Çünkü bu denli bir sondaj, sadece temsil edici olmamakla kalmaz, röportajı yapana, eşsiz olanaklar sağlar: Yapmış olduğu 15 röportaj arasından, işine gelen 4 veya 5'ini saklayacak; böylece, istenen etkiyi yaratabilecektir. Bu işi belki de şuuraltından ve "gerçeği" yansıtacağı kanısında yapar. Bu, Paul Valéry'nin, "gerçek yoluyla yalan" formülüne uygundur.

Seçme daima yeterli değildir. Gerçekler, saklanmayacak kadar önemli olduklarında ve bildirilmeleri, gerçekten nazik durum yarattığında, propaganda, sözü çevirir ve tartışmayı daha sağlam zeminlere doğru yöneltir. Macar ihtilâli sırasında komünistler, Dreyfüs davası sırasında tutucular, böyle yapmışlardır.

İnanç kabul edenlere dönük propaganda yardımıyla, aynı zamanda, bir güç inancı yaratmalı veya devam ettirmelidir: "Hak bizimdir kuşkusuz. Ancak, gücümüz de her şeye yeterlidir!" Salt hak, çekingenleri saflara çekmeye yeterli olmaz.

Ancak, gücün bu şekilde doğrulanmasında bir tehlike yatar. Çünkü inanır bu şekilde düşünebilir: "Madem bu denli güçlüyüz, uğraşmama ne hacet?" Özellikle savaş sırasında, bu denli bir propaganda tehlikelidir. çünkü iyimser bildiriler karşısında, kişi gevşeyebilir.

Propagandacı o zaman, iki yönlü bir oyun tutturmalıdır. Daha esnek tutumu, şöyle olmalıdır: "Güçlüyüz, kuşkusuz kazanacağız. Ancak, düşman pusuda bizi kollar, zaaflarımızı gözetler. Çabalarımızı gevşemeden sürdürür, azmedersek, zafer garantilidir!"

Savaş sırasında, bir idarecinin, takınacağı bu tutum, aynı şekilde, önemli spor karşılaşmalarından önce, takım yöneticilerinde de izlenebilir: "Kendimizden eminiz, çok eminiz... Ancak, rakibimiz yabana atılacak cinsten değildir, tetikte olmalıyız. Sonunda onu yeneceğiz tabii!" Bir Maliye Bakanı da, gene aynı formüle uygunlukla der ki: "Malî durum memnuniyet vericidir. Siyasetimiz sayesinde, bu duruma erişebildik. Ancak gevşememek gerekir: Enflasyon bizi bekler! Asıl tehlike budur. İşin kolayına kaçmayalım."

6. Bocalayanlarla Tarafsızlara Dönük Eylem :

Bocalayanlar, görüşleri olmayıp taraf tutmayanlar, çoğu kez, büyük bir tartışmanın hakemleri durumundadırlar. Dolayısıyla onları kazanmak veya en azından, karşı cepheden yana olmamalarını sağlamak gerek.

Bunu sağlamak için propagandacı, dertlerini dert edinir. Taraf saflarına katılmaları için acele dayatmamaya dikkat eder. Oltasını acele çekmeyen, balığın adamakıllı iğneye takılması olmasını bekleyen balıkçı gibi. Propagandacı, ancak belirli bir otorite kazandıktan sonra daha sert eyleme geçecektir, kararsızları, tarafsızları etkilemek için. Ancak o zaman ağlarını yavaş yavaş çekmeye başlar.

Kişilere tepeden inme eîki yapmaya çalışan "balıklama" propagandacı, onlarda bir savunma tepkisi yaratır. "Aman dikkat, propaganda ile etkilenmeye başlıyorum. Beni kandırmaya çalışıyorlar." Bu denli hantallık, istenenin aksine sonuçlar verir. Yermalmasına dikkat etmek gereklidir. Hazreti Havva'yı kandıran yılan, tatlı dil kullanır.

Hedef ne olursa olsun, kandırmak isteyen, daima aynı sorunla karşılaşır: Bir vicdan değişikliği oldurmak zorundadır. Ve bu değişikliğin yermalmasına, yarı uyanıklık durumu, çok daha uygundur. Yani vicdanının değiştirilmesi gereken kişinin hafif bir anestezi durumunda olması daha çıkarlıdır. Salt bilgi, çok daha az etkin olduğundan, çok ender olarak kullanılır.

7. Hasımlara Dönük Propaganda :

Gerçekten kararlı hasımlara karşı propaganda, ilk başta, gücünü göstermelidir. Çoğu kez, gözdağı vermektен başta çare yoktur. O kadar has olmayan, o kadar emin olmayan hasımlarla ilgili olarak, bocalayanlara dönük olana benzer bir propaganda uygulanmalıdır.

En klasik inandırma metodu, şeflerin kredisini düşürmek ve onları kitleden ayırtlamayı başarmaktır. Propagandacı, hasımlara, zıtlıklarını, karşıtlıklarını gösterir veya bir şefi bir diğeriyle, çatışma haline getirmek için, gerekli çabaları sarfeder..Bu şekilde karşı karşıya gelen iki hasım, tuzağa düşmemek için tedbir alma zorunda kalacaklardır. Öte yandan, bu gibi bir eylem ,büyük ustalıkla yürütülmezse, hasımda, tehlikeye düşmüş bir birliğin sağlanılmasıyla sonuçlanır.

Karşı tarafın geçmişte hata işlemiş olduğunu göstermek, çoğu kez, kullanılan bir metod olmakla birlikte, pek etkin değildir.

8. Olumlu Dava ile Olumsuz Delil :

Her kişi, kuşkusuz, davasını olumlu bilir, onun olumluluğuna, doğruluğuna inanır. Ancak vicdan, daima, aynı görüşten yana değildir. Farzedelim ki, gerçekten değerli bir amaç

sözkonusu olmaktadır. Belirli bir afet veya zararlı faaliyete karşı savaş gibi. Konuyu iyi bilen ve başkalarını da bilinçlendirmek isteyen kişi, bir zaman sonra görür ki, deliller, görüşü daima aynı şekilde etkilemezler. Ve bilimsel olarak en sağlam ve gerçek olan deliller, en inandırıcı olanları değildir daima.

İçkiye karşı verilen tüm deliller arasında en inandırıcısı, en etkili, ırkın kalıtım yoluyla yozlaşmasını oldurduğunu iddia edenidir. Yani dejenere olma tehlikesinin, içki içenlerde varolduğu yolundaki iddiadır. Oysa, bilimsel olarak en az sağlamı da odur. Doğru dürüst saptanmamıştır bu.

Etkin yaşamın uzatılması, (ki zorlu olarak nesli yaşlandırma sonucunu verir) ve hele, emekli yaşının gerilemesi, kamu oyununda, içgüdüsel tepkiyle karşılaşır. Oysa soruna, hayatın uzaması şeklinde bakıldığında ve sorun bu şekilde yansıtıldığında, aynı tepki geriler. İlk başta, garip görünmesine rağmen, anlaşılması gerekmektedir ki, şimdiye kadar, nüfusun ihtiyarlaması, yani ihtiyarlar oranının kabarması, hayatın uzamasından değil, sadece doğum oranının düşük olmasından ileri geliyordu. Ancak kamu oyu, bu delile karşı duyarlı değildir pek.

Oturmuş bir davayı, bilimsel verilerle savunmaya çalışan kişi, kamu oyunun bu emme olanağını, zorlayarak kullanmaya kalkışmamalıdır. Gerçi, içe girebilecek delillere olumlu bir yer ayırabilir. Bunların değerlerinden emin olması gerekmektedir. Ancak bunları, daima tam ve dakik bir görüşle beraber sunmalı, bilinçlendirme, fikri yükseltme amacına dönük olmalıdır; kişileri, şartlanmış refleksler sayesinde peşinden sürükleme amacına dönük değil.

Fakat o zaman, bu denli bir kişi, propagandacı olmaktan çıkar. Eğitici bile değildir. Adeta bir izci, öncü veya aydınlatıcı niteliğindedir. Avrupa dillerinde, fikirleri aydınlatan fakat onlara yön vermeye çalışmayan kişilere işaret etmeye yarayan sözcük yoktur. Türk dili, yaklaşık bir sözcük kullanarak bunlara, "ermiş" demektir. Erenlerdir bunlar. Bu gibiler Avrupa'da öylesine kıtırlar ki, kendilerini imlendirecek sözcüğün yaratılması bile çok görülmüştür onlara.

Ancak biz, eğitimle terbiye arasındaki farkı hissederiz. Eğitimin görevi, zorla kabul ettirmeksizin aydınlatmak, manen zenginleştirmektir.

BÖLÜM 11.

BİLGİ VE DEMOKRASİ

Bölüm 2'de bilginin ne şekilde oluştuğunu, kamu oyununun ne şekilde bilinçlendirildiğini, ne dereceye kadar yetersiz olduğunu, bilgiyi iletenin, çoğu kez, önyargıları övmek kaygısıyla hareket ettiğini, yapılmış olan hataları devam ettirmek için çaba harcadığını veya bilinçlenmiş kişileri, "bilinçlendirilebilen" kişiler kadar, kendi görüşlerine kazanmaya çalıştığını görmüştük.

Şimdi, kamu oyununun bilinçlenmesinin, toplumdaki rolünü saptamamız gerekecektir.

1. Dördüncü veya Beşinci Güç :

Batı demokrasisi, güçlerin bölünmesine dayanır. Tek ve son bir gücün, iyi sonuç yerine, daima felâketler doğurma yatkınlığında olacağını görmüş olduğundan, dengeleme oyunlarıyla, belirli bir dengeyi sağlayan ve en kötü sonuçlara gidilmesini frenleyebilecek nitelikte olan bir güç bölünmesini yeğ tutar.

Ancak yasama, icra ve hukuk gücünden oluşan klasik güçler, tek güçler değildir. Diğerleri arasında, *eğitme gücü* ve *bilinçlendirme gücü* dikkati çeker. Birincisi, çoğu kez, çok ülkede, güçlü kavgalara konu olur. Konu, hiç bir zaman sonuca bağlanmamıştır ve şimdilik, az veya çok başarılı uzlaştırmalar sonucudur. Aksine, bilinçlendirme gücü sorunu basın hürriyeti denen ilkeyle kesin sonuca bağlanmış görülür. Bu hürriyetin kötüye kullanmasıyla meydana gelmiş olan ihtilâllerin hatırası, başka yönlerden, hatırı sayılır ilerlemeler kaydetmişlerse de, hâlâ, Avrupa müesseselerini esinlendirmektedir.

Basın hürriyeti sayesinde, çok çeşitli, çok sayıda yayın oluşuyor, bunlar, görüşlerin tümüne yer veriyor, bu arada, genel çıkarların savunması da yapıyordu bunlarda. Ancak, bazı sorunların çözülmesi, (Batılı demokrasi anlayışına uygun olarak dengelemeler oyununa bırakılıyordu. İşin ilkesi buydu.

Oysa gerçek, bu denli olmaktan çok uzaktır. Bilgi maliyetinin çok yüksek olması, daima sermayeyi savunanlardan yana etkisini sürdürmüş bir gerçektir. Üretim olanaklarının, belirli noktalarda yoğunlaşarak toplanması, bu dengesizliği daha da artırmıştır.

Amerika Birleşik Devletlerinde, günlük gazeteler sayısı, 1910'dan bu yana, üçte bir oranında azalmıştır. Haftalık yayınlarda bu oran, % 50'ye yakındır. Fransa'da günlük gazeteler, 1892'de 414 iken, 1914'te 349'a inmiş, 1938'de 236 olmuştur. Günümüzde çıkanların sayısı 90'dır. Şehirlerin çoğunda, bilgi veya haber, tekele yakın bir durumdadır.

Gerçi ülkelerde, tüm olarak, görüş değişikliği vardır, ancak, aynı şekilde bilinçlenmiş kişiler, coğrafi veya toplumsal merkezlerde, bu toplanmanın sonucu olarak, türdeş kitleler meydana getirmektedirler. O zaman, hizipleşmeler, daha kaba ve daha kısır olmaktadır.

Kapitalist propagandanın bilgi veya haberi, çoğu kez, büyük ustalıkla gizlenerek, bilgisizlik veya hesap sonucu olarak, ekonomik uygunluğa karşı olan çok sayıda haber veya bilginin süzgeçten geçerek, bildirilmesine göz yumar. Aşırı bilgi veya haber, hiç de tamlayıcı nitelikte değildir.

2. Radyo ve Televizyon :

Burada toplanma veya yığınak, daha da aşındır. Milyonlarca insan, her gün, aynı bilgiyi alırlar. Bunun hâkimiyetine girme tehlikesiyle karşı karşıyadırlar. İkinci bir şık, tam aksi aşırılıkta bir tepkiyle, bu şekilde verilen bilgiye şiddetli tepki göstermeleridir. Çoğu kez, ekonomik yönden bağımlı olmayan radyo ve televizyonların da, basına uyarak, ekonomik ve sosyal alanla ilgili bilgiyi iletirken tek taraflı haber iletikleri görülmektedir. Görgüsel unsur, bilgiselin yardımcısı olabilir. Ancak bu yönde, iyi niyetli veya niyetli bir çabanın sarfedilmesi gerektir. Belki gün gelecek ve içinde yaşamakta olduğumuz çevrenin olanaklarıyla koşullarını bilmemeziğin ne denli bir uçurum olduğunu anlayacak, anlatacak ve bu uçuruma düşmeyi önlemek için gerekli olan tedbirlerin alınmasına sebep olacaktır.

3. Bir Görüş Birliği Peşinden Giderken :

Kamu oyu, alışmış olduğu bilgilerden ayrılan, tersi bilgi ve görüşlerle karşılaştığında, yönünü kaybeder ve şaşırır kalır. Özellikle, zıtlaşan bilgiler halinde durum böyledir.

Ve kamu oyu, aydınlıktan mahrum olduğundan, salt duygusal faktörlere yönelir.

O zaman, görüş birliği elde etmenin iki yolu vardır :

— *Bilgi tekelinin sağlanmasıyla.* Dinlerle, mistikler için durum böyledir. Komünist dünya da şimdilik, bu çözüme yönelmiştir.

— *Bilimsel gözlem yoluyla.*

4. Bilimsel Gerçek Diye Bir Şey Var mıdır ?

Bilimsel gözlem, modern çağların büyük olayıdır. Olay ve nesnelere kumanda edebilmek için, insanlar onları tanımaya çalışırlar.

Fizikî ve tabii bilimlerde deney, kraldır. Hâkimiyeti mutlaklıktır. İyi tanınan olay ve nesnelere tümü, bilimsel gerçek denen şeyi oldururlar. Kuramsal izahlar, ondan öteye giderler. Ancak, bunlar da geçicidirler, deneyi hemen yanlarına yardımcı olarak çağırırlar.

İnsancıl bilimlerde durum, çok daha çetrefil ve çetindir. Deney çok daha naziktir, zordur ve laboratuvardaki gibi yapılamaz. Fakat, insanların ilgi ve tutkuları da, ekonomi veya sosyal alanları ihtisas edinmiş uzmanları baskı altında tutarlar. O andan itibaren, bilimcilerin görüşlerini kamu oyuna aktırmaları yerine, görülür ki, bilinçli olmayan halkların görüş bölüşmeleri ve tutkuları bilim alanlarına girerler ve artık bilim, bilim olmaktan çıkar.

Fizik ve tabiat bilimleri alanlarında olduğu gibi, her türlü önyargıdan arınmış kişiler, sağlam ortak bir sahanlık meydana getirebilecek midirler? Sağlam tanımlamalara dayanabilme olanaklarını sağladıkları halde, gelecekte, bugünkünden ileri bir kata oturacakları kuşku götürmez. Bu gibi araştırmalar sayesinde, en uygun sosyo-politik rejimin saptanabilmesi beklenemez. Ancak her rejim dahilinde, oybirliğine yakın sonuçlara varılması olanaklarını yaratacaklardır herhalde. Ve onlar sayesinde, uygulanmakta olan siyaset, ayarlanabilecek, islah edilebilecektir. Bunun için de, gayet geniş çapta bilginin var olması şarttır pek tabii.

Halen, dikkatle ve taraf tutmadan izlenim yapanlar, eninde sonunda kamu oyu tarafından yaltılırlar ve bu nedenle, bunların mürid toplaması olanağı kalmaz pek. Dolayısıyla, güdülmekte olan siyaset, mükemmel olmaktan çok uzaktır. İşlenen konuyla ilgili bilgilerin daha iyi bilinmeleri, kuşkusuz çok daha iyi bir siyaset gütmekle sonuçlanır. Her kişinin kendi alanında yaptığı, bundan böyle millî çapta da yapılabilmelidir ve yapılacaktır da.

5. Doğuda Bilgi İletimi :

Demirperde gerisi sosyalist ülkelerde, bir komitenin veya bir tek kişinin idaresiyle, görüş birliğinin sağlanmasına çalışılır.

Batıda, dengeleme oyunları ile erişilmesine çalışılan yaklaşık denge, orada, kesin görüşün veya sentetik bir gerçeğin yerleştirilmesiyle elde edilir. Hareket edilebilen alan ne kadar dar ise, iç akımlar o denli güçlü olur. Ve bu, zaman zaman, "temizlik" yapılması gereğini doğurur. Bu hareketler, sadece parti içinde "kırıcı" olurlar.

Bilimsel metoda alışmış olanlar, bu ülkelerde bilgi iletimiyle ne şekilde oynandığını gördüklerinde şaşırırlar. Hele ilim dallarında bu gibi değişikliklerin oldurulması karşısında, biraz edenlerin sayısı çok kabank olmuştur.

Ancak, idarecileri bunu bilsinler veya bilmesinler, bu ülkelerde de, tıpkı batıdaki gibi, gerçeklere doğru bir yönelim yeracaktır. Bu arada, pek tabii, ilim de bir hayli gelişmiş olacaktır! Öngördüğümüz ilerlemenin esasları şunlar olacaktır:

- a) Tarihsel gerçekler saptanmış olacaktır (olabildikleri oranlarla). Çünkü ileride, şimdiki siyasal engel niteliklerini yitirmiş olacaktır. Bugünkü İngiliz Kraliyet ailesi, örneğin, Fatih Gıyom'un ne denli pis numaralara başvurarak, hakkı olmayan bir tahtı ele geçirmiş olduğuyla ilgili belgeleri yayımlayabilecek kadar, kendini tahta sağlam oturmuş görmektedir. Aynı şekilde, Sovyetler de, bir gün Troçki'nin tanınmasına karşı gelmeyeceklerdir herhalde.
- b) Bazı alanlarda, gerçek, kendiliğinden meydana çıkar. Çünkü bazı olaylar, sistematik olarak önceden bildirildiklerinde, oldurulurlar. "Ağzını hayıra aç" temennisi, buna bağlı olsa gerek.
- c) Düşünmenin içinde hareket edebileceği alan, tabular arasında daha geniş olacaktır. Bu alan, batıda da sonsuz değildir. Zaten batıda, daha şimdiden, bu gelişmenin emareleri görülmektedir. Çok zaman alacak bu gelişimin olanakları, liberalizme gidiş ya da yeni baştan düşünmenin tekele alınmasıdır.

6. Güç ve Kamu Oyu :

Sovyet Rusya'da bu sorun, sadece parti içinde vardır. Zaten otorite eylemleriyle sonuçlanır. Bilgi verecek olanları saptamak ve göreve getirmek de, siyasal gücün malıdır.

Batılı demokraside, durum aynı değildir. Haberleşme ve bilgi yayımı serbesttir. Fakat hükümet, onu etkilemenin çeşitli usullerini elinde bulundurur. Basın hürriyet dogmasına takılan bu çelme; (uygulama şekliyle tartışılabildiği takdirde) güç, bundan faydalanarak,

halkın bilmediği gerçekleri yansıtmak ve bildirmek için kullanmış olaydı, faydalı bir şey olabilecekti. Oysa çoğu kez, burada da bu olanak, güce, kınamalarla eleştirileri yönetebilecek bazı haber ve bilgilerin şekillerini değiştirmek yolunda kullanılır.

Öte yandan, bir kez daha tekrar edelim, basın hürriyeti, hiç, ama hiç de, sözün akla getirdiği ilkeye uymaz. Genellikle sermaye, o kadar avantajlı durumdadır ki, gerçekten, elinde bir güç bulundurmaktadır.

Amme olsun, özel olsun, tüm idare ortamlarında, kamu oyunu bazı görüşleri kabullenmeye hazırlama kaygısı, onu bilinçlendirme kaygısının çok önünden gider.

Dahası da var: Baskı grupları ve partiler rejimi, seçmen ile hükümet arasındaki teması kesmeye çalışır.

7. Britanya Örneği :

Tüm bu değişkenlikler arasında, Büyük Britanya, güç ile kamu oyu arasında yerlabilecek olağan ilişkilere, bir hayli doyurucu bir örnek vermiştir. Kamu oyunu bilinçlenmekten menetmeye çalışacağına, hükümet, çoğu kez, vatandaşın yargıya varabilmesini öldürmek üzere, onu, doğru veriler sayesinde bilinçlendirmeye çalışır.

Beyaz kitaplar, devamlı olarak yayınlanan belletenler, açıkça ve dakiklikle, — özel olarak, ekonomik alanı ilgilendiren — bilgileri yayarlar.

Bu bilgi veya verilerden çıkacak hisse, resmî ortamdan yana olan yargıları zorlatıcı nitelikte değildir. Okuyucu, gerekli sonuca kendi varır. Bu prosede, hükümet eylemini sürdürmek için çok yararlı sonuçlar verir. Tam olarak boyunduruk altında alınmamış olan fikir, az veya çok olarak, dışarıdan zorla kabul ettirilmek istenen çözümleri yadsır. İdare edilen kişi, yararlarına kendi düşüncesiyle kanaat getireceği vergi veya rüsumları çok daha büyük kolaylıkla kabullenir, yükümlenir. Ve kendi kendine bir fikir bulmuş olduğu kanısına kapılarak, o fikre, bir baba sevgisi gösterir. Sonuçları daima, katı olarak, olaylar kabul ettiremediklerinden, değişik yorumlara daima yer vardır. Dolayısıyla, kamu oyu, bu gibi durumlarda, biraz gevşek ve belirsiz olur. Ancak dengelidir ve durumu böyle olmasından, güç, yerini sürdürmeye gerekli kuvveti alır.

Noksansız olmayan, fakat gerekçelere uyan bir bilgi iletim kaygısı sayesinde, İngiltere, harpten bu yana, içinde bulunduğu gayet nazik durumu, görkemli krizler ve bunalımlar geçirmeden idare edebilecek duruma gelmektedir.

Karşılama zorunda olduğu krizler, parasal veya diğer nitelikte olsun, zaten, tabuya yakın bir gizlilikte tutulan konularla ilgili bilgi noksanından gelmedirler. Bunlar, sendikalarca uygulanan, üretim ve üretkenlikle ilgili, kısıtlayıcı eylemlerdir. Mr. Wilson boşuna bunlara karşı gelmiştir. Bu uygulamaların sonucu olarak, gelişim frenlenmiştir, işsizlik yaratmakta, patlayıcı nitelikte olabilen tatsızlıklar olmaktadır.

8. Bir İdealin Gerilemesi :

Hâkim sınıflar, daima kamu oyunu yanıltmışlar veya onu bilinçlendirmekte kusur etmişlerdir. Batılı demokrasinin oluşmasıyla, kişinin, doğru bilgiyi edinme sayesinde, yükselmesi olanakları belirlemiştir. Plân ve millî muhasebe sayesinde ve tüm eksikliklere rağmen ilerleme kaydedildiyse de, kişi, grup karşısında gerilemekten kendini alamamakta ve o, sandığı kadar, grubun temsilcisi olamamaktadır.

Sonradan yer alacak gelişmenin niteliği ne olursa olsun, bu gerçek, ne kadar tekrarlanırsa azdır: Bilgisiz demokrasi olmaz.

BÖLÜM 12.

TOPTAN BAKIŞ VE SONUÇLAR

Şimdi, kamu oyunun toplumdaki rolüyle ilgili bir yargıya varmaya çalışalım.

1. İdare Edilenler, Görüşlerini İfade Edebilmelidirler :

Batılı demokrasiyle yetinelim.

Halk veya daha doğrusu, idare edilenlerin tüm görüşlerinin bilinmesi gereklidir. Amme güçleri, oluşan çeşitli sorunları çözümlenmeye yeterli talimatı, seçmenlerden almamış bulunurlar. Kuşkusuz, zorlayıcı bir vekâlet almamışlardır. Herhalde denecektir ki, bunlar vicdanlarına uygunlukla oy vermeye mecburdurlar veya ona göre hareket edeceklerdir. Bu arada, kendilerini seçmiş olanların düşünce ve duygu durumlarını da hesaba katmaya mecbur kalacaklardır.

Oysa hiç bir ülkede, idare edilenler, iki danışma arasında, her türlü rol oynamaktan vazgeçmezler. İdare edilenlerin görüşlerini hesaba katmadan hareket edecek bir hükümet ve parlamento, sadece tutulmayan eylemlere girişmek rizikosunu göze almakla kalmaz; aynı zamanda, uygulanamayacak kanun veya kararnameler lehine karar alma durumuna da geçebilir. Uygulanmaları, gerçekten, idare edilenlerin, en düşük oranda da olsa, kabullerine bağlıdır.

Bu, özellikle, iç politikayla ilgilidir. Dış politika, pek o kadar kamu oyuna gerek göstermez ve çoğu kez, ona başvurmaz. Özellikle, dış politika tutumu, fazla vergi artışı öldürmeyecek veya çok açık rizikolar doğurmayacaksa.

Gene de, bu alanda dahi, idare edilenlerin görüşleri, bir hayli yararlı olur.

2. Bağlılık :

Asıl sorun, kamu oyunun, gerektiği kadar iyi ifade edilmiş, iyi tanınmış olup olmadığını bilmektir. Kazaen ve sistematik olarak yanlışları içine alabilecek olan sistemin noksanlarına, yetersizliklerine işaret ettik. Bu ikisi, ölçüm yanlışlığı öldürür.

Kaza ile olan yanlış: Görüşlerin tam olarak seçilmemesi. Gruplarda ve kişilerdeki eşitsizlik nedeniyle, görüşlerin yetersiz olarak seçilmeleri. Bazıları güçlü olarak ifadede bulunurlar, bazıları ise hiç. Bunun sonucu şudur ki, kendiliğinden dile gelen kamu oyu, genel seçim sonuçlarından ve hele, tüm kişilerin görüşlerinden farklı olur.

Bazılarına göre, gerçekten ilgi ve hatta sesi güçlü insanların görüşlerini bilmek, kayıt, sızılarkini bilmekten iyidir. Çünkü, kamu oyunun işe yarar yönü, zaten, hükümetin fazla engel veya anlayışsızlıkla karşılaşmadan, ilerleyebilmesini temin etmesidir. Bu görüş tabii tartışma konusu olabilir.

Bir eylem durumunun, *a posteriori* (sonradan) haklı görülmesi, sınırlıdır.

Görüş, kendiliğinden, yani etkisiz ve zorsuz dile geldiği müddetçe, seçmeden de geçmiş olsa bile, bir yerde haklı olarak, genel seçim yetersizliklerini tamlamaya yarayabilir ve amme güçlerine kılavuz olabilir. Fakat bu, eylemde, hiç bir zaman bu şekilde yer almamıştır. Merkezleşmeye olan katkı, kötü yöne doğru iteleyici niteliktedir.

O zaman, bir bakıma istemli *sistematik yanlışlar* yer alır. Bunları, kamu oyunu etkilemeye yararlı maddi olanakları ellerinde bulunanlar yapar. Kamu oyu yoluyla da, amme güçlerini etkilerler. Bu durumda, yasama ve icra gücü, bilgi iletme ve haber yayma gücü tarafından kısırlanmış olur. Sorunun yeni olmaması, önemini azaltmaz. Çünkü, tüm demokratik sistemi daima harekete geçirir ve onu etkiler.

Batılı demokrasinin ideale doğru ilerlemesi ve bunda iddia sahibi olması, sadece, bilgi iletme ve haber yayma sisteminin derinlemesine bir reformdan geçmesine bağlıdır. Bunun için de, güçlerin doğru dürüst ve adilâne bir dağıtımına tabi tutulmaları gereklidir.

3, Hükümetin Kamu Oyuna Karşı Görevi :

Kamu oyunu hesaba katmak, bir hükümet için kanunî zorunluk değilse de, onu dinlememezlik de edemez. Öte yandan hükümet, kamu oyunu kişisel propagandasının baskısına tabi tutmamalıdır. Fakat, kamu oyunun edinmekte olduğu bilgiye dikkat etmek, hakkı ve görevidir. Özellikle, hareketlerini anlatmak ve her vesileyle, apaçık olarak, genel çıkarların gereklerini anlatmak zorundadır. Resmî bilgi iletimi, makul sınırlar içinde kaldığında, özel bilgi iletiminden daha sakıncalı değildir. Üstelik, kuşkulu olan halk, bu propagandaya karşı daha az duyarlıdır. Dolayısıyla özel bilgi iletimi, eli kulağında, kulağı da kırıste, her türlü aşırılığı ve yanlışlığı ilân ederek papucunu dama atmaya hazır, etkin bir rekabet olma niteliğini sürdürür. Hükümet propagandasının faydalı olması için, bu rekabet kontrolü şarttır.

Günümüzde sık sık görülen azınlıkların taşkınlıkları ve şiddet hareketlerinin büyük bir kısmı, cahilliğe ve bilgi yetersizliğine dayanır.

4. Kamu Oyunun Hataları ve Arılığı :

Kendiliğinden ifade edilmiş veya idare edilerek dile gelmiş olsun, kamu oyu, çağdaş tarih boyunca, çok kez yanlışmıştır. Verilen çeşitli örnekler, buna tanıklık ederler. Dikkatli ve taraf tutmayan izlemciye bu böyle gözükür. İzlenimin anında veya sonradan yapılmış olması, sonucu değiştirmez. Hatta denebilir ki, büyük sorunlar karşısında, hata, yasa olmuştur. *Bilginin kıtlığı* hesaba katıldığında, bunun böyle olması şaşırtıcı olmaktan çıkar.

Bu "hata" deyiimi, gereğince anlaşılmalıdır. Salt gücü nedeniyle kamu oyu, izlenmesini gerektirir. En güçlü kısıtlama tedbirlerinin alınmış olduğu 1935-1940 devresinde bile, Avrupa'da herhangi bir ülkenin "gerçek" yolundan gitmesi beklenemezdi. Basiretli bir hükümet ile yetersizce bilinçlendirilmiş bir kamu oyu arasındaki ayrılık ve aykırılık, öylesine. bir kesinlikle belirecekti ki, sancılı maceralarla bezenmiş, çetin bir diktatoryayı zorunluuyucu nitelikte olacaktı, Dolayısıyla, doğru bir bilgi iletiminin gerek olduğu kanısına varmaktayız

5. Aydınlatma ve İletici İlişki :

Örnek: bir dilsiz sağır ile bir kör, aralarında iletici ilişki kurmaktan yoksun olurlar.

Kör, kulağa yabancı bir ses gelince korkar, sağır, korkulu hareketler karşısında, niyetleri belli olmadığından, köre karşı savunmaya çalışır. Kör, eninde sonunda, sağırın iki gözünü bıçağıyla oyar.

Örnek olarak vermiş olduğumuz bu dram taslağında dikkati çeken şudur ki, bu dramı yazanın, temel ilkeleri, başlangıçta kabul edildiğinde, hareket *mekanik ve önlenemez şekilde* seyrederek. Seyirci, bu kurulu düzenin, değiştirilemeyeceği kanısıyla dramı seyrederek.

Toplumun kıyaslı bir ahenk içinde yaşayabilmesi, sadece, çeşitli gruplar arasında *en geniş anlamıyla, iletici ilişkilerin* varolması ve sürdürülmesine bağlıdır. Yararlı bir kamu oyunun meydana gelebilmesi, sadece buna bağlıdır.

İletici ilişkilerin sağlam temellere oturtulmuş olmalarıyla, kamu oyu, bir parlamentodan çok daha esnek olduğundan çok güçlü ayarlayıcı bir rol oynayabilir.

Bu hedefe ulaşılabilmesi için katedilmesi gereken yol, şimdilik bir hayli uzundur.

**İŞ İDARESİ, REKLÂMCILIK, PAZARLAMA KONULARINDA
BUGÜNE KADAR YAYINLANAN ESERLER :**

No. Eserin Adı	Yazarı	Çeviren	Yayın Tarihi
1 Çalışmanın İlmî Organizasyonu ve İŞ İDARESİ	Roland Caude	Süheyl Gürbaşıkan	Mart 1971
2 "S.Y.R."			
Satış Yerinde Reklâm	Maurice Cohen	Süheyl Gürbaşıkan	Nisan 1971
3 Satıştan Sonra Servis	J. Ziller	Taner Çelensü	Mayıs 1971
4 Piyasa İncelemeleri	Y. Fournis	Taner Çelensü	Haziran 1971
5 Endüstri ve Marketing	Nihat Güvenal	—	Temmuz 1971
6 Yöneticileri Yetiştirme Metodları	G. Berger	Süheyl Gürbaşıkan	Ağustos 1971
7 Reklâm ve Rekabet	Jules Backman	Gürsan F. Şeyhun	Eylül 1971
8 Pazarlama Psikolojisi	Robert Toubeau	Süheyl Gürbaşıkan	Ekim 1971
9 Yeni Mamül Tanıtımı	R. Leduc	Taner Çelensü	Kasım 1971
10 İşyerinde Yönetimin Denetlenmesi	M. R. Williams	Gürsan F. Şeyhun	Aralık 1971
11 Üretim Planlaması	P.H. Lowe	Ayşenur Ökten	Ocak 1972
12 Kâr İçin Pazarlama	L. Hardy	Süheyl Gürbaşıkan	Şubat 1972
13 Otomatikleşme Çağı	Leon Bagrit	Ayseli Usluata	Mart 1972
14 İşletme ve Yönetim	Philippe de Wott	Süheyl Gürbaşıkan	Nisan 1972
15 Uzun Vâdeli Öngörü ve Strateji	Christophe Dupont	Süheyl Gürbaşıkan	Mayıs 1972
16 Organizasyonların Gelişmesi	Pierre Morin	Süheyl Gürbaşıkan	Haziran 1972
17 Satış Promosyonu Politikası	Maurice Cohen	Süheyl Gürbaşıkan	Temmuz 1972
18 Elektronik Bilgi - İşlem	Peter C. Sanderson	Ayseli Usluata	Ağustos 1972

19	Satınalma ve İkmal Stratejisi	J. Danty - Lafrance	Süheyl Gürbaşkan	Eylöl 1972
20	Halkla Münasebetler	C. Lougovoy	Süheyl Gürbaşkan	Ekim 1972
21	İşletmelerde Organizasyon	G. Pédraglio	Süheyl Gürbaşkan	Kasım 1972
22	Plânlı Pazarlama	Ralph Glasser	Ayseli Usluata	Aralık 1972
23	Yaratıcılık Nedir	P. Bessis - H. Jaqui	Süheyl Gürbaşkan	Ocak 1973
24	İş İdaresi Denetimi	Jean Meyer	Süheyl Gürbaşkan	şubat 1973
25	Satış Görüşmeleri	Paul Lavaud	Süheyl Gürbaşkan	Mart 1973
26	Geleceğin Reklâmcılığı	D. S. Cowan - R. W. Jones	Taner Çelensü	Nisan 1973
27	Mall Bünye Analizi	Yılmaz Karakoyunlu	—	Mayıs 1973
28	Televizyonun Etkileri	Halloran - Masson	Ayseli Usluata	Haziran 1973
29	Ücretlerin Saptanması ve Dengelenmesi	E. Krebs - P. Fadeuilhe	Süheyl Gürbaşkan	Temmuz 1973
30	Pazarlamada Yenilik Araştırmaları	Théodore Levitt	Süheyl Gürbaşkan	Ağustos 1973
31	Teşebbüslerde Gelişme Sorunları	Robert de Ravel	Süheyl Gürbaşkan	Eylöl 1973
32	Televizyonun Gerçek Gücü	Norman Swallow	Ayseli Usluata	Ekim 1973
33	Türkiye'de Bankacılık	Teoman Yazgan	—	Kasım 1973
34	İşletmelerde Prodükivite-Rantabilite İlişkileri	Münir Kutluata	—	Aralık 1973
35	Tüketim Psikolojisi	Michel Fustier	Süheyl Gürbaşkan	Ocak 1974
36	Sosyalist İsveç ve Hür Teşebbüs	Louis Armand	Süheyl Gürbaşkan	şubat 1974
37	Avrupa Siyasal Birliği	Jean-Claude Masclet	Süheyl Gürbaşkan	Mart 1974

Genel Satış ve Ödemeli İsteme Adresi :
İSTANBUL REKLAM SİTESİ
Cağaloğlu - İstanbul

(Kamu Oyu) adlı bu eseri,
Fransız hukukçu ve sosyologu Alfred Sauvy yazmış;
Av.Dr.Süheyl Gürbaşkan dilimize çevirmiştir.

Kitabın kapak ve formalar baskısı nisan 1974'te
İSTANBUL REKLÂM ofset tesislerinde yapılmıştır.

Fiati 20TL.